

SV. ČECH

VÁCLAV Z MICHALOVIC

EVROPA · ČERKES · ANDĚL

SVATOPLUK ČECH:

VÁCLAV - - - -
Z MICHALOVIC
EVROPA - - - -
ČERKES - - -
ANDĚL - - - -

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
V PRAZE.

SEBRANÉ SPISY

SVATOPLUKA ČECHA.

DÍL VI.

Václav z Michalovic. Evropa. Čerkes. Anděl.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.

1900.

VÁCLAV Z MICHALOVIC.

EVROPA. * ČERKES. * ANDĚL.

NAPSAL

SVATOPLUK ČECH.

V PRAZE

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1900.

Tiskem České graf. spol. »Unie« v Praze.

VSTUP.

Ty stará kniho, kolik palců vtisklo
svou bledou stopu v okraje tvých blan,
co vzdechů budila's, co slz ach! trysklo
ze čtoucích očí do tvých vetchých stran!

Jak unikla jsi pochopovu spáru?
Jak oklamala's mnichů bystrý hled?
Ký div tě vyrval z Koniášských žárů,
jichž na osmahlých deskách tuším sled?

Zda u vyhnanství na srdci tě nosil
cizinou český bratr toulavý,
zda pláčem touhy neplatné tě rosil
po dálném břehu drahé Vltavy?

Či tajný kacíř v rodnou zem tě skrýval
a zamknuv pevně chaty veřeje,
nad tebou v nocích o dnu pomsty sníval
a v nebe skládal marné naděje?

Proč, kniho děsná, zabloudila's ke mně?
Proč hrůzou minulou můj rušíš mír?
Osudné lešení se zdvihá temně
a ve sluch bije vzteklý bubnů vír . . .

Pryč, obraze! — Meč katův blýská, blýská —
Pryč, pryč! — Tvář halí slunce do mraku —
Na věži tam se lebka k lebi stiská
v potupný věnec — Vari, přízraku!

Nadarmo volám. Vstříc mi z řádků plane
jak rudý plamen každá písmena,
a z listů sežloutlých mi k duši vane
vzdech tisíců a kletba tlumená.

I zdá se mi, že kol mých spánků vlají
duchové všech, kdož četli v knize té,
k veliké písni že mne vyzývají,
jíž vypěl bych to hoře staleté.

Bych spjal jak perly zlatou písně šňůrou
těch exulantských slzí trpký žal,
jenž k prsti rodné sněhem, ledu kůrou
kdys při loučení žhavě pronikal.

By pozůstalých odpor udušený,
bol, jemuž nepřátel se rouhal smích,
a valónskými bubny přehlušený
hlas mučenníků, křivdě klnoucích;

by vše, co vřelo v utýraném lidu,
ten tajný skřípot zubů, stud a hněv,
než pod jařmem se sklonil v tupém klidu —
teď rázem vyhřměl plamenný můj zpěv!

Ó, předků duchové, já nejsem pěvec pravý,
bych sestoupil v inferno vašich muk
a hymnou vaší mučennické slávy
překonal všední přítomnosti hluk.

Již sotva pojme duše moje kleslá
pradědů vzdor a sílu nezdolnou,
jich dumy hrdinské i mužná hesla
a víry jejich něhu plápolnou.

Jak mnohý pravdy znak, váš idol svatý,
jenž v bojiště vás vodil krvavá,
teď vlaje vzduchem, přelud bez podstaty,
jímž poesie leda zahrává

Náš věk se z vaší zůstalosti zouvá —
rve dechem skeptického rozboru
ty vetché třásně; ale mocně zdouvá
až posud jeden z vašich praporů!

Zda klesne též? Kéž zmizí s lidstva dráhy
co prapor bitevní! Kéž zůstane
co korouhev jen různá stejné snahy,
v níž lidskosti znak svorně zaplane!

*

Zda padne prapor plemenného boje?
Či bude valiti k nám věky dál
cizinský oceán vln šumných roje,
jenž, předci nešťastní, vás bičoval?

Vím jen, že v dětskou již mi duši tiskla
své ostny rodu zdeptaného strasť
a mnohou slzou z oka povytryskla, —
že procítil jsem vaší trýzně část.

Že krev mi kypí do planoucích skrání
nad knihou touto, do níž praděd psal
své vlasti muka, hanbu, pošlapání
a beznadějné duše hněv i žal.

Vím jen, že svírám pěsť, že zrak se kalí,
že hlava klesá v temné dumy klín
a jak bouř daleká se ke mně valí
zpěv pošmourný — — Zde pouhý jeho stín.

ZPĚV PRVNÍ.

Plna vůně, ševelu a třpytu
jídelna dnes otců jesuitů.
Se stěn vlaje rudých látek vlna
oblačné jak spousty, jitrem vzňaté,
a v ní slunka hrají nesčíslná —
znaky řádu v aureole zlaté.
Podlaha, jež kostky mramorové
v mosaiku dvojbarvou si skládá,
září leskem šachovnice nové;
na ni oken světlý obrys padá,
v němž tu tam obláček pestrý plove —
stínů hra, již malba skel tam spřádá.
Na podlouhlých stolů valném šiku
sněhem leží jemná z Flander plátna,
po nichž stříbro — proti otců zvyku —
rozkládá dnes ruka sluhů chvatná;
uprostřed pak alabastr bílý
květů zvonce kol do kola chýlí.
Velkolepé malby svěží záře
vábí oko k hloubi refektáře.
Na stěně tam v jarých barvách pálá
svatební hod v Galilejské Káně —
mněl bys: život skutečný tam sálá!

Zdá se ti, že nevěstiny skráně
purpurem se nítí, blednou sněhem
pode zraků snoubencových žehem,
že ruch zachvacuje hostí řadu
i dav sluhů, kol se rojící,
že tam hudec paličkami vzadu
ze sna budí kotlů dvojici
a kol něho dlouhé píšťaly
stříbrné se plesným zvukem plní,
že ret Ježíšův se šeptem vlní,
kříse vína pramen ustalý — —
Takých zázraků dnes třeba není
otcům velebným. Jim v širých sklepích
moře vína perlí se a pění
k zavlažení hodů velkolepých.

Dort aj! obrovský tu právě v dar
otcům posílá don Baltazar.
Sluhů dvojice dar nese stěží.
Tvrze okrouhlé má divný tvar
s baštou mnohou, cimbuřím a věží.
Zvláštní posádkou se hemží kolem:
jak by mravenčí byl ztekl voj
cukrovou tu pevnost, horem, dolem
drobných podůbek ji plní roj.
Znenáhla v tom postav lidských mraku
po figurky mnohé tváři, znaku
divák rozeznává vojsko černé
odpadlíků církve pravověrné.
Na bráně, v níž nad příkopů hloubí
hradu most je zdvižen visutý,
hlásní Cerynt s Ebionem troubí
v pergamenů chomáč svinutý

a kol kolem u praků a střílen
ohyzdní se tovaryši kupí
z heresie mrzké dávných dílen —
gnostiků a manicheů tlupy.
S jiným kacířstvem po sladké tvrzi
přátelí se Valdensové drzí.
Z okna Vykliff úšklebně rty špulí,
v římse k Husi Jeroným se tulí,
kolem věže v divotvárném věnci
ztřeštění se vinou novokřtěnci,
nejvýše pak zpupná čela chmuří
Luther, Kalvin, Zwingli na cimbuří.
Věže báň se končí globusem,
na samé pak makovici její
v šíji Koprníku Galilei
s obrovským si zased' tubusem
Divně v středu nápojů a krmí,
v síni otců, statných Říma branců,
cukrářské plod fantasie strmí —
křehká pevnost církve odřezanců.
Překvapil dar zvláštní jesuity,
vrtí hlavou, druh se dívá k druhu,
až pak šeptem vyznávají v kruhu,
že vtip nechápou, v tom daru skrytý.

Však již hosty refektář se plní.
Barvou všelikou a různým tvarem
míchají se roucha v šustu jarém,
jako bouř když záhon květů zvlní.
Pyšné hlavy kadeřavých vlasů
pnou se z límců sněžných, kruhovitých,
nabíraných v nesčíslnou řasu,
jako z květů báje obrovitých.

Zlatem prošívaný, v divném třpytu,
k tělům statným oděv přiléhá,
v něm pak mnohou spárou aksamítu
plamenitý šarlat prošlehá.
Lehké pláštíky jim s šíje vlají
se stříbrným šperkem na pokraji.
Mnohobarvá péra k zemi kanou
přes klobouků střechu prohýbanou;
s botou střevíc kordovský se druží,
ostruha s hedvábnou bílou růží.
A s tím světským pychem zápolí
vedle jesuitské řízy tmavé
hávy rozmanitých řeholí
bílé, černé, hnědé, popelavé

Právě jako bouř když v sady duje,
že se květ ku květu nachyluje,
barvy mísí, rosa ze všad blýská:
tak se vlní pestrá směs a k hlavě
hlavu kloní, rukou ruku stiská,
z davu pak, jenž v tlupách tu a tam
šustí, hlučí, vítaje se, bavě,
každou chvilku vzácný drahokam
v rouchu, prstu svitne mihotavě.

Otcové pak vzácných davy hostí
vítajíce bloudí tam i sem,
s pokorou zde, onde s důvěrností,
s poklonou a sladkým úsměvem.
Ku křeslům již panstvo hbitě vodí —
pořad mnohé rozpaky jim plodí.

Vždyť ach! tolik moci, slávy víže
kytice ta pánů bohatá!
hrdý Valdštýn, z Lichtenštejna kníže,
Michna, Martinic i Slavata,
Marradas, Huerta — jiní, jiní
muži vznešení se kupí síní.
Všechny sloupy mocné, hrdě vzpjaté,
o jejichžto čela žulová
vlády císařské a víry svaté
podpírá se skvoucí budova,
jež v té zemi po válečných šumech
vypjala se na kacířství rumech.

Jaký pohled na ty trůnu rady,
sluhy církve, tlupy válečníků,
ani kolem dlouhých stolů šiku
sbírají se v šumné, skvoucí řady!
Stýká se tu protiv na tisíc:
Onde ve vyzáblou mnišskou líc
hluboko své divé znaky vtiská
fanatismus, jenž jí z oka blýská;
ale vedle rudým kyprým rtem
v tučné tváři jiný bosák lysý
mlčky libuje si hříšnou zem,
dokud nad ní révy hrozen visí.
Obličej tu dvořenína hladký
mžourá bystrým okem zchytrale,
na rty tenké úsměv nutě sladký,
an mu vojín tváře zvětralé,
v jejíž drsné hrboly a hrany
mnohé činy krvavé jsou psány,

vypravuje, zpurný hladě knír,
kam jej zanesl kdy boje vír.
S Němcem rozvážným Vlach onde hravý,
tuto Španěl s Valonem se baví.
V divnou strakatinu pronárodů
od nedávna panstvo české zkvétá —
vždyť se slétli k bohatému hodu
orlové sem ze všech konců světa.
Ležíť kraj zde mrtvý. pošlapaný,
uštvané jak zvěře zbitá kůže,
z níž si mečem popluží a lány
po libosti smělec řezat může.

Všaktě stálo mnohou trudu chvíli,
nežli kacířskou tu kletou krev
pod sekyrou, mečem proměnili
v pyšný šarlat sobě za oděv,
nežli hořké slzy exulantů
změnily se v záři diamantů,
jež tu blýská shromážděním četným
ze spon, jilců, pošev, prstenů,
krůpěje jak rosy sadem květným
na jitřního slunce plamenu.
Stojíce teď nad tabule vnadou,
ruce spjali pod skloněnou bradou
a hlas modlitby již sborem vane:
»Oči všech doufají v tebe, Pane!«
Na katedru, která v síně rohu,
kazatelně lehké podobna,
na stěně se vznáší, v lepém slohu,
jížto mnohá díla ozdobná
v obrubu i krytby polokruh

vyřezal kýs umný řádu druh,
vystoupil teď novic volným krokem.
Hocha toho jemná, bledá tvář
pod kadeří černou, s temným okem,
jehož blouznivou teď tlumí zář
dlouhá brva, — ještě bledším zdá se
nad havem, jenž útlou postavu
poukrývá v černé volné řáse.
Plaše přelétl teď po davu
jeho zrak a něžná ruka bílá
pergamenů stůčku rozestýlá.
S rozpačitým rtů se chystá chvěním,
by dle zvyku, který zbožní otci
i v den slavný ponechali v moci,
kvas ten šlechtil bohulibým čtením.
I čte již, jak v lůno české země
padlo, rostlo navzdor sokům zlostným,
až pak rozvilo se květem skvostným
blahodárné Loyolovo sémě.

Pohřížena v tupý bludů spánek
kacířskými zem ta vřela kvasy,
až jí přízně panovničí vánek
na hruď chorou přivál zrno spásy.
Canisius, muž ten vzňatý Bohem,
vnořil semo do kacířské půdy
opatrně první základ chudý,
na němž časem, po snažení mnohém,
tato kollej nádherného lesku
hrdé témě vznesla ku nebesku
»Procul esto canis!« blud jej zdravil —
však hus proklatou ten pes jim zdávil.

Ba sám otec Ignatius svatý
na své hrudi, k nové spásy vzniku,
by blud český rozškubali klatý,
vypěstoval dvanáct sokolíků.
Dvanáct dělníků na zpustlou roli
z Říma vyslal — nové apoštoly.
Na loži svém, těžkém u neduhu,
libě mluvil v loučících se kruhu
a v tom, zahlédnuv knih těžké břímě
vedle poutníků, — »Ó, malé víry!
k čemu vám knih mrtvých plné míry?«
zvolal káravě. »Či Bůh jen v Římě?
Onť vám skytne všude, čeho třeba, —
tělesného, duševního chleba.
Jediná vám kniha plně stačí:
zde ten Gerson! Pilně čtěte ji,
snažte se, ať noha vaše kráčí
v Ježíšově stále šlepěji,
nemiňte se nikdy jeho stopy
a pak ze klopotné české žni
odnesete mnohé zlaté snopy —
církve svaté reci vítězní!«
Při těch slovech s lože k nim se shýbal,
synáčky své objímal a líbal,
žehnaje se dotkl jejich skrání. —
Neslo zdar to svaté požehnání!

Zkvétal utěšeně v kraji českém
Canisiův květ, pln vůní nebe,
a kruh příznivců vždy kolem sebe
šířil valnější svých ctností leskem.

Jinoch jeden český, vzácných ctností,
chovanec náš, plný zbožné píle,
samoten dlel v chrámě před svátostí
na modlitbách kdysi pozdní chvíle.

Pojednou ach! vidí: blesky zžíhá
monstrance se věnec, sluncem hoří
a v tom světla nebeského moři
andělských se křídel tisíc míhá,
uprostřed pak na hostii sněžné
pacholátko spatřil čaroněžné
a hlas rajský: »Žádám,« s hůry zněl
»abys tam, kde jsi, vždy býti chtěl.«
Porozuměv jinoch, první z Čechů
Ježíšův podnikl svatý řád
a v něm horlil do sledního dechu, —
jitřenka to jasná pustých lad,
za níž brzy v jarém vzešly svitu
hvězdné davy českých jesuitů.

Společnost pak naše v této zemi
zvítězila nad odpůrci všemi.
Marně zlobným direktoři slovem
uhnětli ji — zkvetla v lesku novém.
Odpůrců však hlavy zločinné
klesly v prach — Laus Tibi, Domine!

Svinul novic pergamén a kráčí
tiše, skromně refektářem dolů,
kde kol prostičkého nejzáz' stolu
věnec mladých soudruhů se stáčí.

Ale panstvem ševelí to, šumí,
s šeptem hlava ku hlavě se kloní.
»Švarný hoch! — Jak pěkně čísti umí! —
Jaký výraz! – Hlas mu stříbrem zvoní!«
Otázka kol chví se přitlumená:
»Jakého ten mladík rodu, jména?«
Páter Sidecius k tlupě hostí
nejbližších se sklonil v důvěrnosti:

»V tovaryšstva náruč mojí dlaní
uvedlo jej boží slitování.

Bylo krátce po krvavém díle,
v němžto světlá nebes královna
laurem věnčila na Hoře Bílé
katolická vojska rekovná,
kdy jsem jednou, v kollej naši drahou
z vyhnanství se vrátiv, těkal Prahou.
Ač jsem hrůzu zřel v ní vévodící,
přec to zjev byl srdci lahodící.
Meškalť duch můj v čase nedalekém,
kdy tou sítí ulic klikatých
prchali jsme před buřičů vztekem.
Jak tu kacířský se blyštil pych!
V davů jásajících pestrém moři
brodili se v pyšném úboru
na komoních bujných defensoři
pod barvitým tlumem praporů,
znaky, hesly mrzkými se skvoucích,
jarním vánkem vesele se dmoucích.
Mistři lživí, kněží nepraví,
s biblí pod pažím, v ten hlahol plesný
mísili svůj chorál rouhavý.

A ten obraz políbení vesny
zlatilo — ve výši lazurné
zjasnily se věže pošmurné,
zajásaly zvonů sborem slavným.
I těm štítům domů starodávným
rozhostil se v čela slunný jas,
pod římsou se budil ptačí hlas.
Pod svěžími věnci dívčí tváře
klonily se z oken v úsměvu —
všude bujný ruch a květ a záře!
Jenom pro nás v tomto výjevu
úsměv každý v pohrůžku se měnil
a kam prchajících padl hled,
pěstě mnohé zdvihaly se hned
a hněv s potupou jen zuby cenil.

Ale nyní... Jeseň zádumčivá
nad truchlivým městem, pustým polou,
rozestýlá mračna těžká, sivá,
smuteční jak příkrov nad mrtvolou.
Posupně se vetché štíty mračí
a ty domy němé, uzavřené
jako v úzkostech se k sobě tlačí.
Žoldnéřů jen tlupy rozjařené
s písní hlučnou ulicemi hýří,
zbraní lomoz — bubny zevšad víří.
A kam davy kacířů se děly?
Kamo direktorů zástup smělý?

Kamo pýcha, hrabivost a vzdor?
Hle! Jak stíny postavy se plíží
schlípené tu onde, hlavy níží,
a jen časem vyplašený zor

v malomocném záští, strachu němém
kmitne pod klobouku svislým lemem.
Hle, jak tisknou se, by jejich zjev
neupoutal pohled branné chasy,
jejíž meče samoděk se tasí,
kacířskou-li jenom zvětří krev.
Jen se k domům přitiskujte blíž,
hlavy uklánějte níž a níž!
Jižtě vstává slunce víry pravé
nad staré ty domy, kaple, týny
a z těch ulic v záři plápolavé
vyplaší vás navždy, bludné stíny!

V takých myšlenkách jsem bloudil městem
Náhle v pusté místo bezlidné
smích a váda s kostek hluchým chřestem
zvábily mne s dráhy poklidné.
Na vrch bubnu kostky metajíce
tři tam sedí zpilí žoldnéři
hledů zpurných, osmahlého líce,
pocuchaných brad a kadeří.
V pozadí pak hmota neurčitá
pod vojenským pláštěm poukryta
na zemi se jeví. Vedle stojí
hošík útlý, šestiletý as,
v drahocenném patricijském kroji.
Jak obláčky temné černý vlas
pod karkulkou sinou, řásnou splývá,
s níž se péro sněhobílé kývá.
Blankytové řásné sukně kraj
obestýlá sněhem hranostaj.

Ba ni dýka něžná, míšek hravý
za ozdobným útlých boků pasem
s hojných drahokamů různým jasem
neschází mu do panické slávy.
Na prsou pak jemně vyšitý
v bílé roušce, hustě nabírané,
okázale bludu symbol plane —
prostý kalich z rudé dykyty.
Ač pod okem tmavým v líčku bledém
jako rosa v bílém poupěti
žal se jeví skvoucím slzy sledem,
přec i vzdor v tom oku viděti,
kteréž z pod obrví jemného
škaredě se na žoldáky vzpírá —
ho! již z očka toho temného
malý dravec kališnický zírá!
Roztomile slušel háv ten panský
něžné podůbce, že budil ve mně
zalíbení kacíř filigranský.
Chvíli na robě jsem zíral němě,
naslouchaje hádce Valónů,
kteří hry své vděkem opojeni
přeslechli mých kroků blízké znění
a los metali teď o sponu,
poutající hochu k čapce něžné
stříbrným pazourem péro sněžné.

Posléz puzen tajným vnuknutím
přistoupil jsem k hráčům. Oči vznesli
překvapeni. Kostky leknutím
z chvějících se rukou k zemi klesly.
Patrně tu hrubě překročila

chasa jará dovolenou mez,
svědomí jich, trochu zdivočilá,
rázem probudil svým zjevem kněz.
Ať se Valón zove hlavou vzdornou —
před knězem ji chýlí s úctou vzornou.

Čí to hošík? — tážu se jich přísně.
Vykoktali odvět ze své tísně,
že to nevědí, že z loktů chůvy
kolem jdoucí vyrvali to dítě.
A kde ona chůva?
Rozpačitě
zraky sklopili a bez výmluvy
s úšklebkem pak vrhli pohled stranný
na plášť vetchý, blízko rozestlaný.

Ve zlé předtuše má noha zdvihla
okraj pláště. Pod ním mrtvá líc
v temné spoustě rozpoutaných kštic
nad hrudí se obnaženou mihla
pěkné děvy — — Pochopil jsem všecko.

Pohledem jsem přísným brance káral
a jal v náruč vzdorující děcko.
Soucit hluboký se ve mně zháral,
hlas mi velel v duši rozechvěné,
bych to ptáče, hnízda pozbavené,
církvi svaté v náruč teplou vložil
a jím kdysi boží slávu zmnožil.

Bez překážky odnášel jsem robě
pod svým pláštěm, vzlykající tiše,

usnuvší pak v teplu měkké skrýše,
v naši kollej — k příští její zdobě.
Smazána je zcela v dětské duši
památka dnů zašlých; jedva tuší,
že kdys mimo kollej tuto dlelo.
Otec jeho — rektor, církev — matka.
Těšíme se všichni z pacholátka,
jehož srdéčko se otevřelo
záhy nadpozemské záři spasné,
jako slunci poupě čarokrásné.
Jeho ducha, srdce hojný skvost
utěšenou věští budoucnost!«

Rektor Beskovius dodal k tomu:
»Z dětských let mu jenom pozůstalo
jméno Václav, jímž se samo zvalo,
když je páter v loktech přines' domů.
Nikdo k němu nehlásil se posud; —
však jsme v taji vychovali juna,
by snad otec kacíř z církve lůna
zpět jej nestrh' ve svůj děsný osud.
Však sám nejedno jsem vyrval robě
z rukou otce, z matky objetí,
zatvrzelých ve kacířské zlobě,
a ni prosba mne ni prokletí
ni slz řeka, jež mi ruce myla,
nezdržela od spasného díla.«

Don Huerta na to, máchnuv rukou:
»Milost s kacíři! Pa! Jděte na ně
s pobožnosti harfou libozvukou —
k uším za vděk přitisknou si dlaně.

*

Kázání jim v srdce jenom vchází,
když ho rachot bubnu doprovází,
a zář pravdy nejlíp si je získá,
když meč nahý do oka ji blýská.
Touto zásadou jsem vždy se řídil
a žeň za to přebohatou klidil.
Bez chlouby dím, že jsem v této zemi
více duší ďáblu vydral směle
za tři léta než po žití celé
Kristus Ježíš s apoštoly všemi.«

»Pravdu svatou don Huerta řek',«
přisvědčil mu Přibík Jeníšek.
»Takto nejsnáz dospějeme k cíli —
dokázal mi skutkem thesi tu:
Jako křemeny hle! tvrdé byly
lebky domažlických husitů.
Darmo mnichy k missiím jsem vozil,
marně žádal, domlouval a hrozil
a již naděje se málem vzdal.
Tu když jednou, v této síni právě,
zbožných otců malvaz při zábavě
přátelské mi jazyk rozvázal,
donu Martinovi jsem se svěřil.
Ten mě hledem posměšným jen změřil
a řek' chladně: »Pět set žlutých v sázku,
za týden že zbavím bludů všech
tvrdohlavou domažlickou chásku!«
Přijal jsem tu sázku na pospěch — —«

»A já« — vpadl don ve hlučném smíchu —
»vzal jsem houfec nizozemských hochů

a jim uzdu popustil jen trochu —:
za den svékli Domažličtí pýchu,
odpřisáhli blud svůj proklatý
a pan Přibík klopil dukáty — –«

»Pravda vše — až na to klopení,«
praví Přibík, hladě kníry dlaní,
pod nimiž se v chytrém usmívání
vlní rtové vínem skropení.

»Jak?« don Martin zvolal u nevoli,
»což jich nebyly tři plné stoly?«

»Ovšem, byly — nikoli však mých!
Musilyť je platit — s žalem sice —
obrácené tebou Domažlice.«

Don Huertou otřás' hlučný smích.
»Tak tak, hochu! Hoden's mistra chvály!«
S ním se všichni k slzám rozesmáli.

»Však co značí,« Michna zvolal nyní,
»tento divný dort, ten sladký srub,
v němž se hemží bludu paladýni?
Takou lahůdkou ať Belzebub
zakončuje pekelný svůj kvas!«

Pousmál se dárce Marradas,
o číš meče jilcem pozazvonil.
Aj, tu z dortu zazněl trouby hlas,
vytažený most se rázem sklonil,

do kořán se brána rozlétla,
a hle! z nitra cukrového stanu
postava se drobná vypletla
před žasnoucí zraky kněží, pánů.

Udivení rozlehl se křik:
Byl to živý směšný trpaslík,
v ďábla převlečený bujným vtipem.
Fantastické roucho sterým cípem
kývalo kol postavičky chudé
od hlavy až po střevíčky rudé,
v čele pak se vilo růžků dvé
z opeřené čapky krvavé.
Tak tu v kole hodovníků stál
s počerněnou, šklebící se tváří,
klíče nesa rudém na polštáři,
až pak, ukloniv se dvorně, prál:
»Dosti dlouho v této bludu tvrzi
svaté církvi klaď jsem odboj drzý.
Dosti dlouho v různém šalby cviku
s vojskem heretiků, schismatiků
zbraní lži a klamu, liché vědy,
šíp svůj noře v pekla steré jedy,
ba i bibli udělav si štítem,
vzdoroval jsem pravdě v boji lítém.
Však již vidím, že svou celou zbrojí
křehká pevnost bludu, rozkolu
proti církve moci neobstojí,
po marném že padne zápolu
v mečů vašich bohatýrském kmitu,
v bystré palbě otců jesuitů.
Protož její klíč vám k nohám skládám
v čiré pokoře a slušně žádám:

Snězte již co zde váš vidí zor,
tyto husity a luterány,
tyto kalvinisty, zwingliány,
novokřtěnce, bratří českých sbor,
s celou tvrzí bludu vydobytou,
bez okolků, s chutí náležitou!«

Smích a tleskot odměnou byl čertu,
za nímž dort hned kacířský se shroutil,
a don Baltazar co strůjce žertu
sivý knír si spokojeně kroutil.
A již víno, v pohárech se rdící,
poč'lo stoupat do zjařených lící,
jiskrou hrálo v oku veselém:
čilejším vždy ruchem, ševelem
sál se plnil; mnohý knoflík zlatý
břichu uvolnil háv těsně spjatý;
mnohý pohár převržený zvonil:
mnohý leb se povážlivě klonil;
hlučnější vždy hovor síní šuměl;
a již vynikal jen rázný hlas,
jímž don Martin Huerta hřmít uměl
a don Baltazar de Marradas.

Náhle v plochu ozdobného křesla
obrovitá postava se vznesla,
s vlasem havraním a bledou lící,
s divnou v očích září plamennou.
Jako mráček západem se rdící,
rudý pláštík vlál jí s ramenou;
rudý měla kabát, nohavici,
jejíž četnou spárou prohlédal

nach jen tmavší; mocné ve pravici
pohár s mělnickým se pozvedal.
Byl to Verdugo, jenž ze svých statků,
za seč bělohorskou obdržených,
k těla božího sem přijel svátku,
by se bavil v kruhu přátel ctěných.
Stál tu, jak by přioděn byl v krev,
a hned upoutal vše jeho zjev.

A jak před bouří, kdy mrtvé snění
nepohnutou, tichou nivu jímá,
však se zdá, že v tomto utišení
příští bouř již utajena dřímá: -
tak tu náhle bez pohnutí v sále
panstvo sedí ve hrobové tíši,
však již ret se ladí k bouřné chvále
a dlaň stiská ku přípitku číši.

Oči všech tu bez ševelu tkvějí
v bledém Verdugově obličeji
na číši, již ruka jeho třímá,
na rtu ohnivém, jenž nyní hřímá:

»Verdugo jsem! — Však mě všichni znáte.
Kata značí španělské mé jméno —
však chci katem zůstat nepromĕnno
nepřátelům vládce, víry svaté!

Víte všichni, jak jsem kdysi divě
na Bílé tam hoře mečem mával
a sám Ferdinand že milostivě
za korunu českou dík mi vzdával.

Voják vykonal své dílo k chvále;
nuž, vy kněží, politici — dále!
Pro mne není brk; jsem přítel meče
a rád tam, kde krve řeka teče.

Leč v té zemi dosti rukou naší
cedilo již krve zbujné plémě; —
teď nech stíny od čela nám plaší
krev ta rujná samé české země!
Tato krev, jež v záři rubínové
perlami nás ku rozkoši zove,
již tu vznáším v opěněné číši
na oslavu církvi, králi, říši!

Nechať nad tou zemí svatá víra
navždy spasnou náruč rozestírá,
ať jí nikdy pod vítěznou patou
nevztyčí už blud svou hlavu klatou,
ať nám dlouho Ferdinandus žije
a laur ještě mnohý v kadeř vije!«

Úžasná teď bouře v sále šírém
pozdvihla se za těmito slovy:
postav směsice se pestrým vírem
odevšady hrne k Verdugovi.

Dupot sterých střevíců a bot,
překocených nádob třesk a hřmot,
šustot rouch a rukojetí cinkot
o kovové pásy, ostruh břinkot,
lomoz křesla, upadlého kdeši —
snoubí se tu v pusté zvuků směsi.

Jako příboj vln se valí hlavy
v sále, rudou látkou obepjatém;
roucha řeholní a .panské hávy
vlají, trou a míchají se chvatem.

A v té spoustě rozličného kroje
zrakové zde svítí, hrajou žární,
jako mušek světlonosných roje
v lesa větvích jižní nocí jarní.
Uprostřed pak s číší ve pravici
Verdugův se vznáší rudý zjev
nad pohárů zlatých blýskavicí,
v nichžto kypí rudá hroznů krev,
o sebe ty číše třeskem znějí
a rty steré ohlušivě hřmějí:

Vivat Ferdinandus, miles Dei,
ensis Romae, clypeus fidei!

ZPĚV DRUHÝ.

Nežli hod se zjařil révy mokem,
novicové, po tichounku vstavše
a dík všehodárci zašeptavše,
z refektáře vyšli vážným krokem.

Volný čtverec ve svých budov lůně
ponechala kollej pochmurná,
plný listů šeptavých a vůně,
kamo klenba nebes azurná
volně můž' svou září pronikati,
rozsévati kvítím zlatý pel,
se stíny se hravě potýkati
vážných budov, asketických čel.
Tritona tu mramorový ret
k nebi chrlí jasný vodomet;
na každém pak rohu toho zřídla
andílek rozpíná bílá křídla
a tu vláhu rozprášenou s hůry
s úsměvem si chytá do lastury.
Milo dlít na stupních vodojemu
v stínu kaštanů, jež kloní k němu

lupenů svých jasné vějíře,
když z těch listů smaragdové skrýše
bělorůžné pýří klesá tiše
v zanedbané listy breviře.
Jak tu často snivý novic bledý,
v zadumání sponkou knihu spíná,
modliteb a žalmů, svaté vědy,
důtek sebetrýzně zapomíná,
a tvář pochýliv do jemných dlaní,
v luzném snění, jež ho náhle jímá,
vody jen a listů šepotání
a včel bzukot nad záhonem vnímá
a sní o širokých, volných ladech,
o hvozdech a čarokrásných sadech,
až pak s povzdechem se budí, vstává, —
s čela uprchá mu snění vděk —
blízký trávník, jímž se promodrává
Ježíšovo jméno z pomněnek,
připomněl mu řád, jenž slávu boží
i tou něžnou nezabudkou množí.

Tamo noviců se temné tlupy,
odebraly z šumu refektáře;
v párech bloudí, v zástupy se kupí —
se rtů klesá pouto, chmura s tváře.
Divno mezi záhony je zříti
podoby jich útlounké a směrné,
jež se chvějí pestrým davem kvítí
v temných řízách jako stíny černé.
Líce však tou září jasně tají
a smích na rty sedá ku posledu —
srdce douškem plným užívají
krátké, sladké chvíle bez dohledu.

Jenom Václav s nyvým sněním v oku
hlavu klopí po soudruha boku.
Marně druh ten, líce pouchřadlé,
s kadeřavě svislým plavým vlasem,
s rýhou v čele, pod nímž oko vpadlé
v divný blesk se zažehuje časem,
marně sem i tamo hovor vede,
ba rty svoje k žertu nutí bledé, —
Václav nenaslouchá, nepohlíží
ve tvář jeho, hloub jen hlavu níží,
až pak soudruh starostliv se táže,
co mu chmuří zrak, co jazyk váže?

»Nuže, buďsi, Konrade! Hruď svoji
tobě odhalím.«

A Václav druhu
rámě stiskl v divném nepokoji,
z junů ostatních jej táhna kruhu,
ze slunného kvadratury sadu
do sloupové chodby, plné chladu,
a pak schodů bludištěm se bral
vzhůru s ním ve vyšší patra domu,
kam hluk refektáře dozníval
jen jak ropot dalekého hromu.
Tamo chodba podél stavby celé
chodník tvoří nevídaně dlouhý,
v jehož dlažbu mramorovou stele
četné okno hravé světla prouhy.
Klenutím se táhne za ozdobu
maleb hojných řetěz, umně spjatý —:
postupem ti od kolébky k hrobu
Ignáciův jeví život svatý.

Chodby klid, posvátnou náladu,
teď krok spěšný obou přátel ruší,
a již Václav šeptem Konradu
odhaluje celou svoji duši.

»Ondy jsem za otcem rektorem
v dar nes' Huertovi obraz svatý
na Hradčany. Když pak do komnaty
s důvěrným se brali hovorem,
za palác jsem zašel v pyšný sad,
kterýž tamo sterým nad záhonem
stromů vzácných rozestírá chlad -
po úbočí stupňovitým sklonem.

V tato místa vnady opojné
ode branky paláce se níží
mramorové schody podvojné
s nízkou, zdobně prolámanou mříží;
dvojité ty schody po stráni
podivně se splétají a kříží,
v stálém rozchodu a setkání
tu se vzdalují, tu k sobě blíží,
až pak dole v jedno splývají
k tůně zastíněné pokraji,
jejíž hladinou, kde labuť plove,
leknín stele terče smaragdové.

Po těch stupních zamyšlen jsem bloudil
V objetí pak jarní přírody
vůní květů v duši mou se loudil
pocit nevýslovné lahody

Kamo pohled padá — ze záhonků
stébla zelená mi šinou vstříc
různých, bílých, modrých na tisíc
kalichů a rolniček a zvonků,
v nichž se rosa stkví a křídla bílá
motýl hravý lehce rozestýlá.

Schodů mřežovím se svlačec krade
lichotně až k lemu šatů mých
a kol sošek mladý břečtan klade
krunýř šupin jasně zelených.
Trpasličí stromky u zábradlí
oděly se ve sníh květů padlý.
Ba i vzadu v pyšné domu stěně,
po níž černé kresby rozesety,
hustý špalír broskví utěšeně
červenými hojně protkán květy.

A když přes okraj zdí zubatých
zrak se svezl, z nenadání kles'
ve vikýřů vzdušných, špičatých
a střech žlábkovaných divnou směs
Pavlačí zřel rozmanité zjevy,
v oknech květiny a hlavy děví,
a když dále těkal v dumání,
slévala se krovů spousta v dáli
ve střech moře, z něhož vyvstávaly
věž tam za věží, báň za bání
a již v slunném vzduchu přede mnou
jakby rouškou průhledného zlata
s plnou velebností tajemnou
zjevila se Praha stověžatá.

Na pravo pak Petřín za údolem
stromů vrchol vznášel nad vrcholem,
ustrojený v jara květnou něhu,
jako vlny smaragdu a sněhu.
Obraz ten mě takým kouzlem jal,
že jsem po stupních spěl bystrým krokem
k pavilónu, jenž se výše pjal,
bych tu krásu plně objal okem.
Budovka to byla okrouhlá
s divnou střechou cihel žlábkovitých,
pod níž ze stěn, révou polo skrytých,
vyhlédala okna podlouhlá
pestrou září různobarvých skel.
V myšlenkách jsem k pavilónu spěl,
až tu náhle, přiblíživ se k němu
a zrak pohrouživ mu v nitro maní,
stanul jsem a na zábradlí lemu
opřel tělo chvějící se dlaní.

Stojím nehnutě — rty jedva dýší —
hledě v otevřenou tuto skrýši.
Mnohobarvých oken pestrý svit
nitro kouzlem báječným jí strojí
jako kněžen pohádkových byt —
a jest princezna tam věru dvojí.
Jedna sedíc v křesle zlaceném
na lenochu hedváb nazpět kloní
pyšně hlavu, kolem níž se roní
rusá kadeř hojným prstenem
v objemného límce cípy bílé;
zlatohlav, jenž po údech té víle
v četnou řáseň ozdobnou se třepí,
útvar těla jeví hrdolepý.

Viz tam na stěně tu madonnu
v rouše zlatém, s lící směrně plnou,
kol níž sklání nesčíslnou vlnou
kadeř zlatá skvoucí záclonu,
k ní tu děvu přirovnat bych směl,
kdybych nebyl v stínu řasy dlouhé
jarý záblesk světské tužby pouhé
místo hvězdných třpytů uviděl.

U nohou jí na stoličce zdobné
druhá dívka sedí. Levá dlaň
ztápí prsty růžně bílé, drobné,
do kadeří temných, — útlou skráň
o koleno družky opírajíc.
Druhá ruka lehounce se sklání,
na plano se snivě probírajíc
ve stříbrné, mnohočetné struně
jakés loutny, složené jí v lůně.
Zpět ji věrně kouzlí vzpomínání!
Štíhlejší je družky, mladší věkem,
skromnější ji kryje ozdoba;
avšak lahodnějším dýše vděkem
zjev ten něžný — jara podoba.
Zelený šat jemný, s růžným nitrem
rozstřižených, svislých rukávů,
puklých poupat budí představu,
z nichž se růže derou vesny jitrem.

A jak růže právě rozvilá
ovanutá dechem nachu jemným,
usmívá se líce spanilá,
objatá snem blaha přetajemným.

Jako hvězda z jarní noci klínu
vyhlédá zrak temný z řasy stínu.
Však ne půvab severního máje,
jiné jaro v ní se vtěluje;
vesna-tě to dalekého kraje,
kde zem slunce žhavěj' celuje:
oči takové jen slunný jih
umí zažíhat ve stínu víčka,
s takovýmto žárem snoubit sníh
cudných skrání, nevinného líčka.
Chtivě hledím na prstíky její,
jak se na stříbrných strunách chvějí
a mním věru, že ten celý svět
sladkých bájí, tajných blažeností,
jež zem jarní ve svých prsou hostí,
o nichž snívá porosený květ,
o nichž břízy šepotají mladé,
když se Zefýr lupením jich krade,
jimiž září mladé srny zrak
z bujné houště zjařeného lesa,
bzukotem co hmyzu tiše plesá,
skřivánkem co jásá do oblak,
že ten země dithyramb, jejž něm
člověk duší rozechvělou vnímá, —
v této loutny ňadru vzedmutém
a v těch strunách mihotavých dřímá
a že čeká zakletá tam píseň,
až těch prstů spasné dotknutí
vzbudí ji, až tonů perutí
vyprostí tu sladkou citů tíseň.

A hle! ponořila prstů běl
do těch strun a rojem libých zvuků

třepetavý kov se rozechvěl.
Naslouchal jsem v rychlém srdce tluku,
jak ty struny, pod hebkou se dlaní
proměnivše ve slavíků sbor,
hlaholily v luzném rokotání.

Sám té družky hrdopyšné zor
pozastřel se nyvě řasou dlouhou
při strun oněch vábném souznění,
provanutém divnou lásky touhou,
milostného dechem blouznění.

A k nim přidružil se krásný hlas,
jaký neslyšel jsem po ten čas.
Španělskou jsem píseň podle znění
řeči poznal: přec ta slova cizí
mněl jsem chápat v mocném srdce chvění
a jich kouzlo z duše nevymizí.
Když pak dopěla, když jemně, zvolna
struny zvuk se utajil a ztich',
hlasný povzdech něha sladkobolná
v odvět vynořila z prsou mých.
Vzdech ten spáchal na vetřelci zradu.
Leknutí mrak stele v oči moje,
ale slyším vykřiknutí dvoje,
křesla šramot, loutny znění v pádu.
A když v pavilón se vracím zrakem,
vidím hrdou postať na prahu,
blesky pyšných hledů, čela mrakem
kárající moji odvahu.
Zřím, jak přes rameno její skrytě
něžné hlavinky zrak velký, tmavý

na mne pohled metá ostražitě,
zvědavý půl, z pola ostýchavý.
Stojím v rozpacích jak hříšník bídný,
couvaje jim koktám vysvětlení —
tu se zloba zlatovlásky mění
v úsměv laškovný a pokyn vlídný.
Musím vejíti do vábné skrýše;
okno rozemkly tam dokořán,
abych rozhledem se kochal s výše,
jenž mě vábil v dívčí tento stan.
Ba, i haluz, osněženou květy,
úslužně mi mladší stranou šiňe,
čtveračivě sešpulujíc rety.
Ale darmo z blízka, dáli kyne
velkolepé město věží sterou;
nádherný ten obraz rozplývá se
před mým okem v mlhu pustošedou,
z níž tvář vděků jarních usmívá se.

Starší děvy hled mi v křeslo kynul,
bych si po procházce odpočinul.
Naproti mně blahosklonně sedíc,
ve škádlivém na mne úsměvu
z brvy lehce přimhouřené hledíc,
pohrávajíc s třásní oděvu,
z něhož bílé střevíčky se kradou,
s růží zlatou, přes sebe se kladou,
bavila mne volně věcí sterou;
však mnou málo bylo uslyšeno;
zvěděl jsem, že Marie má jméno,
don-Huerty nevlastní je dcerou,
z hrabat Multánských že vzešla kmene;

že don Pedro, don Huerty brat,
v plném květu bohatýrství zvad'
a že siroty jím zůstavené
náš don přijal ve svou záštitu;
z těchto pak že svorně s ní tu žije,
jako rodná sestra, Ignácie.
Pod žhavějším leskem blankytu,
kde květ granátový nachem hoří,
na skalině mezi kaštany
bílým stínem obráží se v moři
pyšný klášter, hojně nadaný.
Tamo v posvátném prožila míru
Ignácie svoje dětská léta,
mezi tím, co Pedro Řím a víru
mečem slavil po všech koncích světa.
Umí odtud španělsky a vlasky,
hudbě rozumí, je moudrost sama
a zná latinsky též hovor lásky
zapřádati: Amo, amas — ama!

Dál tak štěbetala v bujném smíchu:
»Nedáváš-li víry mojí chvále,
sám ji zkoušce podrob: Ala, alae —
amo, amas — Či se bojíš hříchu?
Či snad latiny tvé kalný pramen
učí jenom: Amen, amen, amen?!«

Byl jsem v rozpacích. Vždyť po tu dobu
ni můj stín se nevkrad' v dívčí kobu,
nikdy s děvou neprodlel jsem déle.
Nesměle jen k Ignácii vzhlížím;
vidím, jak se červánek jí stele
čarokrásným obličejem svížím,

a jak líce rozpačitě sklání
nad urvané snítky květný pel,
jevíc při tom v stoudném pousmání
pod růžovým rtíkem zoubků běl.

Otce rektora v tom z dálky hlas
zaslechl jsem, opustil je s chvatem.
Odtud dívky nespatřil jsem zas,
avšak stále v srdci, touhou jatém,
jedné chovám obraz lahodny.
Její podobu duch stále přede
ve vzduch kolem, v tyto stěny šedé,
v listy knihy, v myšlenky a sny.
Cítím, Konrade v tom srdce tluku:
že tam lásky tajím slasť i muku.«

Jinoch domluvil. Druh jeho mračně
pokáral jej v zem se zahleděv:
»»Ďábel obchází jak řvoucí lev,
po záhubě lidských duší lačně.
Tobě v roucho vábnější se zavil:
v dívčí půvab, krásných očí dvé —
nedej, aby hříšný plamen ztrávil
bohu zasvěcené srdce tvé!
Zašlap hmyz, jenž v poupě to se plouží,
jež má rozvíti se v růži ctností:
v pobožnosti tůň je celé vhrouži: —
navrátí se s rosou nevinnosti.
Modlitby se zacloň svatým štítem
před vidiny této svůdným třpytem!««

»Ó, ni modlitby jí nezaplaší!
Pravda, že jak myrrhy vonný mrak

na perutích modlitby se vznáší
myšlenka má často nad oblak,
že tam zraky ztápím oslněné
v neskonalou slávu božích sídel,
andělské zřím kůry rozvlněné
mořem nekonečným sněžných křídel,
k trůnu božímu tam skláním hlavu
v mučenníků nespočetném davu,
světců, světic, božích vyvolenců,
hrdin jasných církve vítězné —
však tu náhle z andělských těch věnců
jeden kvítek krásy líbezné,
jeden anděl, jitřním na oblaku,
na ostrůvku růžném světla moře,
do strun zlatoskvoucích prsty noře,
ke mně vznáší něhu temných zraků
z noci kadeří, jež zdobí vděk
porozvitých růže poupátek.
Děvice mi drahé jeví líc,
náruč hebkou rozpíná mi vstříc
a já v náruči té blahodyšné
nazpět klesám — nazpět k zemi hříšné!«

»»Blasfemie hrozná! K nebes kůru
přidružovat smrtnou postavu,
bídnou bláta pozemského stvůru
a snad zítra červů zábavu.
Rozpadne se v popel zlaté bůže,
než mu láska věnec dovije;
na umrlčí lebce zvadlé růže —
totě všechna zemská poesie.
Láska — pravíš? Bídným těla chtíčem

zvu ji lépe, v liché básní zdobě;
umrtvuj to tělo postem, bičem —
hříšná touha svěsí křídla obě.««

»Marno všechno. Večer v pusté cele
bičuju se krutě důtek ostny,
až krev splývá po trýzněném těle;
ale v duchu nápěv přemilostný
stále zvučí, jak jej prsty drobné
vyloudily tehdy z loutny zdobné,
když pak v lože kladu čelo vzňaté,
andílků tu roje nad ním hrají
tento nápěv na housličky zlaté
a jím ve spánek mě kolébají.«

Stanuli teď v okně. Dlouho zřeli
v město velkolepé dumavě,
jehož věže nesčetné se rděly
v nachu večerního záplavě.
Václav okem roztouženým stíhal
Hradčan zubovatý zlatý stín,
jenž se v zadu na obloze míhal.
Konrad zahleděl se v řeky klín,
v kamenný pak most, jenž přes ni pjal
mnohé oblouky, soch řady stmělé,
až se na věž hrdou zadíval,
strmící tu chmurně v mostu čele,
ana poslední teď slunce zář
zlatem kreslí v tento kolos tmavý
nakupených tamo sošek hlavy, —
znaky divné, — matnou králů tvář
na výstupku pod korunou skvoucí, —

divné krabuše s železnou mřeží,
na rožních tam připevněné k věži — —
Náhle s bleskem nenávisti žhoucí
Konradův se zor s těch košů smek'
a ret zlý mu skřivil úšklebek.

»»Pohleď,«« zvolal, »»jaké vzácné hosti
má tam z Michalovic Bohuslav —
na koš jeho v něžné příchylnosti
ptáků černých usadil se dav.
»Černé ptáky« kdysi štvali zlostí —
nyní u samých je mají hlav! — —
Ba, toť on. — Znám každičkou tu klec:
Jesenius tam, zde Budovec —««

»Pojďme již! Zvon ku modlitbě zove!«
vzdechnuv soudruh do řeči mu vpadl.
Krok jich zazněl v dražbě mramorové
a stín klenbou obrovský se kradl.

ZPĚV TŘETÍ.

Člunů řada kolébá se hravě
jako hejno kačic po Vltavě.
Nyní klidně podle sebe plují,
teď se opozďují, předstihují,
rozptýleně brázdí vody jas
a v šik těsný sbírají se zas.
Ale v hemživém těch člunů roji
noviců se veze klidný sněm,
bledých lící, v temném řádu kroji
pod páterů vážným dozorem.
S vody šplíchotem a ševelem
snoubí se jen tajné šepotání,
chvílemi pak přes lodice lem
do vody se ruka lehce sklání.
A tu z proudu, v němž se juná dlaň
lichotivě probírá a houpá,
blahý pocit osvěžení vstoupá
v údy malátné a žhavou skráň.
Pohled tiše vnímá vody vděk,
jak tu jiskrou nesčíslnou plane,
ryzím zlatem s dlouhých vesel kane;
zelený jej těší ostrůvek

a roj bílých obláčků, jenž plove
po blankytném nebes klenutí,
jako v jasné tůni azurové
rozptýlená pírka labutí

Blahé city, mocně rozvlněné
kouzlem těchto zjevů, teplou vesnou,
povytryskly z hrudi přeplněné
marianské písně notou plesnou.

A jak by ten zpěvák v duše hloubi
soudruhům byl vzbudil pravou strunu,
teď hlas druhý, třetí s ním se snoubí,
jiný vpadá z vedlejšího člunu
a již s pozdviženým k nebi zorem
zajásal tu píseň zástup celý;
nad vlnami slavným, plesným sborem
»Salve,« zaznívá, »regina coeli!«

V písek břehu zobáky své vryla
člunů družina, kde tlupa stromů
tmavé krovy dřímavého domu
zelení svou jemnou lehce kryla.
Za ním širý, utěšený sad
vábí v rozložitých větví chlad
ku záhonů pestré nádheře;
nejzáze pak vrchu slunná šíje
hrboly své kamenité kryje
pod zelené vína kadeře.

Kdysi vládla v rozkošném tom sadě
Mar'je z Pernštýna, kráska jará,

rodem byvši Manriquez de Lara.
Což by mohly v šepotavé zradě
vyprávěti tyto stromy stinné
o výjevech dávných doby jiné!

Jak tu často v pěšin jemném písku,
vinoucích se v trávník sametový
kol ostrůvků kvetoucího křoví,
při šelestu hravých vodotrysků,
při slavičím hlase mandoliny
k bokům paní, krytých zlatohlavem,
páni ve španělském kroji tmavém
tulili se jako k zářím stíny.

Kterak časem za soumraku léta
tento vodojem, kam žluté listy
nyní podzimní jen vítr metá,
vítal druhdy ve svůj křišťál čistý
jemnou vlnou, toužebně se chvící,
nožky plaché opojivých vnad,
váhavě hloub', hloub' se sklánějící
po mramoru stupňů v libý chlad,
bělejší, než labuť jeho snivá,
než květ leknínu, jenž po něm splývá.

Jak ten brod se věsil perlou hojnou
na kadeří světlý, temný vděk,
vymršťován dlaní nepokojnou
zápolících v žertu rusalek,
kterak růže, vonné jejich střely,
pokryly klín jeho rozechvělý . . .

Nyní zbožnost otců dechem vřelým,
čistým provívá těch sadů krásu,
kteréž kněžna prstem zkostnatělým
v dar jim připsala pro duše spásu.
Satyr s flétnou, Amor s lukem svým
omšeni se kryjí v listů směsi,
před níž socha světce hlavu věsí,
líbajíc kříž retem kamenným.
Do skalisek v houšti zbožná dlaň
jeskyni si zasmušilou vryla,
oltářík tam vytesavši, naň
šklebící se lebku postavila,
kde teď, klekna do vlhkého mechu,
v nerušené novic samotě
rozjímati může v žalném vzdechu
o pozemských věcí nicotě.

Po těch sadech rozptýlil se nyní
zástup noviců, by po svém užil
sporého chvil volných dobrodiní.
Tu se hlouček temných postav sdružil,
tamo samotář jak stín se hříží
do pestrého kvítí, v zeleň svíží.
Podél stezek revízové houští
mnohý nedozralý hrozníček
jako růženec již k zemi spouští
smaragdových drobných perliček.
Každému kol kolem stromu, keři
plod již mladý ukryt pod kadeří,
však jej barvou od listnatých skrýší
pohled zběžný dosud nerozliší.
Růže spanilá již mocí jarou

z těsných poupátek se dobývá;
zeleného krovu hojnou spárou
v milostném se vděku zardívá.

Václav uchýlil se v sadu kout
nejzazší, kde houští zdivočilé
z větví směsi, břečtanových pout
v úkrytu mu splétá loubí milé.
Balvan, pláštěm postlán mechovým,
s kapradiny jemným krajkovím
sedadlo mu v šeru stinném skýtá;
před ním za zbortěnou sadu zdí,
na níž růžemi se šípek rdí,
svatovítská věž tam v dáli svítá.
Zde klid vábný. Kdys jen z medných zřídel
včelka bzučíc v oul se navrací
a jen motýl z rozestřených křídel
oko pestré k němu obrací.

Tuto Václav, vzdálen jarých druhů,
pochmurného otců dohledu,
v milostného snění čarokruhu
zpomínky zve v tichou besedu.

K Loretě zas v duchu volně kráčí.
S obou stran tu domů vetchých řad
do ulice pošmourné se mračí,
příčních oblouků v ně stele chlad.
Shůry vstříc mu stoupá váhavě
čtvero sluhů v pyšné úpravě
s nosítky, jež báječně se třpytí.
V jejich stěnách zlatých dokola

vykládané mnohobarvé kvítí
ze skla benátského plápolá.
A roj úbělových amorů
drobných, zlatokřídlých, v jarém spěchu
po stěnách se hemží nahoru
na baňatou, pozlacenou střechu.
Na temeni jejím oblém pak
se všech stran ty postavičky něžné
v hemživý se tlumí bílý mrak,
z něhož jako z mořské pěny sněžné
lásky bohyně se vznáší nahá.
Však po lýtkách k bokům opojným
rozptýlen jí předvoj bůžků sahá,
tak že hemžením tím výbojným
částečně jen divný půvab svítá;
jednotliví smělci dospěli
až po bílá ňadra nepokrytá,
ba z nich jeden nejvíc protřelý
na ramenu oblém s lukem vzpjatým
do daleka míří šípem zlatým.

Nosítka se zvolna k němu blíží.
Oko jeho v hedváb růžový
nitra jejich nesměle se hříží — —
Kdo směs citů jeho vypoví,
když z nich oknem, ježto zpola kryje
lehká záclona, mu vzhledla vstříc
z nenadání známá dvojí líc:
Mar'je hrdé, něžné Ignácie?!

Poznaly ho, Mar'je v úsměvu
rtoma hnula; vějíř její letem

pozdravil jej drahokamů vznětem,
mihnuvších se v lehkém záchvěvu.
Stoudně pochýlila Ignácie
obličej svůj nachem rozžatý,
jejžto modrý baret cípatý,
perlou poset, v záhyby své kryje, —
něžná hlavinka v té zdobné řáse
fialince rosné podobá se.
Minuly ho. Za nosítky zíral,
z jejichž okna vějíř laškovný
vykloněn se ještě rozestíral, —
až zjev dole zmizel čarovný.
Ale dále ulicí se bera,
stále viděl obraz vděků milých,
kynoucí mu z posupného šera
oblouků a domů zasmušilých;
hlavu, klonící se rozpačitě
pod baretem modrým, v perel kmitě,
líbeznou tu živou violu
a tvář její v cudném plápolu...

Božího pak Těla obřad slavný
po třetí mu zjevil obraz její.
Řád, ve službě boží neunavný,
oltář vzácný zřídil před kollejí.
Obestlán jsa drahých látek šatem,
zaskvívá se celý stříbrem, zlatem.
Sterých květů milokrásným tvarem,
stobarevnou pýchou záhonů
příroda tu jarní vonným darem
tvůrci svému vzdává poklonu.
By pak ještě více mysli davu
okouzlili, dovršili slávu,

jinochové z žáků vybraní
místo andělů se kolem staví.
Za rameny jejich třepetavý
zlatých křídel pár se uklání,
pod obroučkem zlatým volně kane
k šíji hebký, kadeřavý vlas,
splývající roucho zlatotkané
propouští jen lýtko ze svých řas,
pod nímž pozlaceným řemením
připoután je sandál k holením.
Kolem oltáře tak s obou stran
skupeni jsou krásně, výš a výše,
každý pak, než obřad dokonán,
stojí nepohnut a sotva dýše.
Mezi nimi Václav stojí bledý.
Kaditelnic chmurou libovonnou
vysílá jak bílých mráčků clonou
z řasy svislé zrak svůj na výzvědy.
Svátosti tu září zlato ryzí
jako slunce — svící hvězdná pýcha —
dole s čaroleskem kněžské řízy
žáčků komže bělostná se míchá.

Kolem pak se valný zástup tlačí
jak hlav, šatů příboj barvitý;
v lících obdiv, pobožnost se zrační.
Však též tajný kacíř zarytý
tu a tam škleb tají límcem pláště,
nebo blesky malomocné záště
z pod obočí svislých kradmo metá.
Ba, tam u pozadí zbrojná četa
celý zástup zjevných husitů

divých brad a zarputilých tváří
přihánět sem musí z úkrytů
halapartnou k nebes blahé záři.

Náhle ve skupině panstva skvělé
Ignácii spatřil. Panoš lepý
v klekátko jí rudý polštář stele,
jehož obruba se zlatem třepí.
Dívka poklekå. Hled její spěje
na modliteb zlatých bílou blánku
a rtík zbožným šepotem se chvěje
jako růžný kvítek v jarním vánku.
Časem zarosený zrak se šine
z temné, mihotavé brvy k výši —
pohled zbožný nad ty řasy stinné
nemůž míti půvabnější skrýši.
K němu nyní zrak ten pozalétl —
střelhbitě se sklopil, vzhledl zas
a teď s jeho pohledem se střetl,
zaplál, zhasl pod obrubou řas.
A když v jeho tvář se znova zdvihl,
přes obličej děvin zardělý
úsměv zvláštní, zářivý se mihl;
však to nebyl záblesk veselí,
bylo-tě to, jak by mlhu ranní
rozptýlily jarní slunka jasy
a kraj ozářily z nenadání,
plný květů, rosy, blaha, krásy.
Pozachvěl se jinoch v opojení,
zakývala za ním zlatá křídla —
Ó, že není pravdou přestrojení,
by k ní slétl, nad pozemská sídla

perutí ji vznesl vířivou
v lásky věčné oblast zářivou!

Zpomínky tak vlají jeho duší.
Náhlý šustot snění blahé ruší.
Před ním, jak vy vzlétla z nitra země,
jako stvůra snění prchavá,
rozhrnujíc šípků houští jemně,
chví se vážná starce postava.
S hlavy jeho sněhobílé vlasy,
s brady kane vousů zdoba bílá
na prostého roucha šedé řasy,
jež ho k samé zemi obestýlá.
Jak dvě hvězdy pod obláčků bělem,
pod obrvím šedým v jemném třpytě
oči dlí na mládci uzardělém,
jenž se z mechu zdvihá rozpačitě.
S nesčíslnou stopou bídy, žele
kmetova líc vyšla z žití víru;
však teď jasný klid se po ní stele
jako předsvit nebeského míru,
a dech lásky vane každým rysem —
Zjev to patriarchy svatých písem!

»Jaká tvoje žádost, děde milý?«
ptá se Václav.

Stařec v jeho tahy
snivý pohled hrouží ještě chvíli;
jak by z loktů sen ho pouštěl blahý,
v hlubokém pak vece povzdechu:

*

»Odpočinuv za zdí v keřů stínu,
zahlédl jsem listím tebe, synu,
a tvůj zjev tak sladkou potěchu
do srdce mi vyprahlého linul,
že jsem ssutou zdí sem nohu šinul,
abych z blízka pohled' ve tvou líc.
Ó, můj hochu drahý, rysy tvoje,
čím je zkoumám dél, tím budí víc
v šedé hlavě upomínek roje
na čas krásný, dávno pominulý,
krve mořem na vždy uplynulý. —
Jak se zoveš?«

»Václav!«

»Divná shoda!
Totéž jméno s památkou se pojí,
jež mne blaží, leč i v srdce bodá.
A kdo, synu, rodičové tvoji?«

»Nevím. V bouřné za povstáním době
Tovaryšstvo z loktů chůvy mroucí
na ulici, opuštěné robě,
pozdvihlo mne v náruč lásky vroucí.«

»A moc upomínky z mladých let
nic — nic nekouzlí ti v duši zpět?«

»Řád nás učí srdce vytrhnouti
ze všech svazků lásky rodinné
a jím celým k církvi matce lnouti,
k papeži pak otci jediné.

Však tvé líce důvěru mou budí,
kmete ctihodný. Nuž svěřím tobě,
co tak často vanulo mou hrudí
o samotě, v podvečerní době,
když se navracelo hnědým vzduchem
ptactvo v rodná hnízda s plesným ruchem,
jak se duše divně roztoužila,
v sladkobolné sny se pohroužila,
jak tu často do schýlených skrání
plížilo se matné vzpomínání.
Tajemnou zří mlhou duše zor
nevídaných žírných krajin vnadu,
spjatých v dálce modrých věncem hor,
na skalinách štíhlé věže hradů.
Pak se v duchu mém zas míhá sterý
neznámých zjev lidí v pestrých hávech,
sokolů, již honcům na rukávech
třepetají drobných přílbic péry,
vidím sady, plné květné zdoby,
schody točité a krásné koby — —
Leč to všechno z hloubi duše mojí
v obrysech tak nejistých se rojí,
že mi nelze soudit s bezpečností,
odlesk-li to snu či skutečnosti.

Ale časem, starče, se mi zdává,
že ten závoj minulosti dálné
trhlinami příze neodhalné
ve skutečnost nahlédnout mi dává.
Vzdušnou komnatu pak vidím jasně,
malby na stěnách a trámů řadu,
mohutný krb učazený v zadu,
řezby křesla, zlaté jeho třásně.

Mne pak rukou silnou obepíná
statný muž — můj otec — vážných lící
a já vzhlédám časem z jeho klína
na zrak plamenný, ret hlaholící
zvučným slovem jakés knihy svaté.
Vidím posud mocný její hřbet,
pazoury lví — spony odepjaté —,
začátečních písmen pestrý květ.
Jako tehdáž z měkké skrýše, stinné,
již mi upřádal vous jeho tmavý,
vidím stranou kolovrátek hravý,
za nímž paní vlídné zrak mi kyne.
Jemné přádlo chytá v usmívání,
na kuželi zdobném navité,
a zář pestrou na přízi tu sklání
oken špičatých sklo barvité
v kolísavém, mnohobarvém pruhu,
že se zdá mi, jakby předla duhu.
Za ní štíhloboký jinoch kloní
snivou hlavu, která vlasů tmou
oči planoucí mu zpola cloní,
k útlým prsům, jež se mocně dmou
A zas duch můj kobu jinou vidí,
nádhernější. Hlomozící tlum
zamračených, ozbrojených lidí
otce mého vleče ke schodům.
Matka za ním náruč rozestírá,
na práh, mdlobou zachvácena, padá;
on mě vroucně líbá, v náruč svírá,
ruce s šeptem na hlavu mi vkládá — —«

Zatím stařec ruku jeho jemně
ve své tiskl. Náhle před ním klesá

na kolena, kloní k zemi témě,
k ňebi zří zas, pomateně plesá,
ruce jeho svírá, ke rtům vine,
slzou rosí, na srdce své šine,
vzdychá z hluboka a štká i vzlyká:
»Svatá krvi — synu mučenníka!«

Vstává zase, vznáší hledy, ruce:
»Veleben buď, Pane, v plesném díku,
že jsi seslal svému služebníku
blaha zábřesk po tak dlouhé muce,
že jsi popřál na věčnosti prahu
ještě jednou mojim očím kalným
pohlédnouti v kouzlo drahých tahů,
nesoucích mne k rájům žití dálným!«

»Ty znáš rod můj, otce, domovinu —?«
z chvějících se prsou vžkřikl novic.

»»Známo-li ti, pověz, drahý synu,
jméno Bohuslava z Michalovic?««

»Buřiče, jenž mečem popravným
skončil žití, nepravostí plné,
s věrolomství znakem ohavným,
jemuž církev naše svatá klne,
jenž byl Tovaryšstva škůdcem krutým,
strůjcem svatokrádežného lupu,
jehož hlava, strašíc okem dutým,
na věži tam visí pro potupu,
jehož duše bez lítosti chvění
do věčného klesla zatracení —?!«

»»Vznešeného pravdy hrdinu,
který za víru svou, otčinu,
napojil svou krví vrahů zlost,
jehož památku jak drahý skvost
na tisíce věrných srdcí chrání,
rozptýlených širou světa plání,
s jehož hlavy v jiném krasším žití
koruna se mučennická třpytí
boží slávy bleskem věčitým — —
Ten — ten, jinochu, jest otcem tvým!««

Vzúpěl Václav, v obě dlaně skryl
zbledlý obličej. Tak drahně chvil
stoje vzdychal. Ze skrýše svých dlaní
zdvih' pak oko v horečnatém vzplání:
»Snad tě, starče, domnění tvé klame?«

»»Nikoli! Ty tahy dobře známé, —
shoda jména, okolností všech —
zde ta dlouhá jízva na prstech,
kam tě kdysi v půtce dětské ťal
mečíkem svým soudruh horkokrevný —
nevěříš-li ještě, poodhal
s ramen šat a důkaz viz tu zjevný:
Zde to divné malé znamení,
kalich zjevující, přesně tak,
jakby Hospodin sám víry znak
byl ti vtiskl v živém plameni —
Ty's to, Václave! Tvé vidím líce,
podobu tvou vidím přemilenou —
Ty však Ambrože již neznáš více,
jenž tě hladil, houpal na kolenou,

jenž, sám děckem stav se, s tebou hrával,
z kůry lodice ti vyřezával,
v káď je kladl, do plachet jim dýchal,
jehož pohádky tak rád jsi slýchal — —?««

Takto mluvě náruč rozestíral
k jinochovi kmet. Leč Václav ještě
v odhalené rámě zděšen zíral,
kde jak krůpěj krvavého deště
nad bělostné růže květným listem
drobný kalich rděl se v bělu čistém.
Přeslechnuv, co v posled stařec děl,
dvojici pak zdvihl očí tmavou
a ret jeho v otázce se chvěl:
»A kdo's ty, jenž tou mne děsíš zprávou?«

»»Já kdo jsem? Jsem harfa Israele
v babylónských vrbách zavěšená,
němá, mrtvá, jenom k jeku žele
zlobným vichrem časem vyděšená.

Stín jsem člověka, jenž dávno k Bohu
duši vrátil z labyrintu světa
a jak přízrak bludnou šine nohu
po trosce, jež vlastí rozeseta.

A květ marný pozemského štěstí,
dávno zvadlý, vzpomínka jen pěstí.
Ducha zrakem vídám častokrát
na jezera modrojasném ladu
štíhlých věží bílým stínem hrát
obraz luzný Rvenického hradu.

Tam tvůj otec žil, ráj kolem tvořil:
klasů zlatem pyšníval se lán
a strom do nich větve husté nořil
ovocem jsa hojným obtěžkán,
chmel se bujně kolem tyčí vinul
a kmen révy plným hroznem kynul.

Tamo šťasten, spokojen jsem žil
otce tvého sluhou jsa — víc druhem.
On ves dozor nad hradem a luhem
horlivé mé péči uložil
a mne rozmanitý úkol ten
více těchou plníval, než trudil.
Sotva zabělal se v polích den,
opouštěl jsem lože, čeleď budil,
chlévy ohlédl, kde řadou stál
zástup krásných volků, čistých plemen,
těšil se, když kravkám pestrým z vemen
mléka hojný zdroj se prýštíval,
a pak za blýskavých pluhů řadou
vycházel jsem v pole. Ves ten ruch
hospodářství svou mne jímal vnadou:
těšilo mne, když se hloubný pluh
skvoucím rádlem v kyprou zemi bořil,
když se prvním oseníčkem lán
zeleným jak lehkým kmentem šňořil,
když klas hojný, chrpou promíchán,
vynášel se z půdy, žloutnul, sílil,
šeptal tichou, blahoplodnou zvěst,
zrnek tíží hlavinku svou chýlil,
jakby vzdával pěstiteli čest.
Těšilo mne, když se v růžný květ

jabloň sadu skvostně odívala,
a pak, zevšad opřena jak děd,
plodem zardělým se usmívala.
Těšilo mne, když ryb loďka plná
blýskala se stříbrem sítě oky,
neb když pod nůžkami jehňat vlna
k zemi padala, jak sněhu vloky.
Těšilo mne též, kdy pilné včely
v malovaný oul svůj sladký plen
z libovonných květů přinášely
a když později z oulu vykrojen
v míse usmíval se zlatý med
chuti božské, rozkoš na pohled.

Jaký ples hrál o dožinkách nivou,
když tam v choti sličné průvodu
otec tvůj šel s lící přívětivou
pohledět na zlatou úrodu;
když je jali do slaměných pout
a máť tvoje do rusého vlasu
s úsměvem si dala zavinout
věnec chrpy, koukole a klasů!
Nebylť otec tvůj z těch zpupných pánů,
kteří mučí tvrdým jařmem šíje
lidu chudého, jenž pro ně v lánu
potu ručeje do brázdy lije.
Nekalil jim radost v temné pýše.
Na dožinkách jeho rok co rok
z ohromných dvou sudů proudil v číše
chmeloviny, vína jarý tok.
Ba sám k rozhovoru srdečnému
k mužům přisedal pán laskavý;

za to s láskou vzhlížejíce k němu
ze srdce mu pili na zdraví.
K tanci zvaly pod věnečkem chrpy
žneček švarných oči rozžaté
kolem lípy, jíž své lesklé srpy
zavěsily v loubí košaté;
pod ní seděl dudák šedých vlasů,
paží přitiskaje zvučný měch
s hlavou kozlí, s nížto na okrasu
stuhy vlály v barvách duhy všech.
Tak lán šuměl plesem neztenčeným,
až pak večer ženci nezbední
pod vztyčeným snopem, ověnčeným
usadili na vůz poslední
dudáka, jenž s rudou vínem lící
hlavou klesal na kvičící měch
a kol vozu zástup hlaholící
srpy zvoně lesklých na pasech,
v tanci, výskotu a hovoru
navracel se šerem ke dvoru.

Když stín večera se v pole klaď,
ve svůj příbytek jsem spěchal rád.
K zubaté zdi hradní přichýlen
v koutě nádvoří můj domek milý
usmíval se, čistě obílen;
před ním ruce moje vykouzlily
z půdy skalní trpasličí sad
pestrých květů na vysokém stonku;
a keř vinný, v lávku roně chlad,
okno zpola halil do úponků.
Uvnitř pod pečlivou žínky dlaní

čistotou se třpytil každý kout —
po laskavém jejím uvítání
jak tu milo bylo zasednout
nad večeři chutnou za stůl prostý,
před lipovým vína pohárem
se stálými vítanými hosty:
s jasnou myslí, dobrým rozmarem!
Kterak zářival zrak dobré ženy,
když jsem milené své knihy sňal
z výklenku, kde byly uzamčeny,
a jí z bible příběh předčítal,
bratra Chelčického slova zlatá,
kroniky o dávných slavných bojích —
a když tvář se zdvihla knihou vzňatá,
stejný zápal četʼ jsem v očích jejích . . .

Leč tu bolestně se dotknul mne
Hospodinův prst. Má drahá žena
ku věčnému spánku položena
v chladné země lůno tajemné.
Zdálo se mi, že ves půvab smavý,
jímž mne těšila dřív tato zem,
s lesů, sadů, zlatých klasů, trávy
ulétʼ na vždy s jejím usměvem.
A když zpět mi bylo večer jíti
v domek prázdný, před nímž svadlo kvítí,
na němž usychal již vinný kmen,
v jizbičce tu prázdné jako v hrobě
na stůl čelo kladʼ jsem v těžké mdlobě,
vzdychal, úpěl, bolem přemožen.

A tu v strastiplné srdce moje
jediná se těcha řinula

z písem zbožných posvátného zdroje:
blíže, blíž se duše vinula
ku knihám těm, nad nimiž mne časem
zábřesk jitra pozdravil svým jasem.

Když se snivá hvězda večerní
zakmitla nad vlnou jezerní,
tu jsem časem sedal v rozjímání
na zdi hradu, hledě v širý kraj.
Zvolna po horách a borech, pláni
prostíral se noci divný taj:
dvorce, chaty unikaly zraku,
stromů obrys mizel v temném mraku,
až kraj celý podobal se jen
smutečnímu šatu obrovskému,
jenž nad mrtvou zemí rozestřen
cípy hor se vlní k nebes lemu.
Zmíralo blíž koles, podkov znění,
v dáli zvonů tklivé hlaholení
a vše kolem objal čirý klid.
Tu jsem k sobě hovoříval v duchu:
Tak zem jednou navždy zmizí sluchu,
tak ji na vždy pohřeší tvůj vid.
Všechna její rozmanitá tvárnost,
ves ten zvuk je pouhý sen a dým,
vše to lidské hemžení je marnost,
trudný hon za cílem přeludným.
Odvrať oči od těch lichých cet,
zamkni světa blábolení sluch,
v nitro své jen ponoř sluch a hled,
kde ti sídlí nesmrtelný duch.
Tam-li nenajdeš, proč hodno býti, —
marno po tom celým světem zříti.

A tak obrátil jsem v sebe vid;
leč tam pustá prázdnota se tměla,
až tu náhlý pronikal ji svit,
jako jiskra nadpozemsky skvělá,
jako hvězda nad jitřenku krasší,
a já vnímal, jak se šíř a výš
rozněcuje, všechny stíny plaší,
vniká v nejtajnější duše skrýš,
jak ji celou plní slunným třpytem,
teplem lahodným a blaha citem,
jak i zrak mi nítí, plane s tváře
boží milosti ta svatá záře.
Tak jsem k domácímu kráčel prahu,
a když tělo ukládal jsem k spaní,
zdálo se mé duši v tichém blahu,
jak bych v boží odpočíval dlani.

V tuto dobu tichou Rvenici
opustil jsem s otcem tvým. Jej zvaly
víra, vlast za tiché hradu valy
v život bouřlivě se měnící.
Oné dvojici on v pomoc nesl
pádné rámě, věhlas bystré hlavy —
národ pak jej brzy povynesl
na vrch důstojenství, moci, slávy.
A jak mladý strom, jenž u kořenů
staršího se ujav, štíhlý vděk
jarou mízou rašícího kmenu
k němu vine, krásný vrcholek
svěže zelený pne vzhůru směle,
jakby převýšiti hodlal záhy
omšeného svého zploditele:

tak mu po boku, pln velké snahy,
starší bratr tvůj, náš jarý Smil,
s otcem svým již málem zápolil.
Pak jsi přibyl ty, květ opozdilý,
kdy již sprchla první vločka sněhu
v kadeř otcovu — Ach, june milý,
jak ti líčit všechnu radost, něhu,
s jakou ve tvou kolébku se díval,
všechnu péči, skvělé naděje,
hrdé sny, jež nad tvým čílkem sníval
o slávě, v níž kdys se zaskvěje!
Kdyby viděl, jak ti supi draví,
k nimžto planul plným hněvu žárem,
jeho holoubka svým drží spárem,
v peří svého mrak jej šatí tmavý — —!
Ó, tvůj otec Husita byl pravý,
plný zanícení pro vlast, víru,
jejich škůdců bijce nedočkavý —
skvoucí perla českých bohatýrů!
A tu hlavu krásnou s čelem smělým,
na němž trůnil věhlas, mužný vzdor,
musil spatřit mečem zkrvavělým
katu k nohám sraženu můj zor!

Ha, ten den — to jitro, plné děsu —!
Ó, že moh' zrak nebe zářivý
tehdáž vynořit se z klína lesů
popatřit na zločin strašlivý,
spáchaný v čest Bohu rouhavě,
nad nímž čas náš němou hrůzou trne
a jenž původům svým na hlavě
věčnou kletbu příštích věků shrne!

Strašné divadlo! Jak děsný sen
v paměť vrací se, hruď žalem plní:
Stojím, jezerem hlav obklopen,
jež se šumně po náměstí vlní,
z každé ulice proud vtéká nový,
plna hlav jsou domů okna, krovy
V jitřním šeru, velebný jak stín,
chmurně shlíží z bledých nebes lemu
dvojicí svých věží slavný Týn:
jaké divadlo — žel! — chystá jemu
věrná družka, radnice ta šerá,
s níž ach! vídal s výše podnebeské
velkých dějů pásma tolikerá,
tolik pýchy, jasné slávy české!
Nyní před ní cizích žoldáků
divé davy posupně se tlačí
k lešení, jež v temném povlaku
katafalk jak ohromný se mračí.
S lavic povýšených soudci řadou
— navždy souzení svým soudem křivým —
zpupná čela chmuří za ohradou.
Mniši různobarví s okem lstivým,
s leskem vítězným na kruté líci,
krouží kol jak supi čekající
na kvas hrozný. Po straně kat mračný
opírá se o meč krvelačný.
Pacholci již stelou sukno rudé —
Slyš! teď velikého děla hřmění
úvod k děsné tragedii hude.
Z radnice již stoupá na lešení
vážný Šlik. Dech zatajil se mžikem
v prsou všech. A když tak stoupal k předu
a tvář bledou zasmušilých hledů

jitřní zlíbal svit, tu pláčem, vzlykem
dav se ozval ve prostranství širém;
však hned vpadly bubny vzteklým vírem
a trub divý vřesk. I spatřil jsem
toliko, jak kolenem se níží
v sukno rudé, k nebi s šeptem vzhlíží, —
jak meč blýská — z šíje, ruky stříká
prvního krev pravdy mučenníka.
Budovec pak vyšel s hlavou šedou,
stříbrnou si hladě bradu dlouhou,
jeho zrak se skvěl, jak nedočkavou
po koruně mučennické touhou.
Za ním v meče běsném blýskotání
Harant statný, Kaplíř věkem schřadlý,
Dvořecký a z Bílé, z Losu páni,
Černín, Konecchlumský řadou padli.
Zatím zarděly se jitrem vzňaté
domů štíty, mocné věže Týnu,
jak by odleskem té krve svaté, —
jak by studem, že tu v jejich stínu
v srdci země, slávou vždy se skvoucím,
všechny její nejvzácnější květy
zpupný vrah můž' kosit bez odvety, —
jakby ve plamenu zloby žhoucím.

Teď tvůj otec vyšel v popravu
z radnice. — Ne, nešel; jarým skokem
po stupních se snesl, s jasným okem,
jak by spěchal v milou zábavu;
výše hrdou vzpřímiv postavu,
soudce přelet' hledem pohrdlivým.
Rachotily bubny vírem divým,

trouby zavzněly, však jejich vřesk
nemoh' utajit vzdor jeho skrání,
vrahů smečkou, smrtí pohrdání
a ten klidný, slunný tváře lesk.

Na chvíli stín přelet' jeho čelem:
utkvělť okem pozdviženým maní
na pošmourném Týnu, pozatmělém,
a tu duma snad mu létla skrání,
že chrám v smuteční se halí řasy
nad vlastí, již mrtvou pro vše časy;
však tu náhle v jarém slunce blesku
věží dvojice se rozžala,
že jak ohnivý květ na nebesku
zaskvěla se každá fiála
a zrak otcův rozjasnil se znova.
Zabělal se obnažený vaz,
nad ním zableskl se meče ráz
a v zem klesla hlava hrdinova — —

Takto skonal. Hojnost jeho statků
rozchvátili lační ohaři — —
vem tu knihu jen, již v žaláři
pro tebe mi podal na památku;
z ní on čerpal těchy chvíle blahé, —
najdeš tam črt mnohý ruky drahé.
S rozplašeným davem věrných Čechů
s bratrem tvým jsem bloudil cizí zemí;
však on zíral stále v bolném vzdechu
v dálku na hornaté vlasti lemy,
o návratu psanců, pomstě snil,

až jsem skrytou stezkou potají
v zemi rodnou s ním se navrátil.

On teď v lesích hluchých po kraji,
kde lid zoufalý se plaše skrývá,
k válce nerovné jej sbírá směle,
plamen bojovný mu v prsa vlívá.
V kotlině tam lesní osamělé
cvičí dav. Jak staří Husité
kyje nesou, cepy pobité,
vůdci odvaha pak šeptá slepá,
že jak Žižka vrahů voje ztěpá

Marno vše! Jak harfa Israele,
zavěšená u vod Babylonu,
duše má jen zvučí stonem žele
a zrak mdlý již volá smrti clonu.««

Za své řeči s junem sedl kmet
na omšený balvan skrýše stinné.
Nyní mlčí, v rozechvělý ret
lící vrásčitou mu slza plyne.
Také jinochu se hojně lijí
slzy ze zraků, jež dlaně kryjí,
krůpěj za krůpějí na klín kane
v listy knihy, otcem odkázané.

Náhle zavzněl sadem zvonu hlas.
Povstal jun, skryl knihu do šatu
a děl starci, suše vláhu řas:

»Tento zvon mě zove k návratu;
však rci ještě, kde máť moje?«

»»V hrobě.««

Opět Václav uslzenou tvář
na okamžik schýlil v ruce obě
a pak ptal se: »Zdaž sem v brzké době
přijít můžeš zas bys plnou zář
pod mé minulosti šerým krovem
rozlil zvěsti podrobnější slovem?«

»»Za týden sem přijdu s bratrem tvým
v tento čas a vzdychám k Hospodinu,
by tě rukou naší, milý synu,
vydral supů drápům lakotným.««

Jinoch stezkou hlouběj v sad se spouští
a kmet mizí za zdí v šípků houští.

ZPĚV ČTVRTÝ.

V salvatorském chrámě husté chmury
večer pozdní rozestírá kolem
v ambitách pod vysokými kůry,
mezi četných sloupů mocným stvolem
a jak mračno tajůplné s hůry
pod závratnou klenbou temno visí,
v němž jen zvolna odlišuje zrak
v zadu varhan obrovitých rysy
jako v temné chmuře tmavší mrak,
nahoře pak slabě hledí jen
čtverce nízkých oken ze tmy čiré,
jejichž řadou těsnou ověnčen
kupole je základ šíroširé.

Venku bouře. Blesku vzplanutí
okna v ochozech zažíhá časem
a svým siným, pronikavým jasem
hlavy sloupů, žebra klenutí,
soch a maleb vidma děsivá
na mžik temnu z loktů vyrývá,
okna kuple v náhlém nítí plamu
jak pás žhavých siných drahokamů.

V zápětí ráz hromu... Blíž se valí
temný hřmot jak obrovského vozu
kola těžká přes úporné skalí
ohlušivém, děsném ve hlomozu,
a teď mníš, že burným kolosem
již již středem kostela se řítí,
okna řinčí prudkým otřesem
a chrám do základů zdá se chvíti;
však již dále do kraje se valí
se slábnoucím zvolna rachotem,
až jak zloba utlumená v dáli
zmírá temným, hluchým ropotem

Na klekátko dvojí tamo kles'
Václav s Konradem v tu tesknou chvíli
Od rána tě novicové dnes
po dvou k tiché adoraci pílí
před oltář, kde v řadách svící plane
monstrance aj! krásy nevídané.

Plesajíc, že zlomen odboj lítý
proti víře, císařskému trůnu
a ten kacířský lid vzdorovitý
vrácen církve samospasné lůnu, —
panstvo domácí a cizokrajné,
dosáhší zde hodností a statků,
ve chrám jesuitský na památku
monstranc věnovalo ceny bájné.
V pokladnice ruka pánů štědrá
do stříbra i zlata hloubně sáhla,
s šíjí sňala řetěz, pásy s bedra,
ba i snubní prsten s prstů stáhla;

paní kamů různobarvých žár
vysypaly z klenotní své skřínky,
s čela braly stříbrné své vínky,
s ňader vábných sponky zlatý spár;
nevěsty pak svatební své šaty
přinášely v oběť zbožným citem,
v jejichž přízi nesčetný květ zlatý
skvěl se rosy brillantové třpytem;
dívky podávaly obětavě
šňůru sněžných perel s temných vlasů,
s níž se plesně obzíraly právě
v benátského zrcadélka jasu,
včera ještě vroucně celované
skvostné dárky ruky milované;
ba i dítky nesly v oběru
nejmilejší šperky své a hračky,
loutek drahých třpytnou nádheru,
nastřádaných grošů něžné sáčky — —
A z těch darů pobožnosti vroucí
vykouzlila ruka umělá
monstranci tak drahou, čaroskvoucí,
že jí rovné země nezřela.

Jako luna s jasných nebes luhu,
čistým leskem jaré lilie,
z křišťálové schrány v zlatém kruhu
vyzírala sněžná hostie.
Po obrubě schrány kolkolem
rubínů a diamantů krásných
hustý řad plál divným plápolem.
Na vlnivém stříbře oblak řásných
splétaly kol andělíčků davy
zlatých křídel věnec třepetavý.

Nad oblaky na vrcholu schrány
vedle Syna Otec vážně snící
pod stříbrnou trůnil holubicí.
Z oblaků pak vůkol na vše strany
vytryskaly hustě různým směrem
paprsleky dlouhé tvarů zdobných
z nesčíslných diamantů drobných.
Nelze postihnouti chabým pérem
zjevu toho nevýslovnou krásu,
když těch paprsleků skvostný dav
zablyskotal v mihotavém jasu,
svící četných plápolem se vzňav:
jakby utkán z jisker jíní hravých,
ze krůpějí zářných vodotrysků,
z divukrásných hvězdic třepetavých;
když tu v tom, tu v onom jeho prysku
hvězdka jedna mocněji se vzňala, —
za ní jiných řad, až monstranc časem
v jednom blesku všecka vzplápolala,
že až zraky přecházely jasem.
Dole, k Trojici pnouc jasnou líc
s vínkem hvězdic démantových stojí
svatá panna; pod ní v půlměsíc
větší, menší démanty se pojí.
Pod obrubou zlatých jejích šatů
had se svíjí, jemuž klade patu
na ohyzdnou hlavu; z jeho tlamy
svítí démantových zubů žeh,
a trup mocný v hojných prstenech,
stříbrnými pokryt šupinami,
ovinuje zlatou zeměkouli
a kol podstavce svým ocasem
podivně se stáčí, dme a choulí.

Takto kacířských saň neřesti
v zemi české chýlíc hlavu klatou
smrtelnou se svíjí bolestí
pod vítěznou matky boží patou.

Klečí Václav s pochýlenou lebí,
ruce spíná, jeho rty se chvějí,
ale z těchto pro pel rajský k nebi
včelky modliteb se nevznášejí.
Od chvíle, kdy clona roztržena,
útrpně mu zašlost skrývající,
za dnů několik jak mocná změna
udála se v jeho nitru, líci!
V temné čelo shrnuly se vrásky,
noci probděné mu víčka lem
zbarvily jak okraj sedmikrásky
palných strastí rudým nádechem;
tmavý zrak, jenž sladkou dumu nitra
volným hledem objevoval světu,
jako hlubinu svou rosnou z jitra
otevírá černý kalich květu,
naučil se plaše pod řasu
prchati před Otců, druhů hledy,
skrývat s bázní před cizími zvědy
tajemství těch hrozných zápasů,
jež mu duši divokými žaly
do dna bouřily a rozrývaly.

Od chvíle, kdy z vltavského sadu
navrátiv se v kollej, z chodby stmělé
spatřil opět lebí sťatých řadu
na věži, dne skonem zkrvavělé,

kdy tam klesl na kolena štkaje
před otcovou potupenou hlavou,
odkaz chudý k srdci přitiskaje,
a déšť slzí vláhou skropil žhavou
křečovitě spjaté jeho ruce,
kdy tam rtové jeho drahým jménem
v modlitbách a pláči udušeném
ševelily v nevýslovné muce;
od té chvíle pro jinocha dýše
mrazem žalářním ten šírý dům,
kde jak ptáče v teplu tiché skrýše
choulíval se k luzným dětství snům,
nechápaje dálný světa šum;
kde dřív lahodila jeho duchu
přízeň Otců, láska druhů věrných —
teď je cizím v povědomém ruchu
těchto mnohočetných postav černých.

V chodbách pustých lekavě se chvěje,
se sklopenou hlavou Otce míjí,
a co při tom řasy jeho kryjí
děs by tisklo v jejich obličeje.

Doplíživ se v koutek chodby jistý,
chvátá zrakem sežloutlými listy
knihy vetché. Políbení vtiská
v písmo bledé, psané rukou drahou
na okraji blan. Zrak časem blýská,
časem líce kropí trpkou vláhou.
A když někdy nad knihou se zvedá
se škubavým rtem tvář jeho bledá,
pěsť se zatíná, pod čelem chmurným
vytřeštěný zrak plá svitem zpurným:

zdává se, že pěstovala marně
orlíče to pod křídloma svýma
církev laskavá, že v něm se žárně
husitská krev první jiskrou znímá,
že ten jinoch s nevšedními dary,
jenžto duší měkce povolnou
v rukou řádu přijal slibné tvary
a již touhu jevil plápolnou,
by byl vřaděn k jeho sloupů davu,
za okrasu církvi, za podporu,
nyní náhle bujnou vzpíná hlavu
pode jhem tím svatým v marném vzdoru.

Nyní v modlitbě se neklaní
posvátnému na oltáři kmitu,
ale čelo tiskne do dlaní
v divé směsi myšlének a citů.
Když blesk náhle v ochozu se nítí,
tu mní v ohni jeho prchavém
otce svého hrdou postať zříti
na lešení onom krvavém;
vidí šíji, obnaženou k ráně,
ušlechtilou krásu mužné hlavy,
hrdolepě povypjaté skráně,
kolem rtů ten úsměv pohrdavý
a ten čela vzdor, ty zraky smělé — —
Zdá se mu, že na něm utkvívají
plny lásky, výčitek a žele,
že jej slavně k pomstě vyzývají,
že ho víží svatou závětí,
aby prapor pošlapaný vznesl,
za nějž otec v popravišti klesl.

Vidí klekat jej a v zápětí
meč jak v ruce popravčí se kmitá
a jak hlavu krásnou rouhavě
za krvavou kadeř biřic chytá,
v koš ji metá k děsné výstavě;
jak se za ním ve vítězné slávě
pošklebně ret jesuity svíjí . . .
Zaťal zuby jun a hněvně ryjí
nehty jeho v prsou, černém hávě,
jakby řízu tuto ruce zlobné
rozškubati chtěly v kusy drobné.

Však již příšerný ten obraz hasne.
Do mládcovy duše rozhárané
tichý hlahol písně čarokrásné
jakby ohlas rajských kůrů vane.
Jakby utkán z těchto luzných tónů,
ze zásvitu nadpozemských září,
milostný zjev dívčí jasnou tváří
před ním rozptyluje temna clonu.
Jako violinka dechem jitra
něžná hlavinka se k němu kloní,
útěchy mu rosu vlídně roní
z oček smavých do smutného nitra.
K jejím nožkám klade čelo zprahlé,
na hlavě dvé jemných ruček cítí
a jich dotknutím se tiší náhle
citů trapných prudké vlnobití.
Mizí všechno, co mu srdce hnětlo:
svět se rozplývá kol parou zlatou,
nad kterouž dvé mladých duší vzletlo
čisté lásky pod perutí svatou.

Však již před ním opět v záři siné
popraviště přízrak bleskem hárá,
s meče katova krev drahá plyne
a hlas hromu dunivý jej kárá:

Hle tam s věže otce tvého hlava
v potupě se pomsty dovolává
a ty můžeš v marné lásky blahu
vnadou kochat se, jež vykvetá
v sadě jeho hanobců a vrahů?!
jejíž každá perla prokletá
ztopena je v mučenníků krev,
zmyta slzou zhanobených děv?!

Takto představ, citů váda lítá
duší mládce klečícího zmítá.

Ale dnes též Konrad roztržitý
dbá jen chabě boží oslavy,
častěji než na monstrance třpyty
upíraje pohled číhavý
v soudruhovy rysy rozechvělé.
A tak pozorně a bystře badá
v jeho bledém líci, svislém čele,
jakby chmurou, jež se tamo spřádá,
postihoval pátrající hled
dumy jeho nejtajnější sled.

Však co chvilkou v zelenavém oku
číhavé té postavy se kmitá? —
Srší-tě to jiskrou ve hluboku
jeho ňader záští výheň skrytá.

Dávno plamen nenávisti žhavé
k Václavovi chová v duši tmavé.
Proč? Snad porovnává lepé tvary
jeho postavy, vděk líce jarý
s vychrtlým svým tělem, šíjí křivou,
s tváří vyzáblou a neduživou?
Jeho krásných očí sladké snění
se svým zrakem kalným v důlku vpadlém,
který jen v té zášti rozechvění
zjařuje se v obličeji zvadlém
jako gnomů smaragd zanícený
ohně podzemního děsným žárem,
jako šelmy pohled rozlícený,
když se v kořist vrhá dravým spárem?

Snad mu závidí té vroucí přízně,
jížto bezděky vše k němu lne,
vzácných ducha darů, vědy žízně,
jíž se k světlu čelo jeho pne.
Snad, jsa synem německého kraje,
z prsou mateřských již záští ssál
k národu, jenž pomstou plápolaje
jeho pradědy kdys potepal?
Či to hněv, že kouzlo poesie
kolem druha libé záře své
rozestírá, že mu růže vije
i v ty důtky trýzně pobožné
a že chmuru tajemnou té víry
paprsky mu líbeznými zlatí,
která pro něho jen ve mrak čirý,
v smutné stíny hrozivé se šatí? — —

Teď se okna chrámu, kupole
zanítila v siném plápole
a hrom udeřil tak burnou ranou,
až-tě rázem oba jinoši
vyskočili s tváří polekanou
a tak chvíli jako sousoší
ustrnulí před oltářem stáli;
na to Konrad na klekátko svoje
znova klesl, ale Václav stoje
dále hřížil pohled rozháralý
v oken tmu, jíž časem blesky plály.
Zdál se naslouchat jak hromu hlas
temně duněl, tišil se a ztrácel,
na to v novém hněvu zaburácel,
a pak zvolna uchlácholen zas
dozníval jak hluché zavíření
na zastřený smutkem buben země,
zdánlivě pak mlknul v usmíření
a jen chvilkou z dáli broukal temně.

»Klekni, Václave! — Kde zrak tvůj těká?«
Konrad hlasem tlumeným jej káře.
»Či tvůj duch se živlů vády leká?
Klekni! Pochyl před svátostí tváře!«

Ale Václav k démantové slávě
napřáhl své dlaně odmítavě:
»Nikoli! Ne — před tím bídným zlatem
více nekleknu! — Ten mrzký třpyt
božství rouhá se! — Zda v lupu klatém
Kristus může voliti svůj byt?!

Zdaž se může dobrotivý Bůh
uchýliti v těchto poloupených,
zločinem a hříchem zakoupených,
zlopověstných drahokamů kruh?!

Hospodin-li, křivdu trestající,
za trůn volí prestol rubínů
valnou krví nevinnou se rdící,
prolévanou v děsném zločinu?!

Tuto hvězdu přežalostné záře,
z nesčíslných trpkých slzí tkanou,
které tekly přes vyhnanců tváře
v cizí hroudu pro vlast milovanou;
které tekly v starců vousy šedé,
truchlících na rodné chaty rumě,
zoufajícím dívkám k líci bledé
ve žoldáků zpustlých ryčném tlumě;
které tekly v šedých stařen vrásky
pro biblí, již biřic v oheň vrhal,
z mroucích očí matky v děcka vlásky,
ježto mračný mnich jí z loktů trhal;
které pro poslední haléř tekly
v oloupené žebrákovy dlaně;
v jejichž moře ztopil tyran vzteklý
celý národ v trápení a haně?!
Taký slavověnec že si volí
všeslitovný lidstva spasitel?!
K poctě této hrozné glorioly
koleno bych ukláněti měl?

Nikoli — — A nechť se na mne sřítí
světa celého i nebes hněv . . .

Vždyť tam slzy matky mé se třpytí,
rubínem plá otce mého krev!«

Povstav maní, Konrad upjatě
vyslechl ta slova divosmělá.
V úžasu a hněvném záchvatě
střídavě se líce jeho chvěla
a zrak jeho vpadlý záštím divým
zažíhal se, plesem vítězivým.
Nyní volá, vztáhnuv k němu ruku:

»Ustaň, nešťastníku! Rety tvoje
strašlivý hřích plodí v každém zvuku!
Sám to hejtman pekelného voje
za herolta zloby své tě volí
před veleby božské stanem skvoucím — —
Ustaň, rouhači, než tebe skolí
nebe hněvné mečem blesku žhoucím!«

Jakby na stvrzení jeho slov
zaplanul tou chvílí chrámu krov
ve klikatých blesků záři siné;
kupole se jeví celá v ní
od vrcholu k chodbě okružní,
jež kol její obruby se vine
se zábradlím sloupců k žasné hloubce,
odkud hádá divák nesměle,
zda to v skutku chodba, hmotné sloupce,
či klam pouhý malby umělé.

Hrom se valil s děsným hlomozem —
Leč kdy doburácel, ve hluboku
svatyně se ozval šelest kroků,
blížících se volně ochozem,
a dva stíny zachvěly se v krytbě —
jiných noviců to kráčí dvé,
aby vystřídali na modlitbě
před monstrancí skvostnou druhy své

Mlčky z chrámu do společné cely
Václav s Konradem se navraceli.
Nad průčelí hrdé, mocná křídla
obrovského jesuitů sídla
na hřebenu střechy v žasné výši
přístavek se lehký vzpíná k nebi,
na vysokém domu dům to nižší,
jako trpaslík nad obra lebí.
Mladých noviců tam hojná četa
v řadě chudých, těsných cel je bytem
převysoko nad hlomozem světa,
jako v orlím hnízdě pod blankytem.
Tamo stoupá Václav Teskná tucha
obavami plní jeho ducha.
Ó, jak mnoho v odkazu svém bědném
dal mu otec! Duše jeho celá
ve blan těchto svazku neúhledném
jako vůně v listech květu dlela.
V tuto knihu rtové jeho mroucí
vdechli jistě hrudi plání svaté,
pro domov a víru zápal vroucí,
by z ní synu vanul v srdce vzňaté

*

Touto knihou s nadpozemské nivy
strhal rázem přízi mnohých roků,
jížto zaclonili vrazi lstiví
pravdu mileného děcka oku.
Jak teď pýchou září synu zraky,
když mu slunce slávy předků jasné
svítí klamu strhanými mraky
a duch nad hromnou jich silou žasne!
A jak z nich teď jiskry hněvu srší,
zároveň pak na zaťaté pěsti
žhavým deštěm slzy žalné prší,
když pád vlasti žalostný mu věstí,
hromovou tu ránu Hory Bílé
a ples roty vrahů zdivočilé
řádky matné otcem připsané,
kletbami a vzdechy protkané!
Kterak vlhnou v dešti tomto palném
slova tklivá na poslední blance,
v nichžto Ambrož ve vyhnanství žalném,
slzou smáčeje chléb hořký psance,
kalným okem k hornatému lemu
daleké své mrtvé vlasti spěje,
třesoucí se rukou lidu svému
rekviem psal truchlé, bez naděje — —
Ještě víra, jež tak dlouho juna
chovala na teplém klíně měkkém,
zvyku mocí, mystickým svým vděkem
zpět jej táhne do šerého lůna,
hrozbou trestu věčného jej děsí,
slibuje mu nebes věčné plesy . . .
Ale otcův zjev, jenž stále vznáší
před ním v popravišti rysy hněvné,
vítězně ji od jinocha plaší;

v tom již zraje odhodlání pevné,
že dá výhost řádu, cele těsné,
kde se zmítá v divém citů boji,
a že zítra v lokty bratru klesne,
s jeho osudem svůj na vždy spojí . . .

Leč zda Konrad Otcům nevyjeví
slova rouhavá na místě svatém,
zda mu vazby trestem jejich hněvy
nezamezí tajnou schůzku s bratem?

Když je objal cely prostor tmavý,
váhavě tam k druhu Václav praví:
»Slib mi, Konrade, že duch tvůj složí
v nepaměti schráně bezpečné
slova, vyšlehnuvší před tvář boží
z choré mysli výhně horečné.«

»»Neoklameš mne,«« dí Konrad chladně
»»Nevzniklať ta slova v duchu chorém!
Dnů již několik čtu, bádám na dně
nitra tvého nepokojným zorem
Přiznej se, že do tvé duše vletla
zhoubná jiskra z pekla žhoucích kvasů,
v kacířský tam plápol mrzký zkvetla
a tvé duše ohrožuje spásu.
Zjev mi všechno! Snad má pomoc, rada
satanské té nástrahy tě zbaví,
nežli jícen pekelného hada
dechem morovým tvou duši ztráví.««

Mlčí chvilku druh; pak vece temně:
»Zítra všechno zvíš.«

»»Nač odklad ten?
Či snad chováš nedůvěru ke mně?««

»Zítra — Zítra —«

»»Ne, již ani den
odložen být nesmí spasný boj
s duší vrahem, jenž tě v propast šine!
Věz to již: znám dobře tajný zdroj,
z něhož bludu jed ti v nitro plyne.
V mé jsi moci, pokrytče ty vzdorný!
Zasypu ti šalby pramen morný,
abys navrátil se k pravdě spasné
jako bludný jelen k studni jasné!««

V tom blesk celu v sinou ztopil záři.
Václav zahlédl v tom světla mihu
krutý záškleb v Konradově tváři,
v rukou jeho — drahou svoji knihu.
Mněl, že démona to zahleď tahy,
jenž mu schvátil v pazoury své dračí
jediný ten klenot, kvítek drahý,
zkvetlý krví, porosený v pláči.

»Vrať mi knihu, bídný vyzvědači!«
S křikem vrh' se na podlého krádce.

»»Vydám ji teď pouze,«« syčí zrádce,
»»Otci rektorovi!««

Zápas litý
nastal v temnotě. Leč Konrad hbitý
vysmekl se útočníku z paží.
Dveřmi skočil. V zámku zrezavělém
klíče zaskřípění. Soupeř vráží
v pevné dřevo pochýleným čelem
a v prut marně buší železný.
Z venčí chechtot zazněl vítězný,
kroky chvatné vzdalují se síní
a jen hromu rachot slyšet nyní . . .

ZPĚV PÁTÝ.

Jako mladý sokol zajatý
chvilkou v bezúčinné zlobě třímá
pruty klece svými pařáty,
křídloma je šlehá rozpjatýma,
až kol poletuje peří sivé;
tu zas peruť pocuchanou níží
ve mrákotné mdlobě zoufanlivé,
v mutný o svobodě sen se hříží:
takto Václav, v těsné zamčen cele,
jížto soumrak příšerný se stele,
tu se jitří v marném rozezlení,
tu zas umdlen v těžké klesá snění.

Třetí den již Otcové v té cele
vězní jinocha. On první den
zuřivým jich davem obklopen
hlavu svěsiv mlčel zatvrzele
k dotazům, kdo knihu zlou mu dal,
kacířství mu tajně vštěpoval?

S temným vzdorem v mrtvě bledých lících
mlčky snášel bouři jejich hněvu,

žalob, výčitek, slov kárajících –
bez hlesu a slzy, bez záchvěvu.

Leč kdy nazejtří ten chmurný dav
k výslechům a důtkám shluk' se znova,
náhle čelo prudce povypjav
s okem planoucím ta zvolal slova:

»Nechte mne již! Marny vaše snahy
Vězte již, kým žárem duše vzňata:
Kacíř jsem, jak byl můj otec drahý,
jehož dědictvím ta kniha svatá.

Nevěřím, že Kristus, lásky pramen,
v zemi tu vás vyslal, kněží zloby,
by ji proměnil váš meč a plamen
v poušť a spáleniště, rum a hroby!

Nevěřím, že sílil ruce dravé,
které celý národ poplenily,
by tu mrzkou loupež v bleskotavé
těla jeho trůny proměnily!

Neděsí vás krev, jež kol se kouří
z popravčího meče, špalku, kola?
Hoj, ta krev se v žilách mojich bouří,
o pomstu mými retem k nebi volá!

Ano, krev ta mučennická vzdýmá
bouřlivě mé spánky hněvuplné —
Michalovic mrtvý rtoma mýma,
rtoma svého sirotka vám klne.

Za otce vám klnu nešťastného,
za ret mrtvý sťaté jeho hlavy,
za soudruhy mučennictví jeho,
jeho smrti, potupy a slávy.

Za vyhnanců davy nesčíslné,
loučivší se v pláči s rodným domem,
za národ vám celý ret můj klne —
ó, že není hlas můj božím hromem!

To můj dík za věnec trnů v skráni,
za bídný háv tento — vaše dary — —
zde jej sápu hněvně, v pohrdání,
zpět vám do líce ty metám cáry!

Hle, zde prosta moje hruď se bělá!
Nuž i tu si ještě rozervete,
vytrhněte živé srdce z těla —
svým je nikdy více nenazvete!«

Naslouchali slovům neslýchaným
jesuité žasem ustrnulí
a když skončil, s křikem pomíchaným
ku smělci se zevšad nahrnuli,
až pak rektorova slova vzteklá
přehlušila tento hlahol pustý:

»Smělče zběsilý, sám vládce pekla
rouhá se a zuří tvými ústy!
Ano, hnízda kacířského's mládě,
bídníku! Dle skřeku již to znáti —

Tak se odměňuješ řádu, hádě,
který hřál tě v loktech, církvi máti?!
Však ti podlomíme, dá-li Bůh,
zpupnou šíj a jedovaté zuby,
duši spasíme pro rajský luh,
jižto vleče Satan do záhuby.«
— — — — — — — — — — — —

Teď je sám. Chléb před ním, vody džbán,
veliká též kniha rozepjatá,
s těžkou záponkou. Do jejích blan
fantasie chorým žárem vzňatá
vdechla pekla hrůzy vysněné:
jako v mořské hloubi rybek davy,
hemží se zde v tůni plamenné
beznadějných zatracenců hlavy;
co lze vystihnout jen děsných muk,
až krev stydne, vázne srdce tluk,
škubá tuto rysy tváří zvadlých,
do nichž nehty zoufale se ryjí,
horečně tu kmitá z očí vpadlých,
zuby skřípá, těla v klubko svíjí,
v tisícerém hrozném výjevu
krouží sírným, klokotavým varem — —
Ale jinoch v trpkém úsměvu
zatkl sponu — pazour ďáblí tvarem —
a zřel snivě v desky zasmušilé,
z jejichž kůže v povypuklém díle
rozpínaje křídla netopýra
Satan okem rubínovým zírá.

Nad klekátkem hrubým s temné stěny,
přibit na dubovém velkém kříži,

mroucím okem Kristus umučený
z mutné tváře k jinochovi shlíží.
S věncem trnů, jenž mu skráně jímá,
zvadlé růže kynou s jeho lebi,
pod nohama hřebem probitýma
bílá lebka umrlčí se šklebí.

Václav přemítá: Co asi nyní
bratr Smil, co šedý Ambrož činí?
Zdali v sadu nenašedše jej
kolem sídla jesuitů v taji
po nešťastném vězni vyhlédají?
Dumaje tak jinoch obličej
utrápený v jemné dlaně skládá
a sen měnivý se v čelo vkrádá:

Vidí kol do kola lesy valné
zelenými vršky kývající,
s modrým věncem hornatiny dálné
na obzoru jemně splývající.
V širé mýtině kol ohňů žárných,
šlehajících z kypré řasné chvoje,
sedí tlupy mužů hrubotvárných
chudobného vesnického kroje;
po jich bocích v kapradině svěží
hřeby cepů, palcátů se ježí.
Z větví jedle sestrojený stan
zelená se v kole branných sborů,
nad ním kalich rudý na praporu
zachvívá se, vánkem kolébán.

Vůdce Smil tam hrdobujně zdvihá
pod přílbicí skvoucí jarou skráň,

o mlat opíraje křepkou dlaň,
a blesk nadšení mu zraky zžíhá.
Ambrož vedle v šeré, volné říze
hlavu chýlí, s níž jak peřej mléka
s vousem bělostným vlas bílý stéká
k otevřené na kolenou knize,
bílé řasy zbožná vláha plní,
zvadlí rtové modlitbou se vlní.

Náhle pod vířivým palic tlukem
buben zazněl, Žižkův buben hněvný,
a hned hromovitým jeho zvukem
pobouřen se zdvihl tábor řevný.
V branné šiky zástupy se tísní,
prapor s kalichem jim v čele vlaje,
za hlaholu starodávných písní
voj se valí do šírého kraje.

V předu na supavém koni vraném
bratr jeho vzpíná bujnou hlavu,
s prsou jeho blýská v slunci ranném
kalich zlatý na železném hávu.
S biblí v klíně vedle Ambrož jede;
z líce zápal prorocký mu dýchá
a sníh vlasů, stříbro brady šedé
s bílou hřivou komoně se míchá.

Tak voj táhne jako mračno děsné
a v něm křižují se blesky zbraní,
Žižkův buben v zuřivosti běsné!
z něho rachotí jak hromu řvaní.

Otřásá se půda jeho vírem,
je ho slyšet v lůně vlasti šírém.
Jako řeka jarním rozvodněním
roste šumný voj na svojí dráze,
celý národ, zbuzen bubnu hřměním,
proudem nezdolným se valí k Praze.
V Bílé Hoře zas se meče kříží
a když svítá na východě zora,
prapor s madonnou se v krvi hříží —
pomstěna je slavně Bílá Hora!

Ze žaláře svého ve snu zírá,
kterak přes vodu jak srnci štvaní
prchá panstvo cizácké, jak za ní
kollej v náruč ochrannou je svírá —
na krátko jen! — Slyší odevšad
k pevným stěnám lidu příboj hřmíti, —
pod ranami sekyr, mocných klad
těžká vrata s rachotem se řítí.

Výš a výš se nese z patra k patru
boje hluk. Teď vstup si v celu tesá
pádný kov a ztepilému bratru
v náruč vězeň uvolněný klesá.
S ním dál stíhá zbytky cizích vrahů
kryjících se v chodeb tajných šeři,
až pak stanul na krvavém prahu
roztříštěných modlitebny dveří.

Jako na poslední výspy lemu
před potopy smrtonosnou vlnou,

k oltáři se tulí zářivému
kněží, děvy tlupou bázně plnou.
Stupně jeho krví teplou smáčí
don Huerta, skolen lidu soudem;
Marje nachýlena v němém pláči
tvář mu halí vlasů zlatým proudem
Jako za štít smutné skupině,
jako strážný anděl svatyně
Ignácie něžné postať štíhlá
v ústrety se nepřátelům zdvihla.
Jak roj havranů ku sněžné pláni,
temno kadeří se k hrdlu sklání,
a jak svatozář se míhá v nich
plachý odlesk světel oltářních.
Nadšením jí plane zrak i líc,
náruč milostná se volně šíří
lesklým čepelům a hrotům vstříc,
jež jí zevšad v ňadra cudná míří, —
smrť tak na hruď toužebně se dmoucí
zove s mučennictví palmou skvoucí.

Skokem jinoch v rozjitřeném davě
před milku se staví ku ochraně;
avšak ona přísně, odmítavě
k němu pohled obrací a dlaně:
»Vari, odpadlíku víry svaté,
vari, mého rodu nepříteli!
Nech, ať mučennickým věncem spjaté
skráně složím k nohám Spasiteli!
Nech, ať umru za tu církev pravou,
zbudovanou na věčité skále,
nad jejížto svatou římskou hlavou
holubice Duch se vznáší stále!

Za dcch rajský patery té růže,
vykvetší pod ostnem hřebů, kopí,
za tajemství, jichž um nepochopí,
v nichž jen víra kochati se může!
Nech, ať duše z vazby zemské vzletne
v pravdy věčné sídla bezmezná
mezi věrných davy ncspočetné,
jež tam církev řadí vítězná
v božích odblesků rouchu slunném
pod královny nebes hvězdným trůnem . . .«

Zalkal jinoch — ze snů těch jej budí
jiná skutečnost pochmurných tahů:
on tu v bídném vězení se trudí,
dívka tone v nádheře a blahu —
s výše své zda v plachém vzpomínání
k novici se nebohému sklání?!

Lebkou umrlčí teď mysl jata
pod Kristovou nohou probodenou
a hned rodičova hlava sťatá
místo ní naň zírá děsnou změnou.
Na kolena s temným zalkáním
uvrhl se jinoch k nohám kříži,
polo modlitbou, půl rouháním
žaluje mu srdce 'krutou tíži:

»Kriste! Ty, jenž sám jsi klonil hlavu
pod trnitým věncem lidských muk,
z jehož prsou v divém strastí davu
též se vydral zoufalosti zvuk:
obrať ke mně milostivé zraky,

vyslyš, vyslyš žalobný můj ston,
rozplaš v duši pochybností mraky,
utiš v srdci dravých bolů shon!

Zjev mi sám, ó Kriste, lásky moře,
Tvou-li vůlí klesl národ ten
pode křížem potupy a hoře,
jenž Tvým jménem v šij' mu položen?
Ty-lis půjčil věnec čela svého,
by jej vtiskly vrahů zástupy
na skráň mého lidu nebohého,
ztepaného třtinou potupy?

Ty, jenž's ve smrtelném ještě boji
k matce pohled láskyplný slal,
zjev mi sám, zda jesti vůlí Tvojí,
bych tu svatou pásku rozerval,
která, tkána samou boží dlaní,
sdružuje i šelem dravé plémě,
i tu haluz k matce půdě sklání —
svaté pouto krve, rodné země?

V slzách k Tobě volám: Zjev mi, Kriste,
zdali žádáš, abych v službě Tvé
uhasil to sladké plání čisté,
jímž se vzňalo srdce mladistvé.
abych pohřbil v nepaměti klíně
navždy skvoucí andělský ten vděk,
jenž mi zjevil v zemské skořepině
jasnou perlu Tvůrčích myšlenek?!

Chceš-li, bych Tvou nohu podnik' hlavou
vyprahlou jak umrlčí ta leb,
prázdnou lidských dum a hrobně tmavou,
ku stvořenstva vděkům hluch a slep,
abych zapřel vše, co srdce cítí,
abych za živa se žití vzdal,
abych člověkem zde přestal býti,
jímž's Ty z lásky k člověku se stal?!

Promluv, Kriste, úpím k Tobě vzhůru —
Sešli jeden spasný paprsek
v pochybností těchto dusnou chmuru,
v zatmělý mé duše okrsek!
Promluv! — Ticho. — Mlčí zem i nebe —
slyším jen to srdce v ňadru bít —
nuž, mé srdce, vůdcem volím tebe,
za tvým hlasem jediným chci jít
Jestli do záhuby věčné spěli
otec můj a matka, národ celý,
nechť ten žár, jenž mukám jejich svítí,
i kol padlé duše mojí šlehne
a ty v nitru lásky rajské kvítí,
tebe mně ni peklo nesežehne!«

Klíče zachřestily, vrzly dvéře.
Na prahu se před jinochem černá
otce Sidecia postať směrná,
jak stín tmavší v chodby jemném šeře.
Vklouz' a zavřel. Přízeň shovívavá
dýše z líce výrazné a hladké;
k Václavu, jenž od klekátka vstává,
hledí laskavě za řeči sladké:

»Ó, jen dále shýbej kolena
před milostným bokem Jesu Krista,
jenž tě k sobě zve, jak jelena
zbloudilého vody tůně čistá!
Ó, jen dál se k němu viň a tul,
on tě uvede na stezku pravou —
tím již vykonal jsi cesty půl
nazpět v církve náruč shovívavou!
Dík buď za to vroucí Hospodinu!
Vrať se docela — ó, vrať se, synu!
Pohleď, Václave! Kdys děcko siré
v náruč jsem tě zdvihl . . . V každé době
s okamžiku toho v lásce čiré
jako rodný otec lnul jsem k tobě.
Jako muž, jenž našed sémě chudé
v prsť je hříží, zalévá i pěstí,
nevěda, zda péče hodno bude,
a pak jásá v netušeném štěstí,
vida, jak se stonek hrdě zdvihá,
a jak z puků slibných odevšad
nejvzácnějších květů šperk se zžíhá:
tak jsem uvedl tě v Kristův řád,
vštěpoval ti velké, krásné snahy,
a pak jásal vzácným nad pokladem,
jenž mi vzcházel ve tvém duchu mladém.
Pojď již v náruč mou! Pojď hochu drahý!
V lůno řádu vrať se s pokáním!
Nedej, ať se trpkým zklamáním
naděje mé shroutí, tužby vroucí!
Vídal jsem tě často v hrdých snech
povznešena v církve zástupech,
Tovaryšstva světlo čaroskvoucí,

vycházeti jasnou hvězdou novou
nad nezměrnou říší Loyolovou . . .«

»»Mýlíš se! Věz, neklonil jsem čela
před tím Ježíšem, jak vy ho znáte,
jehož korouhev se krví rděla
v katanů mé vlasti ruce klaté!
Tomu by má šíj' se klanět měla?
Nikdy! Nikdy! volám tisíckráte!««

Chvílku Sidec čelo skaboněné
mlče chýlí, lehce škubá rtem,
přísně obočí svá tenká klene;
pak zas vlídně praví s povzdechem:

»Nuže, vidím, že již nespatřím
rytířem tě Ježíšova voje,
že již odumřelo srdce tvoje
řádu našemu. Však smiř se s ním,
smiř se s církví, věrným buď jí synem,
bez trpkosti odlož tento hav,
a když nevábí tě kněžský stav,
služ nám vděčně v povolání jiném!
Rokem vazby, horlivého kání
v našem domě skvrnu duše smaž,
a pak východ řád ti nezabrání.
Trhej si pak světa marné květy,
z číše štěstí pozemského vlaž
ve střídmosti svoje chtivé rety.
Příznivců tam jistě najdeš dosti.
Huerta sám, ondy při hodu

poznav tebe, slyše o tvé ctnosti
jat byl k tobě vřelou náklonností.
A když včera o tvém původu
z úst mých zvěděl, zjevil za hovoru:
kdybys kráčeti chtěl světskou drahou,
že by jeden ze ztracených dvorů
vymohl ti nazpět pilnou snahou;
žertovným pak způsobem svým prál
— ale chceš-li, ve slovu ti stojí —
že by nádavkem ti za choť dal
ne-li dceru, aspoň neteř svoji.«

»»Jakže? Huerta že mluvil tak?««
jinoch vykřikl a prudce chopil
rámě jeho, jiskřící se zrak
upřel naň, že Sidec oči sklopil.

Na to složil jinoch do dlaní
obličej a mnohou, mnohou chvíli
ve hlubokém trval dumání.
Znovu spřádá obraz prostomilý,
jejž byl Ambrož vykouzlil mu v sadě.
Mešká na Rvenickém bílém hradě:
v pestrý luh a modrý věnec hor
oknem nízkým, v listí vína jarém,
pod vlaštovčím štěbetavým párem
rozesílá volně snivý zor;
dvěma smavým černým očím vstříc
choti milostné jej zdvihá časem,
jež se za ním schyluje a líc
ovívá mu hebkým, temným vlasem.
Pak s ní bloudí sladce zadumán

sadů záhonky ve květů duze,
sklánět musí hlavy pod haluze,
nad stezkou se stroucí s obou stran,
a jich květem obsypaní cele
k besídce se chvějí osamělé.
Tu jí při obžinkách věnčí spánky
koukolem a chrpou vesničanky;
tu s ní jede na bělostném oři
stínem doubravy; tu v lehkém člunu
do vln jezerních on veslo noří,
ona mandoliny budí strunu.

Sidecius hledem zpytavým
v jinochově bledé tváři badá,
jak sen svůdný v ní se luzně spřádá,
jak teď řasy stínem kmitavým
probleskuje oko v chorém znoji
a hruď chví se v divém citů boji.
Pojednou však jinoch prudce vstává,
zrak mu blýská z odhodlané líce,
hněvně výhost páterovi dává
s lehkou pěnou na třesavých rtech:

»»Vari — vari! Slibuješ mi více
nežli Satan Kristu... Nech mě, nech!««

Hoj! což teď se mocně vypjalo
kněze hněvivého tělo statné
v celé svojí výši majestátné,
jak mu děsně oko zaplálo
pod brvou, jak supí křídlo vzpjatou,
nade tváří plápolavě vzňatou,
a jak ústa opěněná hřměla:

»Zahyň tedy, duše zatvrzelá,
klesni v propast, kam tě satan žene!
Haha! S církví chceš se dáti v boj?!
S církví, jejíž rámě napřažené
rozdrtilo sterý valný voj,
která zdeptala v té zemi šíré
navždy lidu kacířského vzdor, —
té ty sám, ty hoše slabé, siré,
bláhově se stavíš na odpor?!
Či je nadějí tvou bratr Smil?
Marně doufáš. Řád má bystrý zor:
Konradovým okem vyslídil
v sadě s kacířem tvou besedu;
i co mluvili jste k posledu,
zaslechl. A v umluvenou chvíli
za tebe se stráže dostavily . . .
Nyní hluboko tam v Bílé věži
v okovech tvůj zpupný bratr leží
a snad zítra šedý kacíř s ním
seznámí se s mečem katovým — —«

Vzkřikl Václav zděšeně a v ruce
ukryl obličej . . . Tak chvíli dlel
těžce vzdychaje. Pak v divé muce,
v zuřivosti líté zařičel:

»»Nuže, dravci, zde též moje šíj',
kata přivolejte, mojí krve
napijte se též! Ha, trhej, pij,
tygře žíznivý! Však nech mě prve,
abych zardousil tu zrádnou zmij',
důstojné to žáče vaší školy —
pusť, ať padoucha má ruka skolí!««

Pádí ke dveřím. Však silný kněz
zpět jej odrazil, až k zemi kles',
a pak vyšel rychlým krokem z cely —
bouchly dvéře, klíče zaskřípěly.

Po chvilce však četných kroků znění
ozvalo se v chodbě; znova dvéře
otevírá klíč a do vězení
podob černorouchých dav se déře;
z kolísavé kaditelny dým
hustým oblakem se kobkou šíří,
kropáč skvoucí do všech koutů míří,
stěny vlaže mokem svěceným.
Jak tlum chrtů na zvěř uštvanou
Konrad s tlupou druhů vybranou
na vězně se vrhá kol do kola,
rve jej, váže — a kněz rektor volá:

»Spoutejte ho pevně! Hle, jak zmítá
ďábel posedlého těla svaly!
Hle, jak okem koulí zloba lítá,
zuby skřípe, pěnou rety halí!
Hoj! ty duchu pekelný, jenž v těle
toho jinocha mi čelíš směle,
na mne blýskáš strhaným tím zrakem —
mocným slovem zkrotneš dojista!
Zaklínám tě svatým kříže znakem!
Ustup, vyjdi, moci nečistá!«

ZPĚV ŠESTÝ.

V salvatorském chrámě lidu dav
lodi velkolepé délkou, šíří
jako vlnící se řeka hlav
šumně proudí, rozlévá se, víří,
pustou tísní sloupy obkličuje,
v každý záhyb ochozů se tlačí,
hlava nad hlavu se vytyčuje,
v před se napíná, kam hrdlo stačí,
ba i sloupů mocné podstavce
všetečnější nesou zvědavce.

Dnes-tě pyšný don Huerta strojí
s nebývalou slávou svatbu dvojí.
Mostem celým valný průvod sahá
vozů skvostných, urozených lidí —
také divadlo as dávno Praha
neviděla, dlouho neuvidí.
Jako zaduje-li v mlází hustém
vichr náhlý, peň se ku pni chýlí,
vrchol vrcholku ruch šumný sdílí,
až háj celý chví se v hluku pustém:

takto nyní dav ten zvědavý
bouřlivě se po svatyni čeří,
hlavy vzpínají se nad hlavy,
přitlumeně hučí rtové steří — —
Panoši aj! krásní v lepém kroji,
s erbem v prsou, v jasné kamizole,
se stran obou v lehké hráze pojí
chrámu středem pozlacené hole
a již dráha, utvořená jimi,
zástupy se plní svatebními.

V předu s junym švarným ženichem
hrdé Marie zjev divukrásný
nevídaným skvostů přepychem
budí po zástupech obdiv hlasný.
Zlatohlav po vábném jejím těle
hojnou vlnou zářivou se stele,
od šíje až k zemi kol do kola
jakby zrosen deštěm drahokamů,
jichžto mžikem každým zaplápolá
nová řada v různobarvém plamu.
Svislé rukávy jí s ramen vlají
jako zlatá křídla; tiché znění
zlatých zvonků jejich na okraji
v hudbu kouzelnou chod její mění.
Pod svatebním vínkem na temeni
splývá nad půvabem hrdé tváře
závoj přejemný, že zlaté kvítí,
na něm utkané, jen v pouhé páře
prosvitavé vzduchem zdá se chvíti.
Odhrnutý zlatý jeho lem
jeví z perel vzácných diadem

v bohatého vlasu vlnách zlatých;
pod nimi se pyšně vzpíná šíje
z běloleskIých límců cípovatých,
jako z květu bájné kamelie;
na bělostném hrdle, objatém
nesčíslným českým granátem,
tisíc jisker žhavorudých skáče;
ouška tíží tenké zlaté kruhy,
v nichž se houpá démantové ptáče — —
Tak ji vidíš, jako řízou duhy
obestlanou slunce kněžnu samu,
smějící se deštěm drahokamů.
Celé jedno panství zabavené,
Huertovi za vděk zůstavené,
jistě ztrávil těchto skvostů žár;
ba jen onen drahokamů pár
do střevíčků zlatých zasazený
nad poplužní dvůr je větší ceny.

Však ta světská zář, ten marný pych,
který dnes kol nevěsty se blyští,
bude k nebi vznášet dobou příští
milióny srdcí pobožných;
nevěsta-tě šťastná věnovala
šat svůj snubní s hojným nadáním
soše svaté patrónky, jíž dala
nad oltářem vztyčit postranním
a jíž sochař v úbělové líce
vkouzlil rysy zbožné krasavice.

Nyní vedle zasnoubence svého
pyšných lící, vzrůstu mohutného,

za Marií něžný obraz děví
jako luna za sluncem se jeví.
Oděnoť je tílko její celé
s hrdla po střevíčky běloskvělé
stříbrohlavem jemným; v jeho třpytu
libý obrys útlé postavy
zdá se utkán ze stříbrných svitů
jarní noci. Zástup zvědavý
tichne kolem, jako z obavy,
že by mohl všední zvuk a ruch
zaplašiti vděk ten divuněžný,
jakým pouze báje divný luh
odívá své hvězdorouché kněžny.

Krásná hlavinka, jíž perel šňůry
probleskují z temné vlasů chmury,
jako jarní květ pod tíží rosy
uklání se ve průsvitné mlze
šláře tenkého — v něm blýská cosi — —
zda to perličky jsou nebo slze?
Proč tak smuten hledí ze závoje
vábný obličej, tak mrtvě bled,
jak se míhá jasnou vlnou zdroje
sněhobílý leknínový květ?
Proč jí vázne krok? Proč chví se časem
jak peň osykový jemným třasem?
Proč se tisknou ručky její sněžné
v luzné hrudi perlotkané kvítí,
v ty dvě vlny stříbrohlavu něžné,
jež se těžkým vzdechem zdají chvíti?

Za snoubenci do kostela vplývá
průvod urozených svatebčanů,

jako drahých látek řeka živá,
čeřící se v jitra svěžím vanu,
jejíž vlny pestré v toku hbitém
šperků nesčetných se jiskří kmitem.
Jako vítr když si s klasy hrá,
různé květy v jejich zlatě jeví,
tu se chrpa skrytá zamodrá,
mák se zardí tam jak líčko děví:
takto zde v nádherném paní davu
vlnící se spoustou zlatohlavu
tuto safír z šatů řasy svitne,
onde rubín prstenu se kmitne,
nové skvosty vždy se jeví vidu
v nových hostí šumném přílivu —
neumlká po zástupech lidu
přitlumený šepot obdivu.

Presbytář již nádheru těch sborů
objímá svou pozlacenou mříží;
nyní fanfára zní hlučná z chóru —
chvilka svatých obřadů se blíží.

Však co to? Proč náhle tu a tam
obličej se zdvihá, oko pílí
ku chrámové klenby výsotám?
Stiskem, šepotem druh druhu sdílí
nové zvědavosti ruch. Již steré
prsty pnou se vzhůru tisíc očí
ku závratné výši pološeré
odevšady s úžasem se točí.
Hle, tam pod kupolí nádhernou

v úzké chodbě, jež lem její vroubí,
oddělena od závratné hloubi
sloupcovou jen mříží titěrnou,
v chodbě té, jež k ozdobě jen slohu
zřízena, ne pro člověčí nohu,
podoba se chvěje jako stín,
černorouchá. — Čemu pouť ta platí?
Kdo ten chodec — Blázen? — Podivín,
jenž si směle hraje se závratí?

Václav to Dnů mnoho v těsné cele
zamčen trávil. Dumu jeho chmurnou
rušívali časem věznitelé,
snažící se marně šíji zpurnou
sklonit pod bývalé jho Jak němý
sedal před nimi, zrak chýle k zemi,
a kdy s hněvem vyšli, dále spřádal
temnou dumu, bledé líce skládal
na spoutané ruce v žalné mdlobě.
Však dnes uchvátil jej náhlý hněv,
vskočil, zařval jako spjatý lev,
pouta rozerval a v divé zlobě
zalomcoval dveřmi. — A hle! dvéře
povolily. Prázdné chodby šerem
k brance u schodů se kvapně béře —
Zamčena je! — Opačným teď směrem
ubírá se ve klopotném spěchu
a tam stoupá temnem schůdků skrytých
pod krov domu, pod mohutnou střechu.
Mocné krytí cihel žlábkovitých
nese, rozpíná jak dlouhý stan,
úžasný, směs trámů obrovitých,

břeven, kráčat, latí umně sbitých,
křížící se hustě s obou stran.
Po kládovém roštu spěchá ruče
jinoch vzdušnou dřevěnou zde kostrou
nedbaje, že tu jej krokev tluče,
tamo trámec bodá hranou ostrou;
prolézá pak, nahrbené šíje,
pode stříškou, která chodbu kryje
pojící dům jesuitů k chrámu,
a dál v nové síti přeumělé
rozmanitých rozpon, sloupců, trámů
leze, skáče, proplétá se směle,
až pak zdvihnuv dvéře padací
temnem schodů točitých se níží
v těsnou kobu. K lepotkané mříži
dvířek železných se obrací .
Nejsou uzamčena. Kvapným krokem
vystoup' jimi. Zraky udivené
bloudí plaše v kole přeširokém,
nad nímž k výši závratné se klene
obrovitá lepá kupole.
Titanští tam zevšad andělé
v ladných barvách malby umělé
velebně se nesou k vrcholu,
tam, kde Otec s koulí světa v lůně
vedle Krista na oblačném trůně
sedí velebně a křídla bílá
nad nimi Duch svatý rozestýlá.

Přes zábradlí jinoch kloní oko:
lidu spousta peřestá se chvěje
pod nohama jeho přehluboko.

Nepoznává, co se v chrámu děje.
Zmaten kráčí chodbou, přes zábradlí
do závratné hloubi chýle zrak,
kde se hemží dav, jak pestrý mrak,
jak včel obrovský roj, k zemi spadlý.

Náhle stanul. Z plné prsou síly
zahřměl dolů řečí plamennou,
kopule pak svahy opáčily
slova jeho hromnou ozvěnou:

»Vzhůru, lide uhnětený, vzhůru!
Z potupného jarma vypni šíje!
Povstaň! Umačkej tu černou můru,
jež tak dlouho krev tvých ňader pije!

Bij tu cizí sběř, jež zpupně hýří
na urvaném v této zemi lupu,
jež ti vetkla na věž za potupu
nejkrasší tvé hlavy bohatýří!
Bij tu sběř, jež ve tvé vlasti klínu
pod zlatem a hedvábem se hřeje,
kdežto bez počtu tvých zdárných synů
s holí žebráckou v kraj cizí spěje!

Bij ty vrahy, lupiče a zrádce,
daviče tvých děv, tvých dětí krádce,
paliče tvých příbytků a knih,
bij ty hrobaře tvé zašlé slávy,
již jak míčem hrají tvými právy
a z tvých bolestí si tropí smích,
kteří vyrvali ti zem a jmění,

víry potěchu a duše klid,
ba též rodné mluvy hlaholení
z těchto luhů chtějí zaplašit,
nechali ti jenom břímě žití,
aby na bídu tvou, na tvůj žal
s potěšením krutým mohli zříti,
aby noha jich — — —

Ha, studu pal,
lide bědný, nestoupá ti v líce?!
Což ni jiskra v tobě nezbyla
z chrabrosti, jež vrahů statisíce
na bojištích sterých pobila?!

Ani krůpěj z krve mužů těch,
jejichž cepů třesk a vozů hřmění
postrach nesly do národů všech
a jichž dálné vítězilo pění?!

Lide, vstaň, však ucítíš ji zase,
bývalou tu sílu v jaré pleci —
vzplaneš opět ve vítězném jase
jako Žižkovi ti dávní reci.

Povypni jen šíji s žárným vztekem,
povstaň, z tupé mrákoty se zbuď —
rozprchnou se supi s bědným skřekem,
sletnuvší se k hodům na tvou hruď!«

Dole zmítá bouře poplachu
spoustou lidu. Svatebčané s davy
v úžasu a hněvu, ve strachu
míchají se v chumel kolotavý.

Lidu proud se pod kupoli tlačí
a proud jiný k východu se dere,
na sta očí blýská, čel se mračí,
k jilcům sklánějí se dlaně steré;
tu a tam se žehná třesavý
zástup žen a děvic vyplašených
a jich tlumem Otců postrašených
míhají se černé postavy.

Ozývá se dupot, šum a křik —
avšak junův hlas tu zvuků směs
proniká — až páter varhaník
s myslí vtipnou zajel do klaves
a svou hudbou jako bouří slavnou
utlumil řeč jeho přeohavnou.

Branců přivolaných pestrý kroj
teď se mísí v dav; jak mrakem blesky
prošlehuje lidem jejich zbroj.

A jak divem před těmito lesky
mnohá tvář, jež zpupně již se vznesla,
chabě na malátná prsa klesla.

Avšak jesuité v rozpacích
posud hledí do závratné výše,
tam kde smělec s blesky ve zracích
jako vidmo z nadpozemské říše,
s vlasem pustým, s napřaženou rukou
hrdě vztyčen stojí v kupoli
a s tou varhan hudbou šumnozvukou
zlobným hlasem darmo zápolí.

Než tu náhle druhá, míhavá
v kupoli se jeví postava
na závratné chodbě, s vlasem plavým,
s řásným černým rouchem poletavým.

Jako dravec před smrtícím skokem,
kolem zábradlí se chvatně plíží
nahrbena, s jiskřícím se okem
tam, kde Václav do zástupů shlíží.

Leč ten ohlednuv se v pravý čas
úhlavního nepřítele zočil
a hned v ústrety mu hbitě skočil
rozpínaje náruč u zápas.

Jako tišina když nenadálá
spoutá vlny bouřlivého moře:
zmlká vřava svaté ve prostoře,
utichla i hudba varhan v chóře
a směs lidstva bez pohnutí stála
pozorujíc v němém napjetí
žasný zápol na obrubě těsné
hrozné propasti a smrti děsné,
dvou těl juných líté objetí.
dvou těch černých postav souboj divý,
sem tam klonících se v půtce žhavé
kmitavými nad propastí kyvy,
balících se časem v klubko tmavé;
zdola mněl bys, že to na pokraji
kupole, kde sloupců kruh ji věnčí,
— jež se malbou spíš, než hmotou zdají —
rozmanitě v polosvitu hrají,

*

každou chvilku jeví obraz jiný
míhavé dva fantastické stíny.

Posléz Václav nad Konrada vzpjal se
který pod ním s tělem opřeným
o zábradlí, přes ně přehýbal se
svislou hlavou, hrdlem sevřeným
prsty jeho, polovicí zad.
A v tom na vítěze třpytným zlatem
oknem kupole svit jasný pad':
spočal zářivě na dříku vzpjatém,
jehož hruď se bělala jak sníh
zpola rozervaným temným šatem; -
v bujném vlase skrání vztyčených,
pod nímž jemný obličej se skvěl
jarým leskem bohatýrské vnady;
i byl krásným Michalovic mladý
v tuto chvíli, jako archanděl,
když se vypjal, září nebes plana,
ve vítězné slávě nad Satana.

Však proč hrdě plápolavý zrak,
slétající do hlubiny chrámu,
náhle v jiném zažehá se plamu?
Proč se smeká prstů mocný tlak
s hrdla zrádného? Proč náruč jeho
s jásotem se rozestírá dolů? —

Hle, tam v roji lidu zvědavého,
v poucouvlých svatebníků kolu
zočil půvab něžné postavy
v šatů stříbrotkaných libém jasu . . .

Ona rve si závoj se hlavy,
svatební též vínek s temných vlasů;
krásný obličej své rysy milé
k němu vzpíná, čisté lásky pln,
a dvě rozepjaté ruce bílé
z řízy stříbrotkané jasných vln
jak dvě lil'je pnou se k němu vzhůru,
nesouce mu blaho rajských kůrů.

V tom se Konrad pouvolněn vzpjal
pod vítězem, klonícím se v blahu,
rukama jej těsně obestlal;
avšak náhle, ztrativ rovnováhu,
přes zábradlí nazad klesl tělem —
slét' jak balvan v propast vržený —
hoj! a za letícím nepřítelem
Václav, pádem jeho stržený,
rozpínaje náruč v žasném letu
sřítil se v bezdno jiných světů.

Výkřik tisíců se vznesl k báni,
hromným echem rozlehl se v ní
a v něm zanikl, jak v bouře řvání
raněného ptáčka zatikání,
Ignáciin výkřik poslední.

EVROPA.

Tuto báseň napsal jsem roku 1878; vyšla pak v »Nové sbírce veršovaných prací« r. 1880, čtvrté vydání r. 1894.

S. Č.

ZPĚV PRVNÍ.

Již kotva nad vodou. Hurrá! jen zvykem
kdes v lanech zaznělo a ztichlo mžikem.
Bez hlasu, kradmo v oceán se hrouží
mohutná loď. Jak roucha přízraků
pohybem vlastním, šíří se a dlouží
dav plachet, vzhůru po stěžních se plouží
a míchá se jak spousta oblaků.
Na přízi lanové v tajemném ruchu
kotouče křepčí — — Zdaž to koráb duchů?

Či z plachet »Evropy« dnes vane mor?
Kde šátky vlající, kde hlučné davy,
kde tisíceré »s bohem! zdar a zdraví!«
kde člunů kolébavých pestrý sbor,
jež druhdy kolem ní rej vedly skočný,
jak hejno kuřátek kol statné kvočny?

Ach nese mor, mor děsný ve své hrudi
tajemná loď. Ne zhoubu lidských těl,
leč nákazu, jež duchů říši trudí,
dav bídných druhů, vlasti vyvrhel.

Sto čel v ní klesá beznadějnou mukou,
jak hlavy vln, jež o žebra jí tlukou.

Ó duchu člověctva, kdy dojdeš míru?
Kdy svěsíš křídla v blahém pokoji?
Kdy nohu vzneseš z krouživého víru,
bys odpočinul stálém po boji?
Pohledni nazpět ve hlubinu věků,
vychladlou sopku žhavých zápasů:
co's děl tu vlastních v divém rozbil vzteku,
svých dítek shltal v hrozném pospasu.
Do čela sfing jsi tajemství-svá zavil
a kladivem pak hádanky se zbavil.
Vykouzlil's Olymp usmívavých bohů,
ověnčil révou štíhlých sloupů vděk,
eólským zvukem okřídlil jsi nohu
k božskému tanci v roji charitek.
Rci, duchu neklidný, kde bozi smaví?
Kde sloupy ztepilé? charitek davy?
Barbarskou nohou, v záři plamenné
jsi drtil sloky básně kamenné
a snil jsi novou. Snil's o záři trojí
v jediném věčném snoubící se znoji,
snil's o serafů krásné bouři sněžné,
o světlé panně, vznešené i něžné,
s robátkem v loktech, s hadem pod nohou.
Kříž ještě neoschl, jejž na Golgatě
jsi pod hněvivou vztyčil oblohou,
a již s tím křížem na železném šatě
jsi v Golgatu své rány dovlekl,
bys po boji tam spasen poklekl.
Rci, duchu vrtkavý, kde svatý zápal,
jenž pro květ Jordanu se meče chápal,

jenž na velebném krovu mocných týnů
pilířů prales umně vytesal,
a ve špičatých oken pestrém stínu,
ve vonném dýmu k zemi poklesal
a z prachu vzhlížel, drsnou oděn žíní,
k hostii sněžné ve stříbrném jíní?
Kde pošmourných je mysterií vděk,
jenž s kříže květy krvavými pršel?
Kde blesk je tajemný, jenž celý věk
s čelenky zlaté drahokamem sršel?
Kde bohatýrská zbraň, kde pyšné hrady,
kde pestrá klání, bludných pěvců žal,
kde pergamény, v něž jsi krví psal
své přísné, temné, nedůtklivé řády?
Aj, dotknutím svých prstů zvetšelé
jsi blány změnil v hrstku popele.

S úsměvem zřel's, jak naposled se blýští
věčného světla mroucí plápoly
v soumraku ssutin; nad gótickou tříští
svět nový stavěl's, nové idoly.
Teď stojíš na troskách a snivé čelo
podpírá dlaň. Co křídlem pozachvělo
jak bouře dech? Co svitem řasy plní?
Co škubá brvami, čím ret se vlní?
Či nové zámysly tvým čelem víří
a k novým letům peruť tvá se šíří,
rýt mečem nový v zeměkouli plán?
Jsi opravdu, jak zde ten oceán,
tvořící bez oddechu, trosek plný
a stále vlastní hltající vlny,
ničící věčně každou stvůru svoji
u věčném šumu, věčném nepokoji?!

Ba, lidstva hloub se chmurou kalí novou
Již nových myšlenek tam hmotní svět
a tisícerou jehlou krystalovou
chaosu hledá rodícího střed.
A jako bublina těch kvasů rmutná
vyvřela nad hladinu chasa smutná,
již nese koráb dálných do končin.
Ji v době osudné, pod mečem vrahů,
neštvůru divnou, měnících se tahů,
porodil města obrovského klín.
Dech utajilo lidstvo, vidouc náhle,
an divý dav, jak deštěm vyvstalý
hub jedovatých zástup z půdy zprahlé,
pod rudou čapkou, bledý, schátralý
s hlubokým okem zimničného žáru
rozbalil prapor krvorudých cárů
a hesla divá do nich blátem psal,
jež svět si dosud šeptat netroufal.
Však chvíli jenom společnosti hled
ten požár děsil. Sám pak sebe zdávil,
svým vlastním rmutným plápolem se ztrávil
a zůstavil jen černých ssutin sled.
A mstící společnost, když mezi rumy
blouznivých škůdců povalila tlumy,
pod kadeř pustou, nad těkavý zrak
jim hnusu, pohrdání vtiskla znak
Vlast vymítla je za niv svojich lemy,
tam jícen lodi pohltil je němý,
by vyplinul je na daleké břehy
k žalnému skonu pod vrátníků žehy.

Okénkem lodi, jehož těsný kruh
zastírá časem pěny mořské pruh,

přes vodu kolísavou psanců hledy
k evropským břehům letí naposledy.
I zdá se, jak by k doplnění trestu
ukrutná vlast, jež v dál je vyhání,
jim tiskla v ňadra na dalekou cestu
svůj krásný obraz v čarném usmání
a posléz vila závoj nad kadeře,
by shlédli vše, co na věky jim béře.
Zaplála náhle tlupa břežních hor
večerní krásou. Purpurem a zlatem
ovila krajina své kypré vnady:
v přístavu plachet různotvárný sbor,
ruch města za ním, bujné vinohrady,
malebné hory, kouřící se vísky,
bohatých parků lehké vodotrysky,
i racků perutě v povětří zňatém
i plachta člunu, mihnuvší se kol, —
vše zaníceno v nach i ve plápol.
Tak děva krutá, s bohem davši chladné,
nám ještě jednou nelítostným rtem
svůj úsměv nejsvůdnější v líci vnadné
pod zlatotkaným jeví závojem.

Přes vodu kolísavou psanců hled
vlast prchající stíhá naposled.

První.

Má žena mladá v tichý ten čas
rozpletá snivě bohatý vlas,
z křišťálu hloubi zírá jí vstříc
slzavým okem truchlivá líc.

Ženuško drahá, neboj se jen:
svět neopouští půvabných žen;
sladké máš oči, bohatý vlas
a na rty úsměv přiletí zas.

Zpomeneš časem na dálný kraj,
na jižní hvězdy, palmový háj,
stín věže v moři, rezavou mříž —
přeptáš se časem: Mrtev-li již?

Druhý.

Nadarmo vlny mezi nás se valí,
tvůj obraz milostný mi nezakalí,
tvou sladkou podobu, tvé čelo jasné
unáším s sebou ve vyhnanství mrak,
tvůj zrak,
tvůj sladký zrak
mi v duši nikdy, nikdy neuhasne.

Pod plachty okrajem, na štítu lodě,
na hvězdné hladině, v kypícím brodě
i z vlny příšerné, jež hlavu sklennou
pod bičem bouře vzepne do oblak,
tvůj zrak,
tvůj sladký zrak
mi zářit bude krásou neproměnnou.

Nech časem vínek v modlitbách tvých zvadne,
sen lásky vyvane a srdce schladne,

nech duše tvá mých lící pozabude
i jméno klesne v nepaměti mrak,
tvůj zrak,
tvůj sladký zrak
mne věrně dálkou provázeti bude.

Až psanec utýrané čelo skloní,
zpěv pohřební mu okov pozazvoní,
až vynesou jej na rohožce zdrané
palmových listů stinný pod oblak,
tvůj zrak,
tvůj sladký zrak
kouzelným květem na mém hrobě vzplane.

Třetí.

S bohem, vlasti! Na prahu jsi
nahé zdvihla dítě,
od té doby na sobě jsem
zdravé neměl nitě.

V jesle jsi mi stlala v zimě,
v sedmikrásy z jara,
chléb mi drobila jak vrabci —
lakotnice stará!

Na konec jsi uchystala
pytel pro mne režný;
kazajku's teď z něho střihla —
díky za dar něžný!

Čtvrtý.

Ach, pusté hnízdo, kdo tě chránit bude,
až podzimku se snese listí rudé,
až ledovýma rtoma mráz tě zlíbá
a vítr bouřlivý tě rozkolíbá,
až padne sníh:
ach, kdo se ujme,
ach, kdo se ujme drahých ptáčat mých?!

Jen pro ně žil jsem, lopotil se, trudil,
do noci bdíval, s dennicí se budil,
jen žhavé jejich slze, hladu muky
mně palaš vtiskly do mozolné ruky
a smolný vích.
Ach, kdo se ujme,
ach, kdo se ujme drahých ptáčat mých?!

Spoutána ruka, z nížto zobávali,
dál moře bezcitné své vlny valí.
Nadarmo ptám se, kdo je živit bude,
až podzimku se snese listí rudé,
až padne sníh.
Ach, kdo se ujme,
ach, kdo se ujme drahých ptáčat mých?!

Pátý.

Ha, ha! Jak zdlouhavá ta píseň vod,
jak chůvy písnička — mně vhod! mně vhod! —

o zámku kouzelném, a zlatorouném bravu,
o ctnosti, mravu —
tak, tak,
již klesá zrak,
chci spáti jen a jedno mi, kde složím hlavu.

O zlatě prohraném, o lásce děv,
o žití zmařeném — oj krásný zpěv! —
Jen zapleť ještě v ospalou tu vřavu
mi pravdu, slávu —
tak, tak,
již klesá zrak,
chci spáti jen a jedno mi, kde složím hlavu.

Šestý.

Buď kleta, země kejklířů a troupů!
Šum dále vírem, plese zhýralý!
Již slepý Simson tvých se chápe sloupů
a na věky tvou slávu rozvalí.

Teď's prosta, společnosti, hlízy klaté
a klidně položíš, až shasne den,
bezpečnou hlavu do podušky zlaté —
však bude kratičký tvůj hříšný sen.

Nás vyhnala jsi. Ale na tvém prahu
náš mstitel zůstal v dítka podobě
s hasnoucím okem, sestaralých tahů,
se zmijí hladu v choré útrobě.

Tvůj hedbáv zůstal, zůstaly tvé hadry,
tvých perel tisíce a slzí víc,
milostné básně za cudnými ňadry,
a hanby prodajné uvadlá líc.

Zmíravá slova o nadhvězdných luzích
a v tučné ruce nabobtnalý měch,
strom vánoční a jeho ve haluzích
umrzlých dítek nesčíslný vzdech.

Tvých řádů vyšeptalých větché spony,
v nichž pavouk sobectví má volnou skrýš,
v nichž tlumíš chladně millionů stony,
jež svatými se zváti nestydíš.

Však vyletí dav utlumených duchů
a s římsy klesne Themis přežilá,
pak hlavu skloníš v novém světa ruchu
a vydáš lup, jejž's věky střežila.

Byl krasší Hellén, v kobercích když měkkých
helotských slzí píval šumnou číš,
byl statnější pán rabů středověkých —
a skončila se navždy obou říš.

Krásnější víra, než tvé básně hvězdné,
světější právo než tvých soudců ret,
platnější než tvé mudrlantství bezdné
je sbratřeného lidstva šťastný svět.

Ne svatost měšce, ale bratr sytý,
ne svatá mez, než kolkol šťastná zem,
proud lásky svorné světem porozlitý
je vítězným nás evangeliem.

Nás darmo hroužíš do vln nedohledných,
kolesa budoucnosti stavíš běh;
vítězně vrátí se duch psanců bědných,
jichž těla vyplila jsi v dálný břeh!

Tak mnohým zvukem, divokým i tklivým,
ret vyhnanců se pod palubou chvěl.
A na ní klidně pod stožárem sivým
dlel šedobradý lodi velitel,
kněz lodní jako stín po jeho boku
v taláru řasném, s jarou září v oku.

Kněz.

Ach vizte!

Velitel.

Poutníků ty čluny družné!

Kněz.

Jich plachty vlající obláčky růžné,
jak s ametysty zlatohlav se skví
korouhve, kříže; mráčky nachovými
vznášejí k nebi kaditelnic dýmy
modliteb zbožných vonná poselství.

*

Jak různý zjev! Pod nohou naší v hloubi
roj duchů sporem neskonalým vře,
zde s červánkem se zbožný zápal snoubí
a sladkou písní nad vodami mře.
A v zem jak rosa gethsemanská kane
klid večerní. Břeh rajskou krásou plane.

Velitel.

Mně večer na moři nejsladší druh:
když západ nad vodou své barvy míchá,
větérek plachtou duje, vlna šplíchá,
kol moře volné, věčnosti co kruh

Kněz.

Však nejkrásnější večer, pane drahý,
jste sám si uchystal. Váš pozdní věk
doznívá jako hlahol zvonů blahý
v údolí tichém šťastných vzpomínek.
Ať krov je zasněžen, ať z luhů světa
již ledové jen kvítí v okně zkvétá,
vy v teplé jizbě, při večera sklonu
mohutné knihy svého života
pokojnou rukou otvíráte sponu
tam každý list vám těchu šepotá
A klidně zavřete ji k hlasu Páně:
vždyť bůh a vlast na každé její bláně.
Po boku vašem anděl chví se bílý,
odvívá s čela každý mrak a stín,
vás obletuje, laská v něžné píli —
ach, miluje vás, pane, Hospodin!

Velitel.

Má dcera, pravda, do vlasů mých sněhu
zaplétá jara čarovonnou něhu.

Kněz.

V ní vděk se nebeský s pozemským snoubí.
Zná lidi z pohádek, svět mlhou tuší,
zrak jasný otvírá až v srdce hloubi —
půvabem panna, děcko sladkou duší.
Hle, ku hře v šachy přiměla mne právě.
Hra smutná! Pestrý šachovnice plán
tu sem, tu tam se chýlí kolísavě
a skočnou sedlák začíná i pán;
královna králi do náruče klesá —
než dívka se smíchem jen tleská, plesá,
a hrajem' dál, až vlny prudší val
partii celou v klín jí vysypal

Velitel

Teď s mořem v žertovných se baví hrách,
jak báječná kdys děva s býkem-bohem,
leč bojím se, že zjinačí ji brach,
až hřívu bílou zčeří, pohne rohem.
Jsem loutkou v ruce její, slaboch šedý
Žebrala stále, bych jí pohled přál
v ty kraje daleké, kde dětské hledy
kdys vysílala s břehu v mořskou dál,

s věncovím jižních květů, víla malá,
se ve visutém lůžku houpávala.
Bylť správcem ostrovu jsem v jihu dálném,
kam »Evropa« teď míří v letu žalném.
Tam pásmo blažených mi spělo dnů
po boku choti. Tam ve stínu palem
pod bílou skalou mořským nad přívalem
jsem družce ustlal ku věčnému snu.
Pak osud v otčinu mne vedl zpět.
I vyhledal jsem žití za večera
svých otců zámek, snící u jezera,
a zabloudil tam pod šeříků květ,
kde pestrým oknem pod gótické krovy
mdlý padal svit, kde anděl mramorový
ukláněl čela hvězdnatého nach
a k odpočinku zval mne dědů prach.
Než z temné dálky, z hloubi oceánu
se nesl ke mně tichý, sladký hlas,
a ždal a toužil po domácím lánu,
že kratičký mi poklid prchl z řas,
že znovu mdlou jsem povytyčil hlavu
a poslední se vzchopil na výpravu,
bych drahý popel ještě přinesl,
jej skropiv slzou, k němu poklesl.

Umlkli muži. Jeden slzu stírá
a druhý v červánky a vlny zírá.

Slyš! Odkudsi, jak z moře hlubiny,
z ukrytých vížek tiché dubiny
tajemný hlahol večerního zvonu
po vlnách letí sborem sladkých tónů,

jak duchové kdy nad vodami pějí —
Angelus dei!

Pod jasným stěžněm družné postavy
v čarovný lesk večerní záplavy
sklánějí hlavy k mírupiné hrudi,
v níž struny zvuků nebeských se budí
a rtové tichou modlitbou se chvějí —
Angelus dei!

Aj, třetí podoba tam nyní plá,
kol těla hedbáv bělostný jí vlá,
hlavinka její, v bílých zdobě růží,
s otcovou hlavou šedivou se druží
a obou kadeře se zlatem stejně skvějí —
Angelus dei!

ZPĚV DRUHÝ.

Když před tebou se měkce tulí
ku krásné tváři krásná tvář
a zrakem blýská, rtíky špulí —
nesnadno čísti breviář.

Na klíně kniha, vánek listy hraje.
Zrak těkavý jich bloudí přes okraje.
Aj, sluho boží! do rezavých spon
již uzamkni roj žalmů, antifon.
V záhyby přísné marně čelo sbíráš,
nadarmo s oka hříšný sen si stíráš
a v dlaně lysou pohružuješ leb —
již konec žalmů, konec modliteb!

Jak hrdličky se tamo k sobě tulí
dvě dívky v hnízdě zamotaných lan,
a hledí kolem v jasně rozplynulý,
houpavý, zelenavý ocean,
jak vln se stádem laškujícím zmítá,
s blankytným nebem splývá jeho kruh,
a zamodralý v dálce vodní luh
jak racka perutí kdes bíle zkvítá.

Zrak po nebi se toulá bezoblačném
a klesá snivě ve průsvitný brod,
kde z hlubiny se lehkým zdvihá mračnem
hemživých rybek nesčíslný rod
a nazpět v tajemná se noří bezdna —
té vodní noci mlhovina hvězdná.
Již nasytil se dívek čilý zor
vln jednostejné hry, obláčků honu,
nádherných slunce východů i sklonů
a toužebně se vzpírá na obzor.

Jak rozličný jich půvab! Jedna z děv
severní tiché krásy čistý zjev.
Jí z oka blankyt usmívá se slunný
a měkký oblak světlých prstenů
kol tváří vnad, jak bílé kolem luny,
se k okrouhlému sklání ramenu.
Kol tílka hedbáv bělostný se klade,
stříbrných květů na něm lehký dech;
jak říza sněhová kol jedle mladé
v bohatých k zemi splývá záhybech,
a safír tam, tu démant po něm hraje
jak bludné jiskry sněhového kraje.
Toť obraz milostný, jejž u náhradu
bůh poskytl nám synům severu
za cizích květů čaroskvoucí vnadu,
za mocné kouzlo jižních večerů;
toť onen zrak, jak hvězda v jezeru,
jenž v duše krásné tajiny se hloubí.
v němž plachý stud se s ohněm lásky snoubí,
toť kadeř světlá, nad níž jasně hoří
koruna našich nejvzácnějších dum;

toť královna, již na křídlatém oři
vznášíme písní, písní k nebesům!

A jiný půvab po družce se stele.
Horoucí krůpěj krve cizokmenné
tu v kavkazský se přimísila zdroj,
jí v oku žhavěj' plá, výš ňadra klene
a pletí dvé vyzývá v krásný boj.
Ač vítězí na líci vnadné sníh,
pod černým vlasem z brvy tmavoskvělé
svou nejkrásnější nocí zírá jih,
a tváří červánky i rtíky její
ruměncem planou skvostným orchideí.
Penízků zlatých navlečený řad
havraním vlasem třepetavě blýská
a zlatým deštěm z pod kadeře prýská,
by skryl se v ňadrech, skrýši oblých vnad,
jež přítulně lnou k sobě v muselínu
jak za bouře dvé ptáčků v loubí stínu.
Ztepilé tělo v pestré ozdobě
lehkého roucha vábí, loudí, kyne,
že duch se s těží z objetí mu vine,
do prachu před ním sladké ve mdlobě
s povzdechem klesá vášnivého žáru
k milostných nožek neklidnému páru.

Oj, rcete mi, kdo zdvihne první kámen
na muže modlitby, že breviř svůj
zavírá náhle, opojen a zmámen,
že jako světců dávnověkých sluj
duch jeho hříšným hemžením se plní
opojných vidin, svůdných obrazů,

jež kol temene lysého se vlní
a nedbají slov přísných, zákazů!

Než dívky netuší, proč temné čelo
tam nad brevířem v dlaň se podepřelo.
Po plachtách, lanoví jich těká zor,
a častěji než jindy, nedočkavý
se na paluby jednom místě staví,
kam někdy psanců vystupuje sbor,
by odměřeným douškem vzduchu, záře
hruď chabou osvěžil a bledé tváře.
Však hustěji než druzí vězeň mladý
tam samoten se noří do ohrady,
tisíckrát křížem těsný prostor měří
a hledí stále v dálku mořských niv
truchlivým okem, temnou pod kadeří,
schromenou ruku v šátek zavěsiv.
Smí delšími okřívat výlety,
než chasa druhů, s níž se nerad mísí.
Je sláb a raněn, z choroby se křísí —
a skráň mu zdobí vavřín poety.
Ó žel, proč zbloudil?! Proč že zlaté struny
neladil k poctě děv a rytířů,
vesnických zvonů, tiché v borech luny
neb milkujících v nivě pastýřů?
Proč neopěval bitev hluk a stony,
děj otčiny, vděk jarních večerů,
báj lidu, Baucidy a Filemony —
klassickým veršem v lepém rozměru?!
Proč zlatou pohrď' ořízkou a zdobou,
proč chválou katedry a dívčí kobou?!
Proč života jen bídu, hanbu, muku

na Parnas zneuctěný divě vlek',
a v harmonii mísil božských zvuků
odporný luzy polonahé skřek
a rudých praporů se věnčil třísní?!
Teď ruka poklesla a konec písní. —
Teď za večera na palubě stává
a hledí zamyšlen, jak v topasy
a rubíny si slunko lože stlává, —
též jeho zašel den — leč bez krásy!

Kde mešká dnes? Již nad vodou se spřádá
stín večera. Kde dlí? duch dívčí hádá
Jak dlouhé dny! Jak život lodi nudný!
Jen voda, mrak a koráb v dálce bludný.
Co činit? Pohlížeti ve hru par,
neb za kormidlem v kyprý, sněžný var?
Házeti drobty v rybek lesklý roj,
šachových figùr baviti se skoky,
neb chytat hopkující řádky, sloky? —
Již do dna zábav vyčerpán je zdroj.
Poslední hříčkou nevinné té řady
je vlasti vyvrženec, pěvec mladý.
Procházky jeho v těsném prostoru,
pohledy jeho truchlé v dálku moře,
dny jeho minulé a příští hoře —
jsou předmětem jich tajných hovorů,
a mnohý pohled přes ohradu pílí.
Zda psanec vnímá je? jim rozumí-li?

Dnes dlouho v lodi hlubinách se tají
V lanovém hnízdě dívky šepotají.

Angela.

Jak žalostné as tráví hodiny
tam dole mezi odsouzenců davy,
uprostřed směsi divoké a vřavy!

Gonzaga.

Ba, příšerné je členem rodiny.
Zda slyšela's, co při večerním čaji
tvůj otec s knězem sobě povídají?
Že zuřivá ta chasa sloupů les
kácela zdobný, hrdými jenž čely
velebné stavby, vlasti chloubu nes',
že propukala ve vandalský ples,
když krovy hořící, jež věky zřely,
soch bílým deštěm v pádu zapršely.
Že kněží sbor ve smrti vlekla muku,
v mír svatyň vedla tanec zhýralý,
že znesvětila dechem mrzkých zvuků
posvátných varhan cudné píšťaly,
že s madon čela vínek rvala zlatý
a karnevalu ovila je šaty . . .

Angela

Ó rci, jak zabloudil ten pěvec mladý,
duch krásou nadšený, v divochů řady?!

Gonzaga.

Teď pyká s nimi za nesčetné viny.
Krov otců ztratil, háje domoviny,
přátelství, lásku, všechnu žití těchu
a skloní hlavu k poslednímu vzdechu
pod krutým žárem cizí oblohy
za mříží nelítostnou.

Angela.

Ubohý!

Však na palubu vynořil se právě.
Povstaly dívky, plaše, ostýchavě
zpět pohledly.
Než kněze skráň
se dosud chýlí v nepohnutou dlaň,
a prstů skulinou hled jeho žhavý
jen u nožky se hravé chvilkou staví.
Však jeho duch jak lian jižních plémě
kol tílka dívčího se bujně pne,
lehkými pouty po havraní témě
objímá vilně vnady líbezné,
a s temene se k nožkám vine zpět
myšlenek žhavých purpurový květ.
Rve pestrý šat i závoje i spony
a vidí ňader vlny, těla sníh,
a vidí bez obláčku, beze clony
lahodný soubor vděků rozkošných;
zří nahou nožku, jak se pod ní vlní
již nedočkavě křišťálový brod,

a stínem krásy čarovné se plní
průzračná vlna safírových vod,
po růži plovoucí sníh ručky měří,
zrak smavý blýská svislou pod kadeří — —

V tom z podlubí se ozval zvonku hlas.
Rak mořský volá v kardinálském hávu,
mok révy kapské, oranž, ananas.
Kněz breviř schvátil, povstal, vypjal hlavu
a zašeptal: »Apage, Satanas!«
V dol k večeři se bere vážně, zdlouha . . .
Pryč, světa přelude! vše marnost pouhá.

Na lodi pusto. U děla jen strážná
obchází postava, kdes v koutku jen
vojínů, plavců ruka nerozvážná
křepčící kostky vrhá na buben.
Večerní růže v plachtoví již zvadly.
V šepotu dívky stojí u zábradlí,
jež od psance je dělí V oblacích
zrak jeho bloudí Obrátil se maně
a pohlíží k nim truchle, zadumaně.
Umlkly dívky, stojí v rozpacích.
Gonzaga vzhledla tmavou pod kadeří;
rtem lehce pohnula. Smí mluvit s ním?
Aj, nikdo na blízku; již vzduch se šeří
a plachty v něm se vlní jako dým.

I zašeptala rychle: »Pověz, pane,
čím pomoci ti můžem'? Vše se stane,
co v moci naší slabé. Šachy sem
neb romány ti tajně přinesem' —«

Pavel.

Ó díky! ničeho mi třeba není.

Gonzaga.

Chceš přísných, krutých řádů ulevení?
Tam stojí dcera lodi velitele.
Velmocná přímluva. Jen žádej směle!

Pavel.

Nuž volím jedno jen. Té růže sníh,
jenž ve světlých jí září kadeřích.

Toužebným okem zahleděl se na ni,
jak v rozpacích tu stála chýlíc k dlani
hlavinku krásnou v libém polosvitu,
ve zlatě kadeří a perel kmitu

Angela váhá chvíli, hledí kol —
květ náhle vyrvala ze skrýše jasné,
střelhbitě na rty přitiskla jej krásné
a podavši jej vězni prchla v dol.

Po nebi širokém, nad mořem dálným
prokvetla obloha hvězd rojem valným,
i leskly se tak divně hvězdičky ty malé
a mezi nimi hořel v kráse neskonalé
jižní kříž.

ZPĚV TŘETÍ.

V »Evropy« hruď se ostýchavě kradou
paprsky dne okrouhlých skulin řadou
a slabě psanců ozařují směs
Podlaha vlhká zdvihá se a sklání
i stěna lodní v stálém kolísání
a v ucho šumí věčný vody ples,
jak uzpívat by chtělo svaté moře
v sen hluboký vyhnanců těžké hoře.
A klidny napohled jsou jejich davy —
hovorem všedním potichu se baví.

Než časem zpytavé své zraky věší
na čupřinatou hlavu mohutnou,
na skráně běl, jež s dumou urputnou,
jak čelo sfingy vyniká z té směsi.
Ba, sochy líc to, rysů kamenných,
v níž nedočteš se víry, touhy, lásky,
v níž zůstavil jen chladné, hrubé vrásky
vyhaslý požár vášní plamenných.

Přec tajný oheň plápolá v tom hrobě.
Viz, chvílemi se temných očí pár
za svislým vlasem ntí v blesk a žár
a divoce se koulí v mocné zlobě.
Ký záměr ve chvíli té Roland kuje?
co mračné obočí mu vymršťuje?
a jaký blesk mu chmurnou letí duší?
nejeden badá druh a všichni tuší.

Nadarmo Pavel v temném ústraní
klid těšivý, samoty půvab hledá.
Již host si nezvaný mu k boku sedá
a pěknou hlavu skloniv do dlaní
šepotá opět, stokráte co šeptal:
jak prapor vlál, jak pokryly se kosy
kanoucí krůpějí nachové rosy
a komoň válečný jak trávu deptal,
jak zbraní nepřátel ti, oni padli,
jak břízy vyrostly, kde rodný stával dům,
a v parku že as břečtan polosvadlý
obtáčí soch a vodotrysků rum.
Že rád by zabloudil ve svitu lunném
v kraj daleký, kde býval šťasten, mlád,
a s milenkou unášen lehkým člunem
jak druhdy veslo na kolena klaď.
Ješ toulavý to dálné Polsky syn.
Již konec toulky, konec na vše časy.
Jak stal se druhem bohopusté chasy
ten romantický, sešlý paladin
se škapulířem za ňadry? Či duchem
neklidným hledal boj a rozkoly
a dobrodružství, bouř — ať kdekoli
a jako buřňák veselil se ruchem?

Či lhostejno mu bylo, zač se rděla
ruměncem krve otců karabela?

Teď k rybce v dlani lysou kloně hlavu
kmet shrbený se přidružil k nim z davu.
»Hle, poeto! Za haléř slávy kus
jsem sobě koupil Druh to z brusu nový.
Hle, průsvitný ten živok fialový,
jak božsky něžný utvořil jej vkus!
Ó Muzo stárnoucí, tam ponoř sítě
v tajemnou hloubku, lesklý pod azur,
kde snivý Neptun v růžném polosvitě
kraluje uprostřed svých plachých stvůr;
tam vylovíš si skvoucí perly pravé,
báj čarokrásnou obraznosti zdravé.
V plen větrům zanech mizivé své stvůry,
oblaky mystického kadidla,
mdlou lásky sladkost, romantické chmury,
z antických škorní vyzuj chodidla;
hoď stranou vše, co lidský piplal duch,
v přírody vrať se krásný, svěží luh.
Vstup nohou smělou v potápěče zvon,
ber korálů se lesem, hvězdných květů,
kde žasnoucím tě zrakem změří v letu
podivných tvarů nesčíslný shon!
neb vyhoupni se lehce pod balon
a vznes se rázem nebes pod oblaky,
bouř pod nohou, nad čelem hvězdný týn
a v hrůze svaté nadšenými zraky
v propasti hledej zeměkoule stín.«

*

Nihilista.

Oj, směšno mi to vědátorů plémě,
s heřmánkem v torbě, s věncem motýlů,
hynoucích trýzní, na klobouku lemě,
když z lesního nám káže pahýlu!
Příroda spasí vás! V té bibli čtěte.
Nuž rcete, vy co zbádali jste v ní?
Kde vajíčka co snáší, jak co kvete,
kolika kyvy loutny struna zní.
Nebesa pokryli jste číslic řady,
zem rozdělili v názvů myriady.
Nuž dobrá: spočetli jste bible slova.
Než kde duch posvátný, jejž v sobě chová?
Vzal třísku děd, nasadil okulár
a rozštípal jí třísek na tisíc,
a z každé třísky nových třísek pár,
až nezbylo mu v suché dlani nic.
Prozkoumal světlo zašlých oběžnic
a ví, že řadu let tam svítí nic.
Nuž s mudrcem již rcete z přímých plic,
že ví to každý z vás, že neví nic.
Dál robte stroje nové, šrouby, vesla —
jen kněžím nepleťte se do řemesla.

Jiný z davu.

Oj, nechte si své básně, vědy, dumy,
i vtipy pusté, planých řečí šumy.
Jeť nejprve a nad vše lidstvu třeba
jen chleba, chleba!

V tom Roland povstal. Rázem tichnou davy
Vše kouzlem upoutal zrak jeho tmavý,
planoucí hrozně. Šepot jeho rtů
zní ztlumený jak hukot bouře dálné:
»Dnes kyne čin! Buď jarmo střásti žalné,
pochopů zdrtit bídnou kohortu,
neb v krvi klesnout přes paluby lemy —
slavnější smrt to skonu za mřížemi!
Vše uchystáno — spojencem nám zrada —
zbraň poskytne — otevře východy —
až dennice nad mořem svitne mladá,
pozdraví bohdá vlajku svobody!«

Zableskly nadějí se zraky steré,
odvahou, bázní chvěl se vězňů tlum,
zaznělo »hurrá« do prostory šeré
dušeně, hlucho jako vlny šum.

Noc nad vodou. Stožárů blednou rysy,
s nich plachtoví jak černá chmura visí.
Na lodi denní utajil se ruch,
jen šumná kol se rozrážela vlna
a moře píseň věčná, tajůplná
podivnou bájí uspávala sluch.

Pod stropem kajuty světélka znět
vyšlehá, hyne v křišťálové kouli,
skotačí, těká, do sebe se choulí
a znovu rozpuká jak zlatý květ.
A v prchavém tom stínů světel reji
s dřímotou v oku, na rtu šept a smích
Angela s Gonzagou se volně chvějí
v lehounké přízi loží visutých.

Po sněžných ramenou se rozlil jarý
prstenců havraních i rusých tok,
a v muselínu měkkém tílka tvary
svítají kradmo z drobných sítě ok.

Angela prosí: Gonzago má drahá,
povídej něco! Stesk mi k srdci sahá.
Tu Gonzaga zpomínkou v dálku letí
a šeptá báchorku, již zrodil jih,
již šepotá si národ hnědé pleti
pod chatou z kůry, v hájích palmových . . .

Angela.

Pst, Gonzago! Zda slyšíš —? Ustaň přec!

Gonzaga.

Toť vlna opřela se v lodi plec.

Angela.

Jak burácí to z hloubi výš a výš,
noh sterých dupot, hlomoz — neslyšíš?

Gonzaga.

Snad poplašila mužstvo bouře náhlá!

Angela.

Slyš, kroky odevšad! Zmatený hluk,
znamení píšťal pronikavá, táhlá,
a zbraní, střelby promíchaný zvuk --

Gonzaga.

I děla rachot, bouře zlobných křiků —

Angela.

Úpění, jásot, otce mého hlas —

Gonzaga.

Již vzhůru tam, vytrhnu z roucha dýku —

Angela.

Ach, madonno, spas otce mého, spas!

Vylétly dívky na palubu vzhůru
a zřely v boj a plamen plachty, dým,
jak hrdličky dvě z krovu v bouřnou chmuru,
stuleny k sobě, okem zděšeným.
Svítilny rudé v plachtách sem a tam
porůznu visící, pochodní plam
příšernou září, matnou oblévaly
bojiště těsné; paluby již půl
zástupy vězňů vzteklých pokrývaly
a nové rodil ještě lodi důl
jak sopky jícen. V šeru houfy jich
se zadní vlní. Tváří zjitřených
směs divoká se s bledým noří rtem
pod rozedrané plachty okrajem,
a jiní skoky vrhají se lvími
do zbroceného krví prostoru,

kde lodi velitel se s branci svými
hotoví pozdě, darmo k odporu.
Loď zradou ztracena. Ač psanců roje
jeň různo bambitku a břitkou zbraň
do divokého přinášejí boje,
však zoufalství jich sílí zrak a dlaň.
Již v hrozném věnci povalených těl
sám strmí tu »Evropy« velitel:
Hrdinná krása v zimním vděku svém!
Nad staré hlavy létavými sněhy
dlaň pevná blýská břitkým čepelem
a v oku mladistvé se nítí žehy.
Teď chví se, klesá šedý hrdina
a přeseň tlupa bouří zločinná.

Zoufalý výkřik. Klesá Angela,
leč nedopadla. Mladý psanec skokem
ji pevně uchvátil, podepřel bokem
a v hruď mu klesla hlava omdlelá;
na bedra Pavel sladkou pojal tíži
a pod palubu s plenem svým se níží.

Než Gonzagy vzkypěla jižní krev.
Dlaň její v ňadra sklonila se letem
a s bezpečným se zdvihla amuletem —
ozdobnou dýkou. V oku plá jí hněv,
již do vřavy se chýlí — sličný zjev!
Jak hádě hravé, peřesté kol těla
jí vlaje rozpoutaný indský šál
a z vlasů havraních do ňadra, čela
déšť penízků se zlatých rozsypal.

Však náhle Polák, v rudé plana záři,
jí v cestu vstoupil, s usmívavou tváří:
Oj, krásná Valkýro, kam bouříš letem?
Kde dýky cíl? Jak ozdobný to skvost:
modravý čepel pod stříbrným květem,
přec ku hře s věčností té hříčky dost.
Nuž, jiný terč-li se vám nenabízí,
zde srdce moje, rytířské a ryzí.

Při lehkých těchto slov žertovném zvuku
Gonzagy vázne krok, uklání ruku
a dýka pádem na podlaze zvoní.
A s dvorným Polák úsměvem se kloní
i rámě nabízí:

Aj, krásná slečno,
pospěšme stranou: zlá tu hudba zvučí,
kol ucha mouchy olověné bzučí
a štípnutí jich valně nebezpečno.

V tom kulí zasažen, si na hruď sáhl
a potácel se, klesl. V pádu stáhl
dlaň její sladkou, již byl lehce jal,
na mroucí ret a hlavu pochoval
jejího roucha pestrých do záhybů;
i sklonila se nad ním v leknutí,
však zaslechla jen: »Vislo!« šeptnutí,
a v bledou patří líci, mrtvou, bez pohybu

Dozuřil boj a krví zbrocený,
krvavou plachtu, rozedranou v cár,
pozdvihl Roland »Vzhůru na stožár
svobody svaté prapor červený!«

ZPĚV ČTVRTÝ.

Nad mořem svítá. Vlhkým ještě kmitem
kdes hvězda mžiká, bledne, umírá;
poslední zhynula a pod blankytem
kruh oceanu z mlh se probírá.
Již světlo kolem, ranní světlo mladé,
malátná záře, bledě průzračná;
po modru jemném chasa oblačná
jak ve snu hloučky plachými se krade
a mořské ptáče křídel vznáší lem
nad snivé vlny bledým hřebenem
bez pohnutí jak motýl květu snící —
robátko v ňadrech matky dřímající.

V komnatu lodní ranní zář se krade.
O dveří opřen mocnou závoru
tam Pavel do dlaně skráň horkou klade
a zrakem těká v úzkém prostoru.
S povzdechem hledí, v půvabném jak boji
o dívku záře s mrakem zápolí,
jak zdvihá jitro závoj po závoji
s krásného tílka v jaré svévoli,

z útulků řasných noční šero pudí,
stříbrné květy v půdě sněžné budí
a rubín, safír v různý plápol zžíhá,
jak den se s nocí dále hašteří,
až posléz, vítěz, s rusých kadeří
zářnými prsty lehkou clonu zdvihá
a v zanícení líbá čela běl
krásnější zočiv plen, než doufat směl.

Ba, krásná je ta mladá Nioba,
jež nad raněným otcem tamo kvílí.
Anděla truchlícího podoba
tak nad mohylou sličné témě chýlí.
Bělostný mramor smutná její líc,
jen víček obruba se lehce pýří,
jak ranná chudobka, jež bílé chmýří
s ruměncem lehkým vznáší jaru vstříc
a slzy bohaté, jež tváří kanou,
jak rosa jitřní v bílé růži planou.

Jak pečlivě tu houni rovná hrubou
pod hlavou otci; hladí šediny
s horkého čela; choré vidiny,
jež blýskají mu z očí, rtoma škubou,
nadarmo zažehnává péčí tklivou,
polibkem vroucím, řečí konejšivou.
O bojích dávných šedá hlava sní,
a časem z houně klopotně se sbírá,
zrak horečný se volně pootvírá
a ze rtů šumí povel bitevní,
duch jeho v posled k boji pořádá
korábů tlupu, ráhna, plachty, lana. —

Naslouchá teskně děva polekaná
a hlavu k otci s žalem ukládá.

V ty chvíle Pavel pevněj' svírá zbraň
levicí zdravou, přísahu si šeptá,
že ve prach zloba soudruhů jej zdeptá,
než zasáhne tu něžnou rusou skráň,
že dřív té růže běloskvoucí, cudné
na prsou jeho každý lístek zrudne!
Kde pěvec volnosti? Kde rytíř lidu?
Zdaž okamžik mu smazal s paměti
plamenná hesla, těžké oběti,
národů hanbu, porobu a bídu?
Kdy bratří dav se s vrahem v boji mísil,
on dceru jeho políbením vzkřísil
a líbezného rtu i zraku žal
jej nazpět vzhůru na palubu hnal,
by zdvihl tyrana, pochopů hlavu,
by krví zbroceného vyrval z davu,
nedbaje kulí, ruky schromené,
by klopotně jej do úkrytu vlekl,
by v péči synovské u něho klekl
a hojil křídlo dravce zlomené.
A teď, kdy nad volnými jitřní nebe
soudruhy svítá, těžkou závoru
on pracně vsouvá mezi ně a sebe,
zbraň k zoufalému svírá odporu,
jsa hotov stavit je těch na veřejích
krůpějí slední krve své i jejich.
Ba, zapomněl svých zásad, hesel, druhů!
Zapomněl světobornýchúkolů
a hledí oslněn ve krásnou duhu,
prosvítající mračnem rozkolu.

I chová mrzké přání jeho duch:
by ztepilé ty stěžně, plachet sněmy,
obrovský koráb s bydliteli všemi
roztříštil rázem bouře náhlý ruch,
by hlubinám vše beze stopy svěřil
a chvíli jen se nad hrobem tím čeřil
vln pobouřených kolísavý kruh,
jen těla dvě by prudké vlnobití
na zlomku stožáru, v lan vlhké síti,
dál unášelo z jícnu záhuby
v neznámé výspy bílé obruby,
k nádherným pralesům, jichž rajský sen
sekyry rázem dotud nezrušen,
kde dosud lidskou nedotýkán rukou,
pel květů stoudným plane purpurem,
kde nezatřepal křídel azurem
pták sněžný doposud nad šípu mukou.
Dál s rozkoší sen tento Pavel spřádá
a bloudí v duchu zelenavým dómem,
jejž nad ním klene tisícerým stromem
směs pralesa, již oko neprobádá,
nad hlavou kývá tisíc vějířů,
v něž jemné listí ozdobně se skládá,
pitvorných opic spouštějí se stáda
s lesního chrámu mocných pilířů.
Jak Adam kráčí v duchu rájem tím
a sladká Eva bloudí, žasne s ním;
bok její milostný se k němu tulí
a s pola vlas jej halí rozplynulý.
Ne hedbáví — srst jenom hebká, bílá
spanilé tělo měkce obestýlá.
Pryč cetky stříbra, perel, rubínů,
pryč marnivé ty pýchy kletý kroji:

nádhernějʼ prales kněžku svou si strojí,
když ponořena polou ve stínu
v plamenné slunce záři hlavu sloní,
když v čelo její na květ planoucí
jak duhy skvoucí krůpěj kanoucí
diamant živý kmitavě se kloní
a sterých barev oslnivé hry
drobounkým křídlem budí kolibri.

Na břehu sedaje, kde jitřní vánek
vlas jejich zasnoubí, ke spánku spánek
milostně přilne, což tam zapomene,
že v dálce nebe chladnější se klene
nad spočítanou hrudou těsné země,
v níž mravenčí se hemží lidstva plémě,
o sousto zápasí a lup svůj chrání
v chechtotu, vádě, repotu a lkání!

Procitnul náhle z bláhového snění,
zbraň svírá pevněji a bystří sluch.
Již korábem se denní budí ruch,
řinčení zbraně, hlasy, kroků znění.
Již celá prostora se zlatem šňoří
a v okna kotouči tvář slunce hoří. —

* * *

Buď vítán, světla věčný pramene
jenž bleskotně se na východě zžíháš,
velebnou koulí nad vodu se zdviháš —
dne radostného oko plamenné!
Zahořel skvostně oceanu lem,

roj vln se zarděl políbením světla,
v nich křídla ptáků purpurově zkvetla —
svět zaplál nebes jasným pohledem.
Brav lehkých mráčků blankytem se pýří,
ryb hemžení se budí v peřeji,
větérkem svěžím plachty běl se šíří
a prsa lidská novou nadějí.

Hle! »Evropa« svátečním šperkem hoří!
Plá těhlo každé jako zlata skvost
v lan přízi ohnivé. Na volném moři
dnes volný koráb letí, pouta prost.
Již není žalářem. Již nespěje
osudnou drahou. Nové koleje
si rýti může smaragdovou rolí, .
kam plachtě libo, sladké u svévoli.

Hřímavým jásotem dnes psanců davy
s paluby moře osloněné zdraví.

Hurrá!
Buď zdráva, nebes jasná pochodni!
Zdráv, oceane, volnosti ty brate!
Jsme svobodni,
jak volný pták, jak volný mrak,
jenž zrcadlí se ve tvé vlně svaté!

Vyhnanců jeden hlouček snivým kruhem
obstoupil globus, mapy, bussolu
a dumy spřádá, hovoří druh s druhem
o směru plavby, příštím úkolu.

První

K severu, plachto! K domovu zpět
volá mne žínky slzavý hled, —
milostné čelo, bohatý vlas
v první jak večer zulíbám zas.

Druhý.

Toužebně větérkem se plachta vlní,
návratu blahou předtuchou se plní
a duší mou radostná naděj' vane,
že znovu rozptýlí mých žalů mrak
tvůj zrak,
tvůj sladký zrak.
a slza tvá zas na mé čelo skane.

Třetí.

Plujte si! Mne jenom složte
v pustou výspu moře.
Nevábí mne stará bída,
psota, hlad a hoře.

Čtvrtý.

Ó rychle, rychle! Dětské hlasy žalné
v můj dolétají sluch přes moře valné.
Než vítr chladný krovem pozahude,
než podzimku se snese listí rudé
a padne sníh,
ať v náruč zdvihnu
slzící hlouček drahých ptáčat svých!

Pátý.

Mně jedno, kam se kotvy vryje zub.
Ať klesnu pod palmu, ať pod košatý dub.
Jen vítr ve větví ať šumí davu
jak voda splavu —
tak, tak,
by klesl zrak,
chci spáti jen a jedno mi, kde složím hlavu.

Šestý.

Poplujme tamo, kam se' druhdy lany
Kolumbův pohled nesl upjatý.
Tam v pralese rozbijem' volné stany
i zastíní nás prapor hvězdnatý.

Ve středu tlupy Gaston v zamyšlení
dumavým okem stíhá dralky chvění.
Blaženým snem se mění jeho tahy
a v duši syté, zprahlé, zemdlené
údolí svítá tiché, zelené,
lesnatých výší kouřící se svahy,
včel roje zlaté v bílém oblaku
kvetoucích třešní, unylé kde hledy
blouznivý jinoch, leže na znaku
v míhavý blankyt zdvihal na výzvědy,
na prsou starý zpěvník spočíval
a jarní vánek listy rozvíval,
závějí květů zasypával zpěvy.

I vidí znovu Gaston podobu
mladistvých družek, rusalčí jich zjevy,
prostičkou růží planých ozdobu
kol světlých kadeří, jich živůtky
nachově rudé, pod plachetkou bílou
blýskavá očka, tváři roztomilou
i svěží rty jak lesní jahůdky.
I vidí sad, jejž plnil svými hrami,
útulnou jizbu, drahých stříbro hlav,
na kůru stojí opět před notami,
a pod ním peřestý se vlní dav . . .

Ó, což by přál si, aby lodi běh
moh' řídit jako plavec jižní báje
k ostrovu mládí, věčného kde máje
čarovné kvítí smavý věnčí břeh!
Jak pod věčnou by tamo zelení
ssál plným douškem z průhledného zdroje
mladosti vláhu v chabá prsa svoje
a s údů střásal trud a zemdlení!

ZPĚV PÁTÝ.

Ruch bujný na palubě. V čela zprahlá
jak víno mladé stoupá volnost náhlá,
z omladlých duchů na povrch se klove
záměrů nesčíslných jaro nové.

Dav psanců s volností se snoubí mladou,
opojen všecek okamžiku vnadou,
a zapomíná rázem v loktech jejích,
že neznámých se toulá na peřejích
kdes pod rovníkem, že ta vlna směrná
nesčetné pikle kuje lícoměrná:
závojem řásným potměšile halí
špičáky ostré podmořského skalí,
že s větérkem, jenž lehce plachty zdouvá,
snad o plen bouře zítřejší se smlouvá.
S výskotem psanci v zrádné hledí toky,
kypící sněhem pod korábu boky,
zářivé oči upírají v dáli
a nedbají, že bouře tam se rodí,
že břehů pustých číhají tam skály
a hejna kříží nepřátelských lodí.

Jen stěží Roland vířivou tu chasu
upoutal mocí hromového hlasu:
Oj vzhůru! Práce krvavá nás čeká.
Dobijme houf, jejž do vazby jste jali,
proč do pola jen čin jste vykonali?
Či duch váš obměklý se krve leká?
Či soustrast k oněm sklonila vám ruku,
již v dálných žalářů vás vlekli muku?

Gaston.

Nic o krvi! Již dost jí teklo v boji —
vražděním neposkvrňme ruky svojí.
Zda vstoupit máme ve šlepěje davů,
jež na praporech tmavých nosily
Kristovu světlou, smíruplnou hlavu?
ji krve deštěm znovu rosily?
U vínek mladému-liž dáme dílu
surové vášně, hrubou moc a sílu?
Ó, jiný obraz na mysli mně tane:
zřím budoucnosti kraje požehnané,
kde pod oblaky květných haluzí
bohatých klasů zlaté moře chrustí,
kde lidé mírní, lepí, smavoústí
kořáním bloudí, štěstí soudruzi.
Jich oči jasné bez závisti vzdechu
v přírody hledí krásný, štědrý sad,
vždyť všechněm zraje, kvete pro potěchu
a všechněm skýtá vůně své i chlad;
tu nikdo nevolá: To moje, moje!
tu nezří chudých závistníků roje
v růžovou zdálí boháčovu skrýš,
tu žádná ostny neježí se mříž,

před nížto děcko slzy hladu lije
a za níž jablko ve trávě hnije.
Tu všichni svorně o všechno se dělí,
jen láska plní tu, co láska velí.
Zákonů není. Na pranýři tkví
jen jeden mrzký zločin: soběctví.
Žaláře zpustly. Soudce talár tmavý
odložil s boků, přísné s čela vrásky
i kloní v srdce pohled shovívavý,
neláme hůl, výčitky šepce lásky.
A když se nad tím krajem z večera
zatřpytí noci hvězdná nádhera,
když tucha divná do srdcí se vplíží
a duch se s tajnou nesmírností sblíží,
tu budoucích těch lidí skupení
přitulí k sobě unavené hlavy
a v hovor splynou družný, šepotavý
jak háje dumavého lupení,
vypoví sobě, co jim vane duší,
co za hvězdnatým závojem tím tuší,
sny o věčnosti, žití básni jiné —
svým každý slovem, jak mu na rty vzplyne.

V tu dobu těsněj' hruď ke hrudi přilne
a na rtech spočinou rty družby sdílné;
ba samo zvíře, láskou zkrocené,
přitulí družněj' k lidskému se boku,
bez plaché bázně ve dřímavém oku
v klín děcku složí růžky zlacené.
I ono dechem lásky okřeje,
sen splní se, jejž Hindu šeptal snící,
že všeho světa živok různolící
na božských ňadrech láska zahřeje.

Zdaž lid ten budoucí, až rezavý
meč pluhu jeho pochod zastaví,
poblednuv hrůzou, nepovzdechne sobě:
Tím vraždili se lidé v dávné době?!

Roland.

Oj, snílku bláhový! jak libě znějí
tvé selanky o příštím lidstva ději!
Leč této hudby stébel krátkodechých
společnost otrlá se nelekne,
ba, chceš-li, brachu, v sametový přepych
tvé mravokárné zpěvy oblekne,
příjemně pošimrá se jejich ostny,
s úsměvem pročte zápal jejich sprostný
a k dlouhému je vřadí posléz voji,
prokletí, vzdechů v zlatém stejnokroji.
Ó věř mi, jenom plamenem a kovem
svět obrátíš — ne myšlenkou a slovem.
Hleď, víra! Okaž člověka, jenž věří —
co blesků prošlehlo tou ducha šeří!
Přec ve věčnosti závoj velebný
pop dále tká své bájky šalebný,
z každého cípu tkaniny té svaté
v klín žádostivý mléko dojí zlaté,
nechť frčí satiry kol kolem šípy,
nepustí z rukou kouzelné ty cípy.
Dál bude hlupec proto týčit hlavu
ve směšném pohrdání z lidstva davu,
že zdědil v prádle heraldické růže,
že lépe jí a lepší nosí šat,
že místo práce zívat, hýřit může,
ve vlastních lesích kance, lišky štvát,

a najde hlupce, kteří jeho znaku
ponesou slávu na lokajském fraku
a klaněti se budou vůkol síní
do taktu s pagódami jeho skříní.
Ni málo nezachví se písní tvojí
železný společnosti řád i lad,
v němž hovět můž' si každý u pokoji
a jako skřeček plniti svůj sklad,
děkovat bohu, že má plné měchy
a nestarat se o svých bratří vzdechy.
Vždyť dobře ví to stará společnost,
že lží je víra její, právo, ctnost,
i na rtu jejím Kristův zákon svatý,
že lží je celá od hlavy až v paty,
však její žezlo pravda nezlomí:
tu nevěstku jen smělec ohromí,
jenž rukavici železnou jí hodí —
jen rudým křtem se znovu lidstvo zrodí!

Gaston.

Nuž, buď si hrdinou, kde boj se nítí,
v hruď bezbrannou však nechtěj ocel rýti.

Roland.

Meč brousil na nás, jím ať katan zhyne!

Gaston.

Ký užitek nám z jejich zhouby kyne?

Roland.

Zavřeme svědků, žalobníků ústa.

Gaston.

A za ně promluví loď tato pustá.

Roland.

Pojednou možné zbavíme se zrady.

Gaston.

A v moři neznámém pomoci, rady.

Roland.

Nač o chudou se s nimi dělit spíži?

Gaston.

Než zhrotí je, s mou tvá se ocel skříží!

Hlasy.

Hej, vari! Stranou! Sudů král se zjeví.

Jiné hlasy.

Buď zdráv nám, vítej, božský duchu révy!

Hlasy

Již konec nudné poradě a vádě!

Jiné hlasy.

Den tento vína podroben buď vládě!

Roland.

Však prve nepřátel se krví zbrodí.

Hlasy.

Ne ne! Jen sudu krev se dnes nám hodí!

Gaston.

Vzduch bouří páchne —

Jiné hlasy.

Ať si bóra hude,
pak loď i moře s námi tančit bude!

Vystoupil Roland ze soudruhů tlumu,
však pod čelem, zlou hýčkajícím dumu,
zrak jeho bleskem divokým se vzňal
a tento pohled na Gastona slal.
Dávného poznal soka, protichůdce,
s nímž v nejedné se druhdy měřil půtce;
potřásl hlavou, zaťal bílé zuby,
v myšlenkách temných sešel v mezilubí.

Též Gaston vyšel z hýřícího kruhu
a za ním hlouček stejnoduchých druhů;
upřeli v dálku vodní teskný zrak,
kde zavilo se slunce v temný mrak,
a ruče v práci nezvyklou se dali,
stáčejí lana, plachty vinou, balí,
po stěžních, ráhnech nejeden se souká
a hledí v moře rozkypělý var;
kol přízí lanovou dech bouře houká
a plachty v příšerný se choulí tvar.
Tak chystají se k boji s mořským lánem:
Gastona mlčky volí kapitánem.

Než kolem stožáru dav pozůstalý
na bouři nedbá, jíž se obzor kalí.

Dav rozstoupil se. A hle! středem tlumu
divoký průvod letí v ryku, šumu.
Ob'ičej v předu odulý a rudý
nad staré skotské uklání se dudy
a pod paží, jež kvičící měch stiská,
červeným okem z bílé čupřiny
bradatý kozel rozpustile blýská
jak Faun ve stopách nahé dívčiny.
Dvé psanců za ním v lodní píšťaly
s posunkem vilným pronikavě píská,
rachotí bubny, chřestí cimbály,
směsice víří tisícerých zvuků —
v šíleném tanci ruka jímá ruku,
co zatím druzí mohutnými svaly
sud ověnčený na palubu valí.

A na něm jízdmo, s loutnou v náručí
jun holobradý, vína žárem vzňaty,
sem tam se kolébá, nejisté paty
zarývá do železných obručí,
pod věncem flory rozedrané, zvadlé
uklání čela vrásky, líce vpadlé
a časem pracně tento kmet i jun
vztyčuje hlavu, s čela třese vlasy,
půl oka z vlhké probleskuje řasy,
prst suchý deptá v loutnu beze strun,
vráščitým čelem luzná duma vlaje,
satyra úsměv na rtu zvadlém hraje.

Podivná kořist za sudem se jeví:
Kněz, připoutaný k bokům sličné děvy.
S výskotem tlupa nestejný ten pár
palubou vleče, váže na stožár.
Kněz zasmušile lysou chýlí hlavu
a pohled časem důtky, soustrasti
z pod brvy metá do hlučného davu,
neb mlčky zírá k nebes oblasti
Gonzaga vedle na mohutném pni
jak luzně krásná mrtvola tu visí;
stín hluboký jí v libé padá rysy,
na víčka mír se klade záhrobní.
Ve směsi pusté rozedraný šat
objímá tílko pestrém u neladu,
na hrudi cudné mrzkou páše zradu,
nevěrný strážce sněhobílých vnad,
že do pola jen svislé mračno vlasů
můž' utajiti zrazenou tu krásu.
Však líbezná ta nahost v líci její
nebudí studu barvy čarovné.

Či zvadly přes noc květy orchidejí
a zhasly očí blesky laškovné?
Ba zdá se, smyslové že bledé děvy
již nevnímají divé kolem zjevy,
když časem krásné oči pootvírá,
že noc jen tmavá, bezlunná z nich zírá.

Necítí drzých očí pohled chtivý
na ňadrech svých, nevnímá drsný hlas:
»Neboj se, hrdličko, že někdo z nás
vlas jeden tmavý, hedbávný ti zkřiví.
Hleď, minuli jsme rovník; na oslavu
šprým ustrojíme po lodníků mravu.
Chtěj, nechtěj slavnou chystáme ti svatbu
a za ženicha pop ti bude dán,
byť proto papež uvalil nás v klatbu. —
Buď posvátný již obřad vykonán!«

Ze smějící se tlupy vyšel v před
pitvorný stařec s usmívavou lící —
s posunkem vážným ruku žehnající
k obřadu nyní žertovnému zved';
kol holé lbi se sporý bělá sníh,
na dlani leží brevíř rozedraný,
v němž vítr míchá vyšeptalé blány,
hlas chraptivý z úst chřestí uvadlých:
Co Řehoř rozloučil, žert lehký snoubí.
Ve jménu krále, kterýž mocnou berlí
k obloze sahá, na dno vod se hloubí
a květy na zem sype, v moře perly;
ve jménu moci, kteráž posílá
po hmyzu zlatokřídlém, vánků chvění

jinošských květů sladká políbení
ve květných panen ňádra rozvilá,
jež duhou strojí v čarokrásný lesk
ryb šupinaté boky v dobu lásky
a v noci jarní slavičími hlásky
krajinu v rozkoš potápí a stesk,
jež krále hvozdů hlavu nádhernou,
pod listím hravým, v drobných stínů dešti,
po lani touhou kloní bezměrnou
a vášní vzpírá, žárlivostí třeští,
že v hloubi lesa soka vyhledává,
a parohy s ním v žasném boji stkává;
ve jménu moci, která dívčí hruď
svým dechem zdouvá v nejkrásnější vlny —
jíž na počest ten pohár vznáším plný:
s Adamem Evo zasnoubena buď!
Buď veleben pud tento bujarý,
jímž sladké žití mysterium proudí,
jenž písně nesmrtné z úst pěvců loudí,
z mramoru tesá božské útvary,
i pod madon se vkrádá svatou řasu
a plá — Ho ho! Můj brevíř letí k ďasu!

Dudák.

Ty tam jsou dudy!

Hlas vedle.

Ajhle, sud se plaší!

Jiný hlas.

Štíhlého jezdce na palubu metá

Hlas v předu.

Burácí orkán! — Lan se chopte, braši!

Jiné hlasy.

Můj plášť!

Pomozte, hoši! —

Po všem veta!

Gonzaga chví se, náruč rozestírá,
zbuzena bouře hlukem třeskutým;
pod vlasem černým, mocně vzedmutým
jiskřivým okem kol do kola zírá,
jak šerem podivným se všechno halí,
jak mořský obzor, vyvstav pojednou
v obrovskou vlnu, hroznou, nezbednou,
vzrůstaje letem na koráb se valí,
jak burácí již nestvůry té dech
v tančících rahnech, příčlích, provazech
a výskající davy rozmetá;
ten přes okraj se lodi v bezdno řítí,
ten v provazů se chaos zapletá,
jak pavouk temný na vlající niti
na lanu visí ten, placht na obrubě,
do vnitra lodi ostatek se svez' —
jen dívka ztepilá a bledý kněz
tu pod stožárem zbyli na palubě.

ZPĚV ŠESTÝ.

Gonzaga novým zachvěla se žitím
v objetí vichoru, jenž kol a kol
jí tílko šlehá prudkým vlnobitím
a sklání, prohýbá jak lil'je stvol.
Oj, divoký to, neurvalý jun!
Jak bujně tepe ňader sponu křehkou,
jak zmítá poslední tou mlhou lehkou,
v níž dvé tam bílých ukrývá se lun,
jak pěny stopou čelo, líce značí,
kam ústa v prudkém celování vtlačí,
jak rozpustile temným vlasem rve
a roucho sápe v prudké vášni své!
Však volně, krotce Gonzaga se vzdává
té rozpoutané vášni, bez mezí,
jak milenému děva vítězi,
když v bouřlivém ji plesu objímává.

I s knězem vichr po vůli si hraje:
kol holé lbi mu cuchá věnec vlasů,
taláru černou pozdvihuje řasu,
že smuteční jak prapor vzduchem vlaje.

V úžasném loď se zmítá kolísání:
tu paluba se pod nohou jim sklání
a stožár v dol se chýlí, poklesá
jak padající titan pralesa,
níž plachta snáší se jak anjel smrti,
již obr pádem třeskutým je sdrtí,
teď nad propastí visí bezednou
a vlny vzedmuté obrovská škeble
se kloní nad nimi — Tu pojednou
poznovu stožár vymrštil se vzhůru
a na zad poklesá. Korábu příď
pronikla zobcem pěn i vody chmuru
vysoko nad rozbitou vlny stvůru
a zraky jatců v lanovou se síť
zapletly opět, shledly nebes líce
v závratném pádu na zad klesajíce,
až do předu se znovu stěžeň sklátil.
Tak tancem s »Evropou« si chvíli krátil
za rahen praskotu a hvizdu lan
a racků chechtu bujný ocean.
Teď ustal na chvíli. Bouř odtahuje
od plachet rozcuchaných ostré drápy,
jen z podálí své zraky v oběť stápí
a v nový skok vln záda protahuje,
jak dravec hrající svůj pouští lov,
by mžikem příštím uchvátil jej vnov.

I slunko náhle zhostilo se chmury
i přiodělo v libé plápoly
vod kolísavých rozmanité stvůry,
údolí, hřbety, sedla, hranoly,
tu kraje tekutého spoustu sklennou,
jež ustavičnou třepotá se změnou.

Gonzaga.

Oj, hleď, jak hora za horou se zdvihá,
jak valící se vlna vlnu stíhá!
Jak letem rostou v pyšné obryně,
hran průsvitných se diademem třpytí
a náhle s výše závratné se řítí,
podobny burné sněhu lavině.
Hle, s jakou nádherou se tam ta blíží,
jak úchvatná ji zdobí světel hra,
jak v blesky zelené se celá hříží
ta nebetyčná smaragdová kra!
Kdo sejme pouta, jež mé tělo víží,
bych vyletla té krásné vlně vstříc
a v její ňadra zářivá a svíží
sklonila na vždy rozpálenou líc.
Jen blíž, ó blíž, ty živle svatý, krásný,
obemkni čistou náručí mou šíj',
kol bídné rozestři svůj závoj řásný,
znak mrzké potupy mi s čela smyj
a navždy ve svých hlubinách mne skryj!
Jen blíž, ó blíž, ty krásná vlno skvoucí,
ó horo smaragdu, jen sřiť se, sřiť
v tu kletou loď, ty plachty morem dchnoucí,
v lan těchto ďáblem rozetkanou síť!
Stožáru toho pokoř mrzkou pýchu,
znič tento koráb zločinu a hříchu!
Ach, před časem se skláníš, horo sklenná
a v neškodný se roztříšťuješ sníh,
jak slina oceanu jen tvá pěna

na rahnech visí, plachtách strhaných,
loď hrozná dále v čisté, svaté moře
hlubokou brázdu vin a hanby oře.

Kněz mlčky k dívce rozechvělé vzhlíží
i zdá se mu, že v jejím oku teď
bleskové šílenství se temnem kříží.
Obzírá vlasu havraního změť,
jenž rozptýlil se pusto bouře šlehy,
jímž onde jako panenské alp sněhy
okrouhlých ramenou zasvítá pleť.
Ať stud či nevole jí lehké záře
ruměnců vdechly na truchlivé tváře,
přec tato líce na pni šedivém
tak luzně ve slunečním svitu hraje
jak meruňka, jež na zdi slunné zraje,
to žebným oko plníc obdivem.
Krůpěje slzí na řasách se třpytí
jak rosa na zpeřeném černém kvítí.

Hloub kněze dumavého pohled padá,
kde nešetrným bouře ramenem
na polo odhalená ňader vnada
zrak jeho nítí náhlým plamenem.
A lehký závoj promoklého šatu
tak těsně přilnul k lepé postavě,
že obráží se od hlavy až v patu
ves její vděk v té pestré náplavě,
že halí ji co stvůru oblačnou
jen lehkou mlhou poloprůzračnou.
Čím déle kněz ty něžné rysy stíhá,
tím toužebněj' se oko jeho zžíhá

a šíje klesá v těžším vášně jhu,
jak v první den, kdy ve šťastnější chvíli
duch jeho pestrou rozptyloval mhu
kol sněžných údů lahodné té víly.
I zapomíná rázem místa, času:
provazu kolem těla, bouře hrůz,
zlověstných pod palubou zvuků, hlasů,
že připjat za vítězný sběři vůz,
jenž kolej ryje do vln zpurných klína
k neznámým cílům — — všeho zapomíná.
Jen slunce polibek na tváři cítí,
jenž sladkým plamenem krev jeho nítí,
jen dívku sličnou vidí po boku
a kolem stáda vln, jež moře klínem
plesají v blesku zeleném a siném
u věčném kolísání, poskoku,
a v čarokrásné této odyssei
sirény žití svůdnou píseň pějí.

Dál dívka mluví: Vodo hluchá, zrádná,
což z vln tvých krásných nespasí mne žádná?!
Či nechceš jasný poskvrniti brod
těch ňader bídných hanbyplným znakem,
či pohrdáš tím pustým lodi vrakem
a vyplineš jej na břeh z čistých vod?!
Jak prahnu po tobě, ó zhoubo krásná!
ó posle hvězd, ó prahu věčných jar!
Přej, ať se duše vítězná a jasná
povznese nad šalebný těla tvar,
podobna lehké nad horami mlze
zůstaví zemi hanbu svou i slze.
Květ sbírala jsem včera, šťastné děcko —
noc jedna nelítostná vzala všecko.

*

Nuž, zemru. Přichyl ucho, zbožný knězi,
slyš moji zpověď na věčností mezi.

Kněz.

Dej výhost dumám zoufalosti tmavým!
Hle, jak se nová třpytí naděje
vod rozjasněných krajem kolísavým —
i nám se slunce opět usměje.
Již utišil se psanců vztek i hněv,
rozvaha chladná do mozků se vrátí,
a z varu temného, jenž teď je chvátí,
snad vynoří se mnohý světlý zjev.
Snad zítra plachta vyhrouží se z moře,
by přinesla nám volnost, konec hoře.
Snad ukončí se let náš cizím břehem,
kde nad palmových mořem vrcholů
vyhaslá sopka věčným září sněhem
Tam evropských stín mine rozkolů,
tam s beder odložím ten černý háv,
vypudím z mysli starý řád a mrav
a ty, má lani, ve pralesa noci
se ke mně přitulíš, jak dcerka k otci.

Gonzaga

Pryč, pryč! Mé smysly temná chmura halí.
Jak prsty tvé mě na ramenou pálí!
Tvůj dech mi vane ohněm do čela —
Což s oltářů též svatost zmizela?

Tak dnešní noci na mé šíji v pychu
hořely prsty vítězného hříchu.
Oj, vari! vari! V hukotu a kouři
již spasení mi nesež, vlno, bouři!

Úžasný příboj k »Evropě« se nes',
vše vodou, pěnou kypící se skrylo.
Zastenal stožár — lano povolilo —
a s vichrem ve propast se stočil kněz,
než dívku Gaston na paluby lemu
přitiskl pevně k boku ochrannému.

ZPĚV SEDMÝ.

Minula bouře. Usmívá se kruhem
zlý ocean, zrak povyjasniv hněvný,
a honí pokrytec, jak pastýř zpěvný,
vln krotkých stáda saffírovým luhem.
Ba, mněl bys věru, že jen šalmaj míru
dech jeho svěží probouzeti umí,
že nezná zrádných úskalí a vírů
a prost až na dno šalebné je dumy;
zrak tvůj se těší třepetavým jasem
a stíhá rybky vláhou průzračnou,
i vidět můž', hru jejich oblačnou
stín žraloka jak rozptyluje časem.
Ba, stěží uvěříš, kdy stihneš okem
kol rahen kusých poletavý cár,
že řádil takto stěžni na vysokém
krásného toho živlu zub i spár.
Přec, oceane, dík ti Gaston vzdává
za šedé chaos plachet zedraných,
jež na »Evropy« rahnech pozavlává,
za spasný věnec člunů ochranných,
jenž, upjat řetězy, bok její vroubí,
za stožár ten, jenž hrdě vznáší témě,

jak druhdy, titan, pod oblaků plémě
vypínal čelo ve pralesa hloubi.

Netuší Gaston, pod ním v nitru lodi
že nová bouře záhubná se rodí.

Užíváť tamo Roland doby vhodné,
by zničil živly mírné, nerozhodné,
by schvátil veslo lodi ve svou dlaň.
Kol něho vrahů opojené tlupy
se slétají, jak lační k hodům supi, —
vyvrhel psanců hroznou tasí zbraň.
V tom šumném víru chladná rozvaha
s poslední jiskrou lidskosti se ztápí:
vězení lodních vlhká podlaha
zajatců krví ubohých se skrápí.
Krev prolitá jen výše vzteky nítí,
dál přes mrtvoly branný tlum se řítí;
frygickou čapkou Roland v čele jich,
zbarvenou krví, zdivočile mává
a za ramenem jeho pozavlává
zlověstný prapor cárů krvavých.

Teď o kajuty dvéře proud ten bije.
V dubovou plochu sterý vniká hrot,
sekyra brázdy hluboké tam ryje,
pěsť do ní četná buší o překot.
A němý vzdor té hráze skalopevné
popouzí dvojnásob ty davy hněvné.
Vítězný jásot. Pádná sekyra
široký průlom rázem otvírá

a z nitra kajuty, průlomu tříští
dvě známé oči davu vstříc se blyští.
V pozadí z šedé houně hrubých vln
obličej bledý vstříc jim okem sklenným
pod sněhem vlasů hledí rozprášeným
ve skonu hrd, slavného míru pln,
i zdá se, že ret jeho oněmělý
po smrti ještě plachtám, rahnům velí.
Nad mrtvolou pak dívka spanilá
jak na ochranu náruč rozstýlá.
Paprskem jitra hoří její tvář,
květ stříbrný na roucha sněhu plane
a kolem hlavy kadeř zlatá kane
jak nebeského zjevu svatozář.
Leč před skupením, stráž té krásy dvojí,
s palašem v ruce bledý Pavel stojí.

Na chvíli příboj zuřivců se staví
a Pavel řečí poklidnou je zdraví:
Aj, čeho, bratři, hledáte? Zde vane
dech smrti jen a žalu rosa kane.

Roland.

Ha, zrádce zbabělý! Zde's tedy čekal
v objetí sladkém zlatovlasé víly
v úkrytu bezpečném, kam boj se schýlí,
jenž nad hlavou se bázlivou ti vztekal.
Aj, chápu nyní, proč tak volná, snadná
tvá byla vazba. Dokud lidu ret
vynášel k nebesům tvých písní vzlet

a volnost kynula jak děva vnadná,
nosíval's v prsou rudý její květ:
než kdy trn věnce jejího ti zbodal
skráň nadšenou, tu vychladnula leb,
tu luzy úděl nevděčný jsi prodal
za úsměv pochopů, za panský chléb,
na místě růží, jež se krví pýří,
jsi vetkl na hruď bílé panské chmýří.

Pavel.

Toť mýlka, brachu: Všemi duše svazy
k myšlence lnu, jíž voj náš cestu razí.
Jak vznešená tam plane přede mnou!
Jak luna před sluncem se před ní kalí
všech zašlých věků světlé idealy,
moc tratí úchvatnou i dojemnou.
Hellady tvář se před ní temnem halí,
plaménkem rudým došlehují Grali
nad křišťálovou miskou tajemnou,
vše kouzlo umění, ves vědy výboj,
snah novověkých hrdošumný příboj,
vše bledne, umlká i klesá v prach
před myšlenky té velké jitřním vznětem,
jež zvolna, hrdě nad mládnoucím světem
perutí zdvihá červánkový nach.
Té myšlenky, jež po věky se klube
z pod sobeckého řádu vazby hrubé,
jež z knihy posvátné, jak písmem hvězd,
mystickou plíseň, mnišské arabesky,
staletý prach, missálů hrubé desky
proniká slov těch nesmrtnými blesky:
»Milujte se! Toť přední zákon jest!«

Již vidím ji, jak starý zákon myje
s desk lásky slzami a nový ryje.
Jak pokrytci, jenž k nebi točí zraky,
o hvězdách šeptá nahé chudině,
»prv hůl tu zlatou,« velí, »pyšné znaky,
pak hvězdy svoje metej mezi ně!«
Jak vrací v dívčí čelo uhýčkané
stud za perly, z nichž sester slza kane,
jak vrací lidstvu rozchvácenou zem,
a každou mez, již sobectví tam vrylo
jíž staletou svou loupež obklopilo,
velebné řízy smítá okrajem.
Již vidím ji, jak ve vítězném zjevu
kolosem skvoucím drtí sobců šik,
jak přehlušuje bouři jejich hněvu,
potupný úsměšek i zlobný ryk.
Oj, vidím ji a vítám v touhy vlání,
příštího věku lepou nevěstu,
svůj chudý um, své srdce, laur svých skrání —
vše radostně jí metám na cestu
a z rukou jejích přijmu v plném díku
trnový věnec jejích mučenníků.
Však ona, kněžka světla, milování,
své many odívá jen čestnou zbraní
a banditovu oškliví si dýku.
A nesmáčí, jak zašlá tyranie,
svou řízu v nach, jenž ze srdcí se lije.

Roland.

Citlivky choré! Svět obrátit chtějí
a před každým se vánkem hrůzou chvějí.

Za starý chrám chtí nový vytvořit,
leč za těžko jim starý pobořit,
nad zkázou jeho topor klesá žalem
v pilířů lese, věky začernalém:
jim líto věží, jež se tamo mračí,
jim líto každé římsy, ozdůbky
a s krovů temných provázejí v pláči
pád každé šklebící se podůbky.
Ve válku jdou, leč krev se prolít bojí.
Když klesá svět, což krve krůpěj platí?
V tom lidstvo mládne koupajíc se zdroji,
v ten purpur každý velký čin se šatí,
v něm poesie též svá prsa hřeje.
Když dokončí se plodné světa děje,
když bezpečno je na bojišti čistém,
tu pro nadšení na krvavou step
zalétá ráda, vavřínovým listem
věnčívá vrahů, povražděných leb,
tu prapor krvavý a bubnů plíseň
jí z ňader loudí mnohou vzletnou píseň.

Pavel.

Ach, poesie! V čas to slovo zní.
Toť prapor můj, jenž nikdy nevšední.
Ten schází v praporů tvých rudých tlumu.
Pobořte vše, co stojí — z černých rumů
jejího stolce sterý úlomek
třesavou rukou vznese potomek
a nový trůn jí nad ssutinou vztyčí.
Toť rostlina, již marně hubí kov,
jež tisícerým květem pučí v nov,
jež z každé skuliny a spáry klíčí

a nad pokleslých sloupů temeny
rozpíná věnec věčně zelený.
Vypleňte ji a poušť se prostře kol,
jíž oživí jen bledé vaše stíny,
jíž povleče se k hrobu chod váš líný
a ve hnus mutný splynou slasť i bol.
Toť svatyně, k níž bůh se sklání v kouři,
kol pestrých oken jejích každý voj
ať skloní prapory a mimo bouří!
Slov jakýchkoli upravte jí kroj,
ať ctností, krásou, nadšením se zove,
ať snem, ať pestrou ducha bublinou,
však nad života hluchou bařinou
jak růže vodní čarokrásná plove.
Zde smrti led i žití jarní krása
vám lepým spolčením moc její hlásá,
nuž skloňte před velmocnou hlav i zbraní
a spějte dál — neb smrt mi přejte za ni!

Roland.

Nuž, rytíři, braň hvězdnou svoji dámu!
Dál, hoši, dále!

Sekyr pádných ráz
nadobro svalil prolomenou hráz
a Pavel klesl pod nárazem trámu.

Roland.

Bez boje padl nejsmutnější z bardů.
Popřejte mi, bych s prsou jeho v plen

květ bílý vzal, jenž krví porosen
se na čapku mou hodí za kokardu.

Dál Roland burácí. Však náhle stanul,
ucítiv mocný na rameni tlak
železných prstů. Poobrátil zrak:
hled Gastonův a palaš před ním planul.
Bylť krásným Gaston v této chvíli hněvu:
na čele žíla zmijí napjata
a všechna mužná síla, podstata
se shromažďuje v jarém jeho zjevu.
A s hlavy jakby střásal v pohrdání
předčasnou jeseň probělavých skrání.

Ach, pozdě seznal Rolandovo dílo,
přivedl pozdě věrnou svoji tlupu;
pohledl na krvavých spoustu trupů:
dvé hrdliček jen po hrůzách těch zbylo.
Tam jedna šílená. Zde druhá klesla
kol kolem lítou obstoupena zběří
a již se zbraň jí nad hlavinku vznesla,
by zbarvila jí nachem sněžné peří.

Jak poutem železným teď Gaston jímá
vrahovo rámě, do zástupu hřímá:
Tak chcete volnost založiti nově?!
Šakalů obec na lidskosti rově?!

Roland.

Již známo nám, že nejsme po tvém vkusu.
Nás neobrousíš na svém jemném brusu.

Pletichy strojíš, věčně třeš se k vládě —
Nuž, učiněn buď zbraní konec vádě!

Zamířil k soku Roland smrtným hrotem,
než Gaston prudce za prsa jej schvátil
a mrštil ku vchodu jím, že se zvrátil
se schodů do podlubí s temným hřmotem.

Tam s rykem povstal. Vzhůru opět bouří.
Než vstříc mu těla soudruhů již metá
v zápasu tuhém Gastonova četa,
výstřelů blesky křižují se v kouři;
hloub, hlouběji se zoufalý boj sklání
po schodech lodních, v temném trupů pádu
a Roland podléhá. Jen s hloučkem brání
zřízenou dole na spěch barrikádu.

V kajutě ticho. Pavel s úsilím
raněné zdvihl tělo Blažen zírá,
jak Angela jej rukou obestírá
a loktem podporuje spanilým.
Tak na palubu vystupují spolu.
Lahodno kolem. Safírově plane
klín moře jasný slunce ve plápolu
a s rozedraných plachet zlato kane,
lan příze zmotaná se párou kouří —
jen pod palubou dosud zápas bouří.
Tam samoten již Roland odpor klade.
Však náboj došel. Na podlaze zvoní
bambitka marná. Dlaň se v prsa kloní,
mok rudý prstů mezerou se krade.

»Již vzdej se, Rolande! Nech marných
vzdorů!«
Gastonův shora ozývá se hlas.
Však Roland těká okem po prostoru
a hledá zbraň poslední pro zápas.

Ký zjev tam divný v pozadí se zdvihá?
Vlas pustý dívčí obletuje skráň
a v záři pochodně, již svírá dlaň,
penízků třpyt se kolem čela míhá.
Do dveří nízkých zoufale se vpírá
bok polonahý. Marně slabý sval
potřásá dveřmi, železný kruh svírá
nehť ryje brázdy v dubový ten val.

Přistoupil Roland k dívce šílené.
»Sem pochodeň! Ať posvítím si k Hádu!
Než skončím boj, zapálím barrikádu.«

Pozdvihla děva čelo schýlené.
Noc blouznivá se pod řasami kmitla,
zamávla pochodní, dlaň jeho chytla:
Ach, pomoz muži! Mocné tvojí dlani
ta branka jistě povolí.

Roland.

Co za ní?

Gonzaga.

Viz na ni! Nevidíš ten obraz kříže,
znak posvátný, jenž zem a nebe víže?

To znamení, jímž svatá nebes víra
těšivou náruč k lidstvu rozestírá?
Jak blýská ze tmavé těch dveří půdy!
Jak zbožných slzí démantový skvost,
jak mučennické krve plápol rudý,
jak sírný déšť, jímž hyne bezbožnost.
Ó, skloň svou hlavu před těmito jasy —
svobodu nese nám ten symbol spásy.
Co za těmito dveřmi, ptáš se, brachu?
Tam konec muk a hanby, černých dum, —
to pažení nás od věčnosti dělí —
Sboř tuto hráz — a z pozemského prachu
duch očistěný vzlétne k nebesům
jak nad popelem fénix čistý, skvělý.

Pochopil Roland. S chechtem divokým
pochodeň schvátil. Dvéře zaskřípěly
pod jeho bokem, bedrem širokým.

Hlas s vrcholku stěžně.

Ho, země, země!

Hlasy z dola.

Slyšte: země!

Hlasy všech.

Hurá, buď zdráva!

Pavel.

Nové jaro ve mně.

Gonzaga
(dole).

Královno hvězd!

Hlas Rolandův.

Zhyň, rabů plémě!

V té chvíli z místa, »Evropa« kde plula,
s výbuchem hrozným chaos bouřící,
ohromný chumel pěny kouřící,
k nebesům spousta vodní vyplinula;
jak sopka podmořská by náhlým šlehem
mísila s vodou plamenný svůj prysk,
tak chvíli kypícím se vznášel sněhem
úžasný nad vlnami vodotrysk.

Ten »Evropy« byl skon A šumně, sněžně
hrob její značily vln prsteny.
I kruhy zanikly. A s troskou stěžně
vlnami tone prapor červený.

ČERKES.

---

*

Báseň tuto napsal jsem roku 1875; vyšla pak v knize »Nová sbírka veršovaných prací«, čtvrté vydání r. 1894.

S. Č.

Lesnatými svahy, úvaly
kozáci dva volně klusali.
Jeden, stařík vrásčitý a sivý,
seděl vzpřímen jako horská jedle,
druhý skloněn, mladík zádumčivý,
jako ve snách kolébal se v sedle.

V bohaté se skvěli úpravě.
Na paprsku hrály kmitavě
tenounké jich šavle zahnuté,
karabiny stříbrem okuté,
nábojů též pouzdra, v těsnou řadu
s obou stran na hrudi svalnaté
upevněná Štíhlá puška vzadu
houpala se v torbě huňaté.

Jeli bez hovoru, bez ruchu.
Nahajka [1]) jen časem ve vzduchu
zahvizdla neb čapku sešinutou
popravil si jezdec, burku [2]) vzdutou.
Posléz starší zahovořil k druhu:
»Bože veliký, jak pusto kol!
Lesnatý jen vrchol nad vrchol
vypíná se v široširém kruhu,

slavném, divokém, kam sahá zor,
v dálku nejzazší, kde prouha bílá
vlnivě se nebem rozestýlá —
zdaž to oblak, sněhy dálných hor?
Zevšad jakby vyhostěn byl zvuk,
božího jen srdce tušíš tluk.

Nad těla tu stromů zpráchnivělá,
skupená jak trupy po boji,
štíhlí vnuci vznášejí svá čela
vlajícími mlhy závoji,
a chmel planý, réva divoká
vzhůru vine smaragdové spony,
až pak volně malebnými sklony
do vzduchu se spouští s vysoka,
a tak tiše drobné lupení
kolem kmenů obemšených dřímá
a tak libě na lodyze klímá
purpurových květů skupení,
pestrá zmij' se na balvanu zhřívá,
ze soumraku haluzí se dívá
tichá laň tak klidně, bezpečně, —
jak by kraj ten nikdy lidské ruce
nebyly vzbudily k plesu, muce,
jakby snil tak dávno, pověčně.

A přec málo uplynulo roků
z oněch dob, kdy mráčkem bělavým
z lesů těch a roklí, skalních boků
četných aúlů [3]) se vznášel dým.
V mýti lesní, na zeleném honě
ovcí stáda, dlouhohřívé koně

pastýř hlídal s kopím blýskavým;
ke studánkám jasným dívky švarné
scházely se v bílý, šumný sbor,
nad závojem pestrým oči žárné
hrávaly jak blýskavice hor,
a když vánek svěží, laškující
závoj zdvihl s usmívavých lící,
viděl's ústa, granátový květ,
sněžné hrdlo, zlatý amulet —
ó, což rád jsem zdvihal závoj tenký
s bílých lící mladé Čerkešenky!
V mýtinách té zdřímlé doubravy
míhaly se hrdé postavy,
na slunci jich přílby, štíty plály,
šavle zvonily a burky vlály,
na komoni s větrem o závod —
Šapsuchů a Natuchajců rod!

Kolikrát as Čerkes chytrý, smělý
v soumraku těch větví ochranném
smrtnou ránu chystal nepříteli
za vývratí, šedým balvanem,
kolena ve kyprý skloniv mech
jiskřil očima a tajil dech.
Kolikrát se divý bitky hluk
odrážel od němých těchto strání,
bubnů rachocení, koňů ržání,
křik a střelba, polní trubky zvuk;
kolikrát se nad ruskou tu skrání
čerkeský mih' čepel modrojasný
s vyzlaceným písmem koranu —
Chvála bohu! nebyl koran spasný,
zlomili jsme vzdory pohanů! — —

A přec stýská, stýská se mi časem
po dnech minulých. Což hory teď?!
Pobavíš se leda s vlastním hlasem,
jímž ti skály dají odpověď.
Volně jedeš. Puška v čechle[4]) dřímá,
věrný palaš v pochvě rezaví
kozák sivobradý v sedle klímá
a jen ze sna o tom vypráví,
jak zní šavlice a puška hřímá
a kozáče s mlékem na bradě
sotva naslouchá — — Ba, na mou věru,
což ti, brachu, vletlo pod kučeru,
že se kloníš, jako v úpadě?
Pověz, jaký bol tvá duše hostí?
Mně ho žaluj, ne tam do hřívy.
Snad že najdu v torbě zkušeností
na ránu tvou balšám hojivý.«

Odpověděl mladší v povzdechu:
»Vše ti svěřím; nech si útěchu. —
Zabloudil jsem jednou při Cemesu
v hlubině novorossijských lesů.
Překrásný byl, sváteční to den;
svit jen kradmo sklouzal pod koruny
a jen kopyto mé věrné bryny
rušilo hluboký stromů sen.
Náhle štěkot psů a lidské hlasy
uslyšel jsem. Koně popohnav
v mýtině jsem spatřil zlaté klasy,
pasoucí se v trávě skot i brav,
za nimi pak podél horské paty
řadou roztroušené nízké chaty.

Nad nimi kouř bělavý se chvěl.
Po tyčích a plotech v sivé krovy
réva s břečtanem a lesní chmel
připínaly věnce smaragdový.
V oknech míhaly se dívky smavé,
a kmet vážný kouřil před chatou;
hoši rvali kudrny si plavé
pod kvetoucí hruší košatou.
Metodějovkou ta sluje ves.[5])
Znal jsem z doslechu ji. Tyto chýše
zrobili si lidé z cizí říše,
z dálných Čech, tam na západě kdes.

Minul jsem je. Dále do lesů
klusal jsem až na břeh Cemesu.
Uvázav tam koně v olší stínu,
burku složiv naň i karabinu,
do trávy jsem klesl. Žhavou skráň
dlaní podpíraje, hledím z hloubi,
jak tam v šeru, ve skulinách loubí,
zvědavě se míhá nebes báň,
a jak slunce ukládá tu spoře
zlaté pruhy po bělavé koře
snících kmenů. Však tu větví mrakem
netušený zjev jsem stihl zrakem.

Ach, ten obraz divný, osudný
dosud přede mnou, tak přeludný!
Vidím je, ty stromy hrdé, mračné,
jak se větví hustým pletivem
propínají v klenby neprůzračné;
vidím je, jak ve snu žárlivém

střeží před plamenným nebes okem
tichou říčku v stínu přehlubokém.
Vidím révu, jak tu skrýši šerou
ověšuje zdobou tisícerou,
jak své úponky kol kolem metá,
od větve ku větvi řetěz spletá,
jako zmij' se točí ve vrchol
a malebným věncem klesá vdol.

Vidím květiny, jak ve vodě
vztyčují své vlahé, štíhlé stonky
s modrými a bělavými zvonky
v něžné kráse, tiché lahodě,
i ten mocný kmen, jenž času zlobou
přes potok byl kdysi povalen,
a teď celý břečtanovou zdobou,
lupeny a květy zahalen. —

A hle! na něm lepá, zádumčivá
dívka sedí; libé zášeří
odívá jí skráně, líčka snivá
i květ vodní v prosté kadeři
přísvitem tak pohádkovým zcela.
víčka skloněna tak vábným snem
a rtů květem perlička se bělá
v úsměvu tak libě kouzelném,
že zjev její v divné této kráse
rusalkám jen z báje podobá se.
Ležel jsem tam, bratře, bez pohnutí,
jako v bázni, abych nevzrušil
dechem člověckým tu kněžku vil,
aby neprchla snů na peruti.

A když zmizela, v ten prázdný kmen
dlouho jsem se díval okouzlen;
v sedélku pak cestou při měsíci
provázel mne obraz dívky snící.

Od té doby v českou dědinu
vydupal můj koník pěšinu;
po stínu znal chatu Javorovu,
a dceř jeho po laskavém slovu

Když jsem poprvé na nízkém prahu
před ní stanul, žebraje, by vláhu
poskytla mi na rty vyprahlé,
zarděla se, přiklonila víčka —
snad se ulekla má holubička
černé burky, líce osmahlé.
Ale starý Javor vlídným slovem
přivítal mne, snažně poradil,
abych vyčkal pod hostinným krovem,
až by večer hory ochladil,
a již sedím za dubovým stolem,
knír si kroutím, rozhlížím se kolem,
jak tu všechno v ladu, na svém místě,
jak se vše tu blyští, třpytí čistě,
jak tam s hodin větrného sídla
kukačka uklání pestrá křídla,
jak tam za knihami v pozadí
soška jakás přílbou do vysoka
pyšně trčí, hrozná jednooká...
a to prosté, chudé nářadí,
ba to vše, co kolem stojí, leží,
jak má vzezření tak milé, svěží,

půvabem se leskne přetajemným —
spanilé jak ruky sledem jemným!
Hledím před sebe, jak ruce malé
kladou na ubrusu sněžnou běl
arbuzy[6]) a hrozny zamodralé,
pěkné jahody, med lesních včel,
a jak hostitel můj s plnou slávou
burďuk[7]) nese, pyšně nabobtnalý
kachetinskou proslavenou šťávou,
m'hou jak růžovou se číše kalí,
a jak usmívá se rajský mok
z křišťálu stem rubínových ok;
naslouchám, jak stařík přívětivý
vypráví mi o své rodině,
o svém žití, dálné otčině,
kterak chválí její žírné nivy,
a sám povídám o zašlé době,
žití kozáckém, čerkeské zlobě,
o příběhu v horách všelikém.
Každý svým hovořil jazykem,
a přec dobře jsme si rozuměli —
srdce tála — hlavy zašuměly!
Zazvonily pěnivé tři číše
hostitelům, hostu na zdraví;
a když vyjížděl jsem, s nebes výše
obzíral již měsíc doubravy.

Mnohé potom chvíle s Javorem
přátelským jsem trávil hovorem.
On mi svěřoval své tužby, stesky.
Často vetché, starožitné desky
velké jakés knihy otvíraval,

žlutými se listy probírával
a mně vyprávěl, že v této knize
napsáno, jak před mnohými lety
česká zem' se nad krajiny cizé
pyšnila jak růže nade květy;
svým jak leskem svět plnila celý,
synům štědrá, hrozná nepříteli,
slavná bohatstvím a silou, umem,
v míru vlídná, děsná ve vzdoru,
vrahy zaháněla dálným šumem
rozbalených k bitvě praporů —
Tak tu v knize — říkal, zavíraje
s trpkým vzdechem sponku rezavou —
předci žili; vnuk jen listů kraje
palcem třepí, vláhou slzavou
kazí to, co nebylo mu vzato —
hle! to jediné jest kniha tato.
Dosud čeří vánek zlaté klasy
na praotců roli bohaté,
ale vnuku neodvívá s řasy
slzy žalu, bídy proklaté,
a Čech nyní žebrák cizí nivou
za krovem se toulá, chleba skyvou...

Ba, slov jeho žal byl trpčí, větší —
dopola jen chápal jsem ty řeči.
Vždyť můj sluch i vid, ba duše celá
s jeho dcerou ve přístěnku dlela.
Vidíš onen strom? Hle, réva krásná
z počátku jej lehce ovila
zelenými lokty, volná, jasná;
při kmenu se skromně živila.

Ale záhy zmohutnělým pněm
těsněji ho, těsněj' obvíjela,
až s ním srostla, spojila se zcela,
přehluboko zaryla se v něm.

Teď on s révou jeden život žije,
k její zdobě vesnou zakvetá,
jejími se hrozny v podzim kryje,
lupení své s jejím propletá,
a kdy zruší ostří svazek ten,
s révou sejde, na smrť poraněn
Hleď, tak láska jemně, z nenáhla
unylou mi duši obsáhla,
těsněji vždy kolem ní se pjala,
až se družkou nezbytnou jí stala.

Což jsem duší roztouženou vnímal
něžný půvab štíhlé podoby,
divný sen, jenž na čele jí dřímal,
nezvyklé, přec milé způsoby!
Jiná jest, než kozácké ty děvy —
štědrá na slze i na úsměvy,
hovoří tak pěkně, rusky z části,
píše, čítá z knih, jak umné ďáče,[8])
a když pěje nápěvy své vlasti,
oko vlhne, srdce v těle skáče —
Ulétlo mi navždy sladké ptáče!

Z počátku jsem doufal v lásky štěstí.
Její úsměv, pohled laskavý,
zamávnuté v dálku pozdravy,
zdálo se, že tichou přízeň věstí;

škádlívá mne — nevědomky svodná —
svěřuje se mi jak sestra rodná.

Povídej mi — říká — o Čerkesích,
o modrých tam horách, černých lesích!
Povídej, co staří kozáci
nad ohněm si vypravují strážným!
Hovořím jí s obličejem vážným
o bóře, jak v podzim burácí
nov'rossijským dolem, o horalech,
jak nám v lítém vzdorovali boji,
o brnění jejich, o kinžalech,[9])
o žen jejich mravu, pestrém kroji,
o Maruši hříšné, jak jí hostem
na komůrce býval žhavý Změj,
jiskřivým až chýš zapálil chvostem...
Ona sedí, krásný obličej
bílou rukou snivě podepírá,
a zrak její — hvězda v zášeří —
zastíněný svislou kadeří,
každé slovo ode rtů mi sbírá.

Koni mému sladkých šeptá jmen,
květ mu vplétá, operlený rosou,
do hřívy, ba časem ve třemen
švižně vynáší se nožkou bosou,
v sedle kolébá se s vábným pychem,
»Urá! urá!« s jasným volá smíchem.

Jednou k stanici mne provázela.
Stín již ležel v mořském chobotu
a hor nad ním temena se rděla;
racek v bílých křídel třepotu

nad vlnou se vznášel. Zraky její
k moři upřené se slzou skvějí.
»Kam tak hledíš,« ptám se, »v roztoužení?« —
»Na čele tam z dálné končiny
cítím vánek — pozdrav otčiny!« —
»Nač jí želet? Což tu krásno není!« —
»Ovšem krásno! Otčina má chladná
bledším přepjata je blankytem,
nejsou údolí tam věčně vnadná,
ani hory v sněhu věčitém,
aniž racek nad vodou se bělá,
nevěnčí tam réva stromů čela,
ba, ni květina tak žárným zrakem
nevyzírá z temné houštiny —
a přec letěla bych s každým mrakem,
s každým ptákem na klín otčiny. —«

Však již dosti vzpomínání toho,
chvíle blahé — nebylo jich mnoho!
Odcizila mi ji náhlá změna,
nevítá mne, nelichotí koni,
chladně jako ve snách se mi kloní,
v koutku sedá sama, zamyšlena
Marně ptám se, co jí líce smutí,
vrtí hlavou, k úsměvu se nutí.
Neptává se, neposlouchá ani;
časem jen, kdy v družném hovoru
otci povídávám o vzdoru
Šamilově, slávě ruských zbraní,
když mu líčím zašlý v horách děj, —
jako bleskem na bělounké dlani
milostný se zdvihá obličej

v temném uzardění, snivě krásen,
ručka v ňadra vlnivá se vtiská .
a zrak divně pod řasami blýská
jako kinžal, z pochvy povytasen.

Ba, již zřídka v chatrči mne čeká.
V les prý zašla, po horách snad těká.
Sedáváme s otcem v tísni němé
a druh druhu péči v oku čteme.

Vracel jsem se jednou, veda koně.
Tu jsem spatřil po vršiny skloně
s kadeří ji větrem rozvátou
chvátající stezkou klikatou.
Znáš tu báji o mladistvé ženě,
k nížto plivník nocí přilétal,
jak jí obličej v tajemné změně
nevídaným vděkem rozkvetal,
že až lidé, vidouce tu krásu,
žehnali se křížem v němém žasu:
nuž', ta báje proletla mi hlavou,
když jsem pohledl jí tenkráte
v krásné líce pod kadeří hravou
šarlatovým ohněm rozžaté,
v oči, kteréž se jak slunce skvěly,
a přec mne ni světa neviděly.
Zachytil jsem pevně její ruku.
»Odkud chvátáš? Co's tak rozčilena?
Odkud v chování tvém náhlá změna?
Svěř mi tajemnou tu slast či muku,
již tak pevně zamyká tvá hruď!
Důvěřuj mi — přítelkyní buď!«

— na ruce jí rty mé zahořely —
»Vždyť já nad svět miluju tě celý.«

Vymkla se mi, zastřela si líce,
pozdvihla je plny bledé krásy,
slzy lesklé povlekly jí řasy
a rty zachvěly se šeptajíce:
»Dobrý kozáče, dík za vše měj!
Po mém tajemství však nepátrej,
nech je spáti v srdci přeubohém —
zapomeň již na mne — s bohem, s bohem!«

Odkvapila. Pět jsem smutných dnů
hlavu klonil jako v těžkém snu,
po čardaku [10]) chodě bez účele.
Náhle Javor objevil se v něm,
zlou jsem zprávu na vrásčitém čele,
horší v oku četl ztrhaném.
Zdálo se, že okamžik mu zbělil
prokvetavý vlas. Hle, co mi sdělil:
Uviděl prý dceru za svítání,
vzhůru jdoucí po mlhavé stráni
a pak marně celý den jí čekal,
poptával se, po vršinách těkal;
dlouhá, strašná noc se v hory skryla —
Ludmila však s hor se nevrátila.
Na koně jsme vsedli Křížem lesy
projeli jsme v šírém okolí,
přes balvany, vývrať, přes útesy
drápali se v sněžné vrcholy,
drahé jméno volali jsme stráním —
ohlas nám je vracel s temným lkáním.

V němých úvalech den zaplál mnohý —
neozářil stopu drahé nohy.
Zda ten něžný půvab vlků zuby
rozsápaly bílé, špičaté,
neb-li medvěd, záletník ten hrubý,
v náruči jej zdrtil huňaté,
v jezeře-li horském sladce dříme —
nikdy, nikdy snad se nedovíme.
A co dále? Zajdi v českou ves;
uvidíš tam chatu bídnou, pustou.
Stěny, štít i střechu mříží hustou
oplétá jí révy, chmelu směs,
ba, až do jizby se oknem dere.
A tam v hloubi zelenavě šeré,
jížto pavouk rozpřádá své sítě,
hlava sporým stříbrem věnčená,
nad prastarou knihou skloněná,
nehnutostí mrtvou zarazí tě.
Vzhledne-li, duch z mohyly to hledí;
promluvíš-li, nežděj odpovědi. — —
Má pak duše s žalostí je spjata,
netěší mne druhů žert ni smích:
réva družná od prsou mi vzata
a červ upomínky hlodá v nich.«

Bez hovoru dál kozáci jedou.
Sluníčko již zhaslo za vrcholem
a zář' růžová se s plavou, hnědou
vystřídala po úbočích kolem.
Tma již čirá na úvalu dně,
s obou stran pak husté vršky lesa

výš a výš' až hvězdná po nebesa
černají se divě, posupně.
Pusto kol. Jen časem na úskalí
pod kopytem jiskra zasvítí
aneb šakala se ozve v dáli
úpěnlivé, táhlé zavytí.

Náhle za balvanem v listů směsi
zablesklo se, rána houkla v lesy;
kůň se vzepjal; těsně kolem čela
junákovi kule zafičela.
Ozvalo se ruské prokletí,
karabina houkla v zápětí
a již starý kozák uzdou trhá,
s koně letí, k balvanu se vrhá,
s obnaženou šavlí nad čelem.
Již i druhý lesklým čepelem
mává nad hlavou a za ním pádí.
V temnu půtka zuřivá se svádí:
šavle zvoní v rázném setkání,
křik tam, hřmot a zubů skřípání.
Náhle ticho. Kozáků dvé vleče
cosi s hůry v těžkém oddechu
a teď starší, nad kořistí kleče,
rozkřesává světlo v pospěchu:
zamihly se přílba, mračné brvy,
koulící se oči, rudé krví,
pod zahnutým nosem, černým knírem
sněhobílých zubů záblesky...
zvolal kozák v udivení čirém:
»Nastojte! — Toť ďábel čerkeský!«

Uvázali koně; v stezky lemu
oheň rozdělali, sedli k němu.
Polo s pýchou, polo zvědavě
drahnou chvíli na zajatce hledí;
ten se pracně zdvihl, volně sedí
se špičatou přílbou na hlavě,
od níž splývá kolem bledých tváří
pobleskujíc v rudé ohně záři
k hrdlu, šíji rouška ochranná,
ze železných kroužků utkaná.
V železnou též košili se halí
ramenou a hrudi mocné svaly
a kde oderval ji půtky ruch,
květnatý se pestří archaluch.[11])
V zadu ruce lýčím sepjaté
zpod burky se jeví huňaté,
potřísněné krví. Marně blyští
šupiny se nohou ocelové:
neboť pod kolenem z rány nové
rudý mok se řadami jich prýští.
Prázdná pochva na ozdobném pasu
smutně visí.

Savle opodál
travou v modravém se blýská jasu.
Hodil ji tam vítěz na kinžal,
z jehož rukojeti v rudém svitu
zírá drahokam, jak oko zmije;
sáhovou též pušku viděti tu,
vedle nich pak na okrouhlém štítu
věncem nápis prastarý se vije.[12])
Přímo sedí Čerkes. V jeho líci
marně hledáš stopu bolesti,

v palčivé tam ráně hlodající;
sklíčenost ni bázeň nevěstí.
Jako z mramoru jsou rysy krásné:
z černého jen oka vzdor i vztek
divě blýská, záští neúhasné
a kol rtů, z nichž zuby svítí jasné,
pohrdlivý hraje úšklebek.

Drahnou chvíli takto proti sobě
kozáci a Čerkes mlčky dleli.
Posléz stařík v úžasu a zlobě
čerkesky se ozval k nepříteli:

»Oj, kdes — ďáble huňatý — se vzal
v lůně těchto bohopustých skal,
kde již léta vlk jen s orlem žijí,
a kde Čerkesů jen kosti hnijí?!
Nebojíš se, bloude, pranýře,
oprátky a sněhů Sibiře?«

Čerkes mlčel. Roj myšlenek v čele
vrásky hojné, hluboké mu ryl;
pak je zdvihl hrdé, pojasnělé
a tak starci zvučně hovořil:
»Budiž, ďaure! Otevru ti knihu
svého života. Tvé skráně sníh
pokrývá a mnohá šavle v mihu
rudým písmem zapsala se v nich.
Svědek jsi hrdinských našich činů!
Víš, jak často meč jsme tasili
za islam a volnost, za otčinu
a co krve krásné nasili

do hor těchto — mučennické setby —
a jak často kule své a kletby
za vámi jsme posílali s hor,
když jste choulili jak v bouři stádo
znamenané lebky pod prapor.

Ó což myšlení mé dlívá rádo
u těch bojů slavných, krvavých!
Přesila nesčetných vašich pluků
a děl vašich věčně houkavých
posléz naši odzbrojila ruku.
Podlehli jsme, však se nepoddali.
Národ můj své šíje nesklonil
v jařmo ďaurů. Raděj v tyto skály
slzu rozloučení uronil
a tam daleko za mořem siným
k souvěrcům se schýlil pohostinným.
Však já pravil sobě: Neopustím
hory ty, jež otců stíní prach,
a, by zpupný, nevěřící vrah
bez trestu je przníl, nedopustím.
V zemi té, z níž vyštvali nás v bídu,
nedopřeju cizí chátře klidu,
pomstě zasvětím svůj kinžal skvělý —
živá kanla[13]) za svůj národ celý!
Přeslechl jsem druhů prosby, hanu —
přísahu jsem složil na koranu.
Viděl jsem, jak líně připluly
lodi Turků v hustém, pestrém davu
a kol černých ráhen ve přístavu
různotvárné plachty svinuly;
viděl jsem, jak lehkých člunů roje

snášely jim na klín houpavý
od pobřeží známé postavy,
malebnou směs domácího kroje;
jak se po lanových žebřících
vydrápali na paluby pusté
mužů ozbrojených davy husté,
vetchých starců, dětí plačících,
jak se stísnily tam v chomáč pestrý
postavy děv útlých, bujných žen,
otec můj a matka, bratří, sestry, —
celý aúl náš, náš celý kmen!
Ještě slední bílou podobu
na břehu jsem spatřil. Zdálo se mi,
jak bych viděl černé víček lemy
haliti se v perel ozdobu
nad závojem bílým, jakby malá
ručka k horám políbení slala...
Však i ona vstoupá — zpustly břehy.
Plachty rozpjaly se, vítr čily,
nad vodou se kotvy zatřpytily
a vln pobouřených stříkly sněhy
za kormidlem. Lodi vypluly.

Sedě na temeni skály mračné
nad mořem, ve výši nedozračné,
naposled jsem, v sochu ztrnulý,
uviděl svých bratří pestré davy,
druhy dětství, zápasů a slávy,
vše, co z mladosti jsem v lásce měl,
a zpěv rodný z hrdel tisícerých
hromem dunící po vlnách šerých
naposled mi k uchu zaletěl!

Volně pluly lodi zátokou.
Večer byl. Tu moře znenadání
pokrylo se vlnou vysokou
a mrak vyvstal na nebeské báni.
Bouře hrozná vody rozeštvala:
zatmělo se nad ní — hromu řev —
časem nebesa se ohněm vzňala,
posvítila strašný na výjev.
Při blesku, jenž klikatě se míhal,
pohledem jsem úzkostlivým stíhal
jednu loď, — v ní bílou podobu.
Viděl jsem, jak na sta bílých ramen
trčelo z ní k nebi, jak jí plamen
stěžeň schvátil, jak jí v útrobu,
otevřenou skály ostrým bokem,
moře vedralo se zlobným tokem
a jak poklesla a všechno skryl
příšerným svým křídlem Asraïl.[14])

Tehdáž na skále, k níž vlny hřměly,
za rodiče, bratry, aúl celý,
za bílou tu podobu, ty davy
druhů dětství, zápasů a slávy,
za vše, co jsem z mládí v lásce měl,
hlasem velikým jsem v bouři pěl
slova tajemná té velké sury,[15])
jejíž každá svatá písmena
deset andělů přivívá s hůry,
aby vzali v jasná ramena
duši nesmrtnou a v rajská sídla
bílým davem rozestřeli křídla.

Domodlív se, kinžal vytasený
přitiskl jsem k rozžhaveným rtům
a pak opakoval beze změny
přísahu jsem pomsty k nebesům.

Dlouho skrýval jsem se na útesu.
Teprve, když kouř se poslední
v dálce ztratil nad vrcholky lesů
a v hor spoustě nezbylo ni hlesu
po Rusích, — klid mrtvý ležel v ní —,
sestoupil jsem s výše. Neobměrnou
prostorou, kde v bezdna, do oblak
les jen stoupal, — ba, kam orla zrak
sáhal bystrého, jenž tečkou černou
pod modrými kroužil pod výsostmi, —
sám jsem zůstal s pradědů svých kostmi.

Drahný čas jsem takto sám a sám
těkal po horách. Tam u studánek
zarostlých, kde závoj dívčinám
nezdvihal již rozpustilý vánek,
na stezkách, jež zanikaly travou,
na hrobech, jichž turban dřevěný
svlačec ověsil svých zvonků slávou,
v aúlech, jež polozbořeny
dřímaly sen mrtvý v lesa stínu
v zeleném rubáši chmelu, révy,
na ploských kde střechách místo děvy,
tlukoucí na pestrou tamburinu,
těkavý jen motýl poletoval,
rozstíraje křídel azur, nach —

přísahu jsem svatou opětoval
a nůž brousil o zapadlý práh.
Po čase mé dýky krutou žízeň
uhasila Allahova přízeň.
Sjížděli se hosté v lůno skal —
důstojně jsem ďaury uvítal!

Zaskřípala kdesi od lesa
arby[16]) nemotorná kolesa.

Řeci dva si hoví v jejím dně,
posunují líně, bezpečně
třásní pestrou ovinuté fesy
a jak supi vyzírají v lesy
němé, mrtvé. Dvě to první káně
spustily se na kraj zemřelý —
jeden z nich se nahodil mi k ráně
a druh klesl břitkou ocelí.

Koní klus mne v jinou zvábil stranu.
Hle, tam Armén v čapce baňaté
z jemně vlnitého astrachanu,
v čoše[17]) temné, stříbrem sepjaté,
jejíž dlouhé, černé rukávy
od loktů mu visí po třemeny,
volně jede vedle krásné ženy,
laškuje s ní, družně rozpráví.
Nevěstu si k Nov'rossijsku vede.
Věru krásná jest! Hle z nyvě bledé,
lásky kouzlem ovanuté tváře
jak se blýská očí velikých
dlouhou řasou přitlumená záře!

A co perlí, tretek všelikých
zavěšeno v zlaté čelence
kolébá se! Jako mlha bílá
tenký, řásný závoj obestýlá
havraní jí vlasů prstence.
Jak se vábně na sedélku houpá
a jak ve třemenech s obou stran
okazují roucha světlá, skoupá
svůdně kradmo růžný safián,
útlých nožek vyzdobené skrýše,
jako trepky z trpasličí říše!
Nespasil ji půvab přeskvělý,
šťastné lásky sladké cukrování:
oddal jsem je pod lesnatou strání
skrvácenou šavle ocelí,
v jezeře pak horském rozespalá
vlna lůžko svatební jim stlala.

Oj, což uvrhl jsem ztuhlých těl
v pusté sluje! Marně Hebrej starý
třesavou mi rukou nabízel
z tlumoků svých nejvzácnější dary:
čepele, v jichž divném zákalu
míhaly se jako v siné mlze
verše zlaté, perlí mléčné slze,
skříně drahokamů, korálů,
Persie a Hindustanu divy
za svůj život bídný, plahočivý!
Kolikrát jsem k ruským srdcím razil
krvavou si cestu kinžalem,
a co lichých modliteb jsem zmrazil
popům vašim na rtu zsinalém.

A kde čapka kozácká se mihla —
kule má ji dozajista stihla!

Nikoli! Přec jednou kolem čela
na plano kozáku zafičela.

Na to boj jsme svedli zoufalý
na výšině srázné, lící v líce,
šavlemi jak blesky mávajíce
na se doráželi, couvali,
až pak na lem bezdny nedohledné
v strašlivém jsme klesli objetí,
dvojité jak tělo šelmy jedné,
v oku plamen, na rtu prokletí,
krví vlastní, odpůrcovou rudí.
Přál mi Allah! Do mohutné hrudi
koleno své soupeři jsem vtiskl,
břitký kinžal v levici mé blýskl,
— pravicí již nemohl jsem vlásti, —
navždy zrak mu zlobný zavřela
ocel má — trup sletl do propasti —
však mé smysly mdloba zastřela.

Když jsem procitl, mír svatý kol.
Bez hnutí, jak ve snách jsem se díval,
jak mi nad hlavou svým zvoncem kýval
azurovým zelenavý stvol,
jak tam blankyt zářil převysoko,
jak tu kolem krunýř těžký, velký
želva vlekla, travin za stebélky
vyhlíželo květů rudé oko,
a jak had se svíjel v lepé kruhy
a hrál šíjí ve všech barvách duhy.

Zřel jsem na vše, jakbych volným duchem
již se vznášel nad tím zemským ruchem.

Náhle opodál se z květné řásy
vynořila děva zvláštní krásy
v cizím kroji. Na milostném čele
slunce zlatý paprsek se chvěl,
v líci, na rtu, po celičkém těle
panenství jí zářil čistý pel.
Myslil jsem, že Risvan, strážce ráje,
vstříc mi poslal jednu z rajských děv,
by mi vyměnila zemské kraje
za mech vonný nebeského háje
a rtů sladkých věčný za úsměv.

Spatřila mne — couvla v leknutí —
oči zavřel jsem Pak cosi ke mně
sklonilo se, jakby anděl jemně
nade mnou povíval perutí.
A když opět pohlédl jsem vzhůru,
ponořil se zrak můj do azuru
očí dvou, jež slitování plny
na mne hledí, bloudí kolkolem
a rtů drobné, rubínové vlny
neznámým se chvějí hlaholem.
»Čerkes,« šeptám a prst na rty kladu —
jak by anděl spáchati moh' zradu!!
Povstala, mou přílbu z trávy zdvihla,
jako motýl křovisky se mihla.
Vrátila se s vodou — krev mi smyla,
uhasila žízeň plamennou,
vlastní rouškou jemně obtočila
pravici mou tuhou, schromenou.

Pak můj těžký podpírala krok
k jeskyni, již před mnohými lety
samotář si vyryl v hory bok,
vystlala ji travou, mechem, květy,
pečlivě pak burku rozestřela —
a čas drahný nad mým ložem dlela.
A když vstala, z oka třpytné vláhy
vyčetl jsem, že se vrátí záhy.
Vrátila se. Z jitra každý den
keř se zachvěl, clonící mou skrýši,
hebounkými prsty rozestřen
a jak obraz nadoblačných říší
v rámci jeho větví, květem bílých,
obličej se jevil rysů milých.
Nosila mi pokrm; vedla řeči
neznámé, přec plné útěchy
a zrak modrojasný v sladké péči
upírala na mne s povzdechy.
Záhy jsem těm vzdechům rusovlásky,
blankytným těm očím rozuměl
a sen zašlý o rozkoších lásky
nad hlavou mi křídlem zašuměl.

Allah ví, co bouřilo mé nitro
když se z rána přívětivá líc
nade mnou, jak samo krásné jitro,
ukláněla, pozdrav šeptajíc,
a v tom líci něžném, když jsem vídal,
jak se purpur s padlým sněhem střídal.
Allah ví, že nepohnul jsem ani
rukou poraněnou — z bázně pouhé,
abych v zdravé neucítil dlani,
že je syta nečinnosti dlouhé.

Ale jednou nepokojné spaní
sprostilo ji vazby. A když ruku
napřáhl jsem v bouřném srdce tluku,
napjaly se pevně svaly, žíly
a v nich staré ucítil jsem síly.
Zdráv jsem povstal. Opásav se zbrojí
do hor jsem se vydal Den byl mračný.
Kolem skály zasmušile stojí
a jich čela oblak neprůzračný
smuteční jak závoj řásně halí.
Nebe zakaleno; hřímá v dáli.
Bloudím, hledám aúl povědomý.
Stezky již jsem nenašel, ni stopy
nohou čerkeských. Jen chebdí klopí
široký tu list. Jak pusté lomy
zbořený tam aúl v divé houšti
ani srnu k sobě nepropouští.
Na mohyle turban dřevěný
zvrácen hnije. Kolem bílé kosti
rozvlékaly zuby nočních hostí.
Ba, již mech a svlačců prsteny
obalily mnohou lebku dědů,
že je sotva značna tvému hledu.
Hoj, tak ničí krutá příroda
velkého tu stopy národa,
až se ztratí na vždy, beze sledu,
až kraj ten, jak pustá mohyla,
bez popsané desky, bez znamení
pod trninu, vývrať, pod kamení
pohřbí vše, co tuto robila
naše ruka, naše boly, štěstí,
naše jména vrhne do nezvěsti,

o Čerkesích stoleté ni duby
nezašeptnou — Zaskřípal jsem zuby.

Noc mi skryla smutné divadlo.
Bouř se přivalila, krajem duní,
jako tehdáž, kdy mi v mořské tůni
vše, co měl jsem, navždy zapadlo.
A zas velikou jsem zpíval suru,
ale nyní s hůry nade mnou
jejích veršů mocí tajemnou
nesechvěl se roj andělských kůrů.
Zdálo se mi, jakby každým slovem
stín se zdvihal nad zapadlým rovem,
jakby duchové mých předků všech
z hrobů svých tam v horách, úvalech
ke mně nocí bouřlivou se chvěli,
za mnou houšť a šíř a výš se střeli —
nepřehledný, nesčíslný sbor —
jakby letící ta spousta duchů,
jakby vodopády, vršky hor,
celá příroda v úžasném ruchu
hřímala mi v ucho strašný zpěv,
volající: krev a krev a krev!
Letěl jsem, jak démon, nocí temnou,
bystrým letem smrtonosných střel
a ten krvelačný přízrak se mnou
přes rokle a srázy burácel.

Svit mne spatřil na jeskyně prahu.
Sedím klidně. Ruky na dosahu
okazuje pochva zedraná
lesklý ocel, zpola vydobytý;

z rukojeti metá rudé svity
drahokam jak oko satana.
Přišla děva. Nesla chléb a vodu;
těšila se náhlé proměně,
uzdravení mému. Na odchodu
stanula přede mnou zmateně
a co hádal, tušíval jsem vezdy,
věstily mi očí krásné hvězdy.
Poprvé jsem ovinul jí ruku
kolem šíje; první srdce děví
zabušilo na mém v libém tluku.
Přivila se ke mně něhou révy.
V bílé čelo polibek jsem vtiskl,
tajně kinžal v pravici mé blýskl,
jednou ranou bezpečně a jistě
zahýřil si v nejkrásnějším místě —
v ňadru jejím — klesla mrtva k zemi —
a já o vlas jasný — —«

V půli řeči
Čerkes zaúpěl. Blíž něho klečí
mladý kozák, děsně bledý, němý,
patře divoce, jak úzká rýha
čepele, jejž nad zajatcem zdvihá,
rudými se plní krůpějemi.
Starší kozák, nad Čerkesem skloniv
šedou hlavu, čelo zakaboniv,
hlasem, plným trpké pohany,
druhu zašeptal: »Byl bezbranný!«

Ale Čerkes mroucí zahovořil:
»Díky za ránu, jíž jsem si přál!
V hruď mou kinžal poctivý se vnořil —

Rus mne v šerou nepovleče dál
spoutaného, dětem na posměch —
hory přijmou poslední můj vzdech!
Slyšte prosbu: V mnohé čestné seči
proti vám jsem stával tváří v tvář,
za sled mnohý po kuli a meči
zakoupil svým skráním slávy zář.
Pohřeb čestný bojovníku přejte:
v rodné půdě hrob mi vykopejte,
ruce rozvažte, ať ležím v něm
hrdina jak volný; stranou k Mece
obraťte tvář moji, na mé plece
složte štít i pušku s kinžalem,
budiž účastna též mého lůžka
šavle obnažená, věrná družka,
zlatého ať bleskem nápisu, —
svatým veršem hrozí Eblisu. [18])
Pak hrob nízký vyrovnejte zemí, —
ať tu zaroste, ať navždy němý
v noci ďaura zvěstí nepoleká,
že tu Čerkes na den soudu čeká «

Růžemi když jitra hory vzplály,
kozáci mu pod vysokou strání
šavlemi hrob chladný vykopali,
pohřbili jej čestně — podle přání —
a dál k Nov'rossijsku klusali
lesnatými svahy, úvaly.

---

*

Poznámky k »Čerkesu«.

[1]) *Nahajka*, bič.

[2]) *Burka*, hnědý plášť kavkazských horalů. Kozáci na Kavkaze přijali kroj čerkeský.

[3]) *Aúl*, čerkeská vesnice.

[4]) *Čechlo*, huňatá plstěná torba na pušku.

[5]) V novějším čase založeno bylo několik českých osad v »černomořském okruhu« kavkazském. Jednu z nich, Methodějovku, ležící nedaleko Novorossijska, navštívil jsem na své cestě po Kavkaze.

[6]) *Arbuzy*, druh melónů rostoucí na Kavkaze, chuti velmi lahodné.

[7]) *Burďuk*, kožený měch na víno. Největší slávy požívá na Kavkaze víno kachetinské.

[8]) *Ďáče*, kostelní žák.

[9]) *Kinžal*, dlouhý dvojsečný nůž čerkeský.

[10]) *Čardak*, strážnice.

[11]) *Archaluch*, spodní přilehavý kabátec Kavkazanů, obyčejně z pestré látky zhotovený.

[12]) Čerkesové užívali zhusta starožitných štítů s nápisy latinskými neb starofrancouzskými. Mnozí spisovatelé vyslovují náhled, že tyto štíty pocházejí z válek křižáckých, byvše na Kavkaz uprchlými křižáky zaneseny.

[13]) *Kanla,* krevní msta.

[14]) *Asrail*, anděl smrti.

[15]) *Sura*, kapitola koranu. Zde míněna jest 36. sura, kterou odříkávají Mohamedani nad zemřelým.

[16]) *Arba*, dvoukolý vůz.

[17]) *Čocha*, svrchní dlouhý kabát Kavkazanů, s rozstřiženými svislými rukávy.

[18]) *Eblis*, *Iblis*, satan.

ANDĚL.

(SEN BIBLICKÝ.)

—

Báseň tato je z mých prvních větších prací veršovaných; napsána byla r. 1874 a vyšla téhož roku ve sbírce »Básně«, naposled pak v knize »První básně«, druhé vydání r. 1896.

S. Č.

I.

Litoval Hospodin, že učinil člověka na zemi,
a bolest měl v srdci svém.

Gen. 6, 6.

Andělé.

Mlčte, zpěvy svaté, spěte, struny zlaté,
křídel ztichni šum:
po skloněném čele mrak se Tvůrci stele
nevystihlých dum.

Bůh.

Želím chvíle té, kdy tvůrčí slastí
zachvěla se v nicotě má hruď,
želím chvíle té, kdy nad propastí
ve tmě zavolal jsem: světlo buď!

Zelím chvíle té, kdy hvězdy tvoře
poprvé jsem tamo pod nohou
zelenavou souš a siné moře
křišťálovou shlédl oblohou.

Želím chvíle té, kdy dechem žití
vyvířil jsem zemi, vodu, vzduch
v divukrásné pudů vlnobití,
v jarobujný živočišstva ruch.

Želím nejvíce, má tvůrčí síla
člověku že z prachu dala zkvést', —
želím, želím velikého díla,
želím slov, že dobré velmi jest

Neb aj! člověk, jemuž ku radosti
utvořil jsem tuto krásnou zem,
poskvrnil ji stopami své zlosti,
tisícerým hříchu obrazem.

Zvrácena jest cesta všeho těla,
nepravostí všecka země čpí,
krví prolitou se kouří celá
a v sen vilný ponořena spí.

Protož ajhle! z pochvy shovívání
vytasím již břitký pomsty meč,
ze rtů rozjitřených v blesků plání
hromu děsná probudí je řeč!

Vody hukem vykypí mé hněvy
z útrob země, nebes průduchů,
spláchnou žití nesčíslné zjevy,
jež se tamo hemží po suchu.

Noe jen, co v mrzké chránil době
na oltáři zápalný mi vznět,

vyjde z potopy, jím vzbudím sobě
nové člověčenstvo, nový svět.

A přec nerad, nerad sahám k meči,
velký žal mi srdce rozrývá,
nad tvoření rozkoš bolest větší
bořícího ach! mne provívá

Andělé.

Nastojte! co září náhle boží tváří
jako hvězdy let?
Žalem klesá brva, slza letí prvá
ve stvořený svět

Bůh

Ožij v letu, slzo má,
naplniž se duchem,
průsvitnýma křídloma
zatřepetej vzduchem!

Přijmi tvary anděla,
krůpěji mé strasti!
snivý půvab do čela,
v ňádra bol i slasti

Na svět hříšný, zavilý
s mého slétniž víka
jako posel unylý
Boha slitovníka.

Hlásej mu, že boží zor
hněvivý jsi náhle
prolétla jak meteor
lásky neobsáhlé.

S tebou že mi vypadlo
z oka smilování
a jím cele zavládlo
děsné hněvu plání.

Andělé.

Jako sněhu pýří, kolem Pána víří
serafínů zjev,
Jemu dav ten hustý, křídel jejich šusty,
světů kolot vírný, vesmír přenesmírný,
prostory a časy, všeho tvorstva hlasy,
prales bouří klaný, motýl vánkem hnaný,
lásky šepot luzný, bitvy rachot hrůzný,
nevinnosti snění, vášně rozechvění,
Jemu všechno kolem rozkoší a bolem
hřímá, hučí, šeptá, jásá, kvílí, reptá
věčný chvalozpěv!

II.

Ale země byla porušena před Bohem
a naplněna byla země nepravosti.
Gen. 6, 11.

Anděl.

Sloupe mohutný, jenž sivým tělem
zastiňuješ bratry skácené,
nehostinný, buď mým hostitelem,
přijmi křídlo, žalem schvácené!
Přijmi, pustino, řas těchto slze,
jimiž lidstva ověsil je hřích;
slunce osuš je, co v rudé mlze
do písků tam klesáš řeřavých!

Není hodna rosy blankytu
země tato, slzy soucitu,
není hodna pláče anděla:
zvrhlá je a kleslá docela.

Co jsem viděl tam? Oj, raby podlé,
padouchům se stroucí za podnož,

kněze v duté smějící se modle,
sedající mamu na třínož,
supy lakotné, již na svém lupu
sedíce se brání jiných supů,
ženy pávím chladící si chvostem
zanícenou, nalíčenou tvář,
věnčící svá čela nepravostem
a svá ňadra hanbě za oltář,
obraz boží ďáblem zpotvořený
a chrám jeho pustý, pobořený.
Co jsem viděl? Plémě Kainovo,
se znamením žhoucím v čela mraku,
unavené vraždou za soumraku,
vraždící se jitrem na novo;
tráva rudne mečů otíráním,
odevšad již páchne hniloba,
národů vespolným potíráním
otřásá se země útroba.
Ha! i zde ty sloupy povalené
svědkové jsou sporů člověčích:
lebky vůkol, mechem obalené,
ještěrky se sloní na mečích
zpřerážených, rozmetaných kolem,
motýl těká přílby nad chocholem
rozervaným, kopí trouchnivé
dosud leží v ruce kostlivé.
Nežel, duše, neřestné té hroudy,
veleb spravedlivé boží soudy!
A přec želí, slzu v líce roní,
slzou rozplývám se, slzy syn,
ach! proč měkké slitování do ní
s bolestí svou vdechl Hospodin?

Satan.

Tato myšlenka již stínem kalí
nebeskou tvou jasnost průzračnou
vůz kdy boží k drcení se valí,
proč mu ryješ kolej opačnou?
Neníť libý Hospodinu Bohu
čirým slitováním vzňatý zor,
pozor dej, ať nezvrtne ti nohu
jako mně můj nepodajný vzdor!
Kde on soudí, nesmíš zpytovat,
kde on vraždí, nesmíš litovat.
U něho i často zraky hněvné
musíš míti, líce v plameni,
nelítostnou mysl, srdce pevné
a kol ňader trojí brnění.
Pohleď do kola: co strašných muk
hostí v sobě bolestná ta říše!
Vypni důmysl svůj na nejvýše,
muky vymysli, že srdce tluk
hrůzou přestává — vše najdeš tuto,
všechno těl i duchů trýznění
v mučírně té věčné zahrnuto.
Poslyš těchto stonů souznění,
úžasný ten všehomíra skřek,
mučeného skřipců myriády,
myriády trapných myšlenek,
od věčnosti do věčnosti věčné
v myriádech živých bytostí:
klň jim, klň jim, prostý lítosti,
Jemu chvály zpívej nekonečné!

Anděl.

Což tvé úsudky, o bídný tvore,
o nesmírném světa orloji
v němž jsi plitkou — průhledy tvé sporé
do ladného toho soustrojí,
v hemžení to koles nesčíslné
u soustavě nejvýš důmyslné?!
Což tu platí lichá úvaha
krátkozrakých, zakalených očí,
proč se hřídel tak, ne jinak točí
a zub tam, ne jinam zasahá?
Ty-liž posoudíš, v tom vírném ruchu
k čemu platen každý šroub a píst,
tvému-liž svůj souzvuk jeví sluchu
nesčetných těch koles huk a svist?!
Ó, jen strůjce toho veledíla
obzírá to všecko, prozírá,
ví, kam tíhne veliká ta síla
a kde zub se v zuby zabírá,
on, jenž všechno osnoval a ladil,
všechno vážil, vše, kam sluší, vřadil.
Jemu průhledna ta spousta kol,
nezmařilť on žádný hřeb ni klín,
a v tom světě jako svit a stín
lepě rozdělil i slast a bol.
Proto nevztyčuj se krtčí um
k posouzení tajných božích dum!
Protož němě, s tichou důvěrou
otáčej se každý mezerou,
již mu Bůh v tom stroji vykázal,
chraň se toho, co mu zakázal,

vůle krásný neobracej dar
Bohu na úkor a sobě v zmar!

Satan.

Osudné jsou dary Stvořitele:
do každého krůpěj ponořil
zhoubných jedů — falešné jsou cele,
jak ta slza, z níž tě utvořil.
Loutka jsme, jíž hýbe jeho ruka,
v jeho stroji chabá kolesa
hnaná v rozkoše anebo v muka
bez viny své, v peklo, nebesa.
Hle, dar myšlení, ten umný stroj,
do čela jejž demiurg nám hrouží:
po zákonech stanovených krouží
koleček tam spořádaný roj,
nezávisle na nás, z vlastní síly.
Ale běda, běda, vyrobí-li
z některého kola rozmaru
myšlenku, jež vlasatice letem
tuctového smělší tovaru
trochu bujněj' pozableskne světem!
Sám nám stvořiv pochybností plné
myšlení, těm pochybnostem klne. —
Dal nám vůli volnou pro výběr,
však jí předurčil i hyb i směr,
vyměřil jí napřed každé hnutí,
ustanovil každé rozhodnutí,
a pak vážně jako na posměch
»toto čiň«, nám kázal, »toho nech!«
Když ta vůle z jeho dopuštění
v nejkrasším svém vznětu, smělý vzdor,
kolem trůnu jeho v bujném chtění

pyšně zasrší jak meteor,
tu ji bleskem do propastí klopí —
na mé šíji viz ty sírné stopy!
Hle! on zlo v tak libé podobě
kolem nakupil, v tak vábných květech,
očích plamenných a žhavých retech,
že k nim vůle klesá ve mdlobě,
že jí kouzlo křídla ochromuje,
a když klesne, tu Pán s výše svojí
dívaje se nerovnému boji
nad obětí svou si zahromuje.
Rci, proč na to trudné jeviště,
kde nás bičem neúprosným žene
v tisíceré spády nastražené,
vyvolal nás z nicu bydliště,
z klidu nebytí a sladké tiše,
jižto ze své vyobcoval říše? —
Dal nám citů dar, jenž svlačcem volným
po libosti kamkoli se pne,
vlněním tu blaženým, tu bolným
prochvívá nám nitro bezděčné.
Zdaliž vůle vlnění to staví?
Zdaž cit poslechne, kdy Tvůrce praví
tvoru bezmocnému: takto ciť,
toto miluj a to nenáviď! —
Poslyš, kdesi ve prostoře světů
jiskra citu velmocného tlí,
která kdysi v divukrásném vznětu
bleskem naplní ten chaos mdlý.
Blesk to lásky divné! Ne té lásky,
která z boží vyskočila vrásky
do stvořenstva — chabá světluška —
poslušná jsouc jeho dceruška,

ale lásky, která v bujném letu
vesmír zanítí svým plápolem,
že v něm zřeřaví ty koule světů,
honící se letmo kolkolem,
která smete vlající svou řásní
přikázání s nebes plamenná,
se snem v oku, s tichou na rtech básní
rozestře svá bílá ramena,
v jedné bytosti ten vesmír celý
s jeho ďábly, jeho cheruby
přivine si na pás slunci skvělý,
do hvězdnaté roucha obruby,
a pak vzhůru k Stvořiteli vznese
uslzený, vyčítavý zor
a svou strastí světem pozatřese,
jako vztekem kdys můj pyšný vzdor,
která v blesku zatracení ještě
nevídanou krásou pozaplane
jako v glorii ohnivého deště! —
Zdá se mi, ó sličný nebešťane,
že ta jiskra ve tvé dřímá hrudi —
pozor, pozor, ať se neprobudí!
Vzplane-li, pak hromem kletby boží
pochýlí se čelo rozmilé
a tam se mnou na plamenném loži
zahoří to tělo spanilé,
pak ret bledý pěti přestane
hymny Jemu —

Anděl.

Vari, Satane!

---

*

III.

. . . vcházeli synové boži k dcerám lidským.
Gen. 6, 4.

Anděl
(nad spící Dýnou).

Proč jsi hříšné opouštějíc prachy
v posledním ach! země dotknutí
o ten zlatý sloup, ty svislé nachy
zavadila, jasná peruti?
Znovu temným zachycena světem
kolísáš se nad pozemským květem.

Hle! již v dáli nebesa se rdějí —
Nemůž', nemůž' ostaviti zor
v hustém vlase, malém obličeji
světel, stínů divukrásný spor,
vlny dvě, jež vznikají a hynou
zlatotkanou roušky pavučinou.

Božím dechem vyvířená země,
z půle květina a z půle duch,
jak tu za své porušené plémě
líbezně mi oroduje v sluch,

jak mne květem nejkrasšího ženství
opájí ach! vůně člověčenství!

Zdaž, ó duchu v milostné té schráně,
zakalen jsi rovně dechem vin?
Žel, i tyto bílé, něžné skráně
zasáhne svým mečem Hospodin,
nejkrasší svých prstů dílo boře
bez lítosti. Zahyneš — ó hoře!

Padneš se znamením kletby v čele
a já budu dále v b'esku, čist
oblétati tvého ničitele
jako chabý ve vichřici list,
nezapláču na tvém šumném hrobě,
s nebem budu zlořečiti tobě!

Ulétám; zrak slzami se kalí —
zdaž i tyto krůpěje jsou hřích?
hle! tu kvítek běloskvoucí, malý,
v temných ukrývá se kadeřích;
ten ať na mé hrudi, věčně bílý,
za milostnou pozemšťanku kvílí.

Dýna
(prociťujíc).

Kdo's, ty záře ve podobě těla?
Libou jsi mne hrůzou obestřela.
Překrásný, kam ulétl jsi náhle?
Po koberci světla pruhy táhlé —

s vonným dýmem soumrak zapředen
kolem do kola — ach. byl to sen!

Melcha.

Níže hlavu skloň! Ve vlasu stín
zavěsím ten skvoucí onychýn,
před nímž kryjí hvězdu nebesa —
až tě shlédne Asur zaplesá!

Dýna.

Asur? divoch ten, jenž voje hrůz
vyslal pro mne do otcovy říše,
by mne jako choť, co kořist spíše
připjal v slávě za bitevní vůz?
Neznám ho. — Jak vypadá, mi zjev!

Melcha.

S nocí na skráni a bleskem v oku,
hrdá postava, při jejímž kroku
muži chvějí se a výská srdce děv,
v míru rozkošník a v bitvě lev,
vášeň plápolavá v každé žíle,
v každém rysu odvaha i vzdor, —
pyšný cedr v jarobujné síle,
krásy mužné dokonalý vzor
Svaly vypouklé a tahy směrné,
zbrunátnělá obličeje pleť,
kol do kola vousů mraky černé,
černá se lbi rozlévá se změť

po svalnatých ramenou a týle,
na řad šupin v ňadrech bleskutný —
tmavá protiva tvé krásy bílé,
něžnosti tvé opak mohutný!
Až se před tebou, ó tichá snilko,
prvně pokoří ta šíje lví,
jako list to drobné, sněžné tílko
vichrem rozkoše se pozachví.
Mdloba přesladká a mocné plání —
netušíš, co muže objímání! —
Však co to? Co na bleskotu stěny
zrak tvůj vidí divně zanícený
jako v blouznění, jak v pustém sně?
A tvůj spánek hoří zimničně . . .

Dýna.

Povídej mi, Melcho, povídej
o něčem, co nebylo a není,
jakýs divný, nadpozemský děj!

Melcha.

Co ty vrtochy, to rtíků chvění?
O čem povídat? — Než vůli měj:

Před věky se v temnotě,
hluchotě a prázdnotě
vznášel neobsáhlý duch;
a ten řasy zákmitem
stvořil zemi s blankytem,
vzbudil veškerenstva ruch.

Našich dědů, pradědů
zjevovával pohledu
svatou, plápolavou tvář,
mnohé dal jim zákony — —

Dýna.

— žádá pocty, úklony,
a dým vonný na oltář,
vinu tresce, dobro hostí v ráji —
Umím nazpaměť již tuto báji.

Anděl.

Ten bílý květ můj tíží let
a kouzelně tak voní,
že k němu níž snů libá tíž
mi zpitou hlavu kloní,
že k nebes výši vztažená
mi poklesají ramena
a vztahují se po ní,
pro niž se slza roní
v ten bílý květ jak hvězda ztracená.

Ten bílý květ mi změnil svět,
že zelený a svíží
tou vůní kol, tou písní kol
se do srdce mi plíží
Hle! vzduch ten modrý, vlnivý,
ty stínu, světla protivy

v hebounké listů mříži,
a ve vodách se shlíží,
tam nad horou štít slunce ohnivý.

Ten bílý květ mne vábí zpět
nad její hlavou snivou;
tam hustý keř jí nad kadeř
uklání růži divou;
tvář její bleda, smutna je,
zrak hledí slzou do kraje,
s perutí ptáček sivou
jí pěje píseň tklivou
na zelené se větvi houpaje.

Jak luzná tvář, těch očí zář
i v žalu stinném kroji!
se stínem jich teď křídel mých
stín třesavý se pojí.
Ve vonném vstaňte oddychu
již duše květných kalichů
a v libohlasém roji
milostnou kněžku svoji
v sen líbezný upějte po tichu!

Píseň květů.

Kolem čela z drobných zvonků
vonnou uvijem ti sponku,
vyvoníme, vyzvoníme
smutek z hlavy ven
Na stebélku v libé kráse
hlavinka nám kolébá se,

vůní sytá, rosou zpitá
luzný dřímá sen.
S námi ukloň malou hlavu,
v našem podřímni si davu,
naše snění v jemném chvění
pozdvihuj ti hruď;
v říši naší země, nebe
pozabuď i sama sebe,
v čele sponku drobných zvonků
všeho pozabuď!

Dýna.

Jaký hluk to, kroků, zbraní hřmoty
od víček mi plaší libé sny?
Sloupovím tam blýskají se hroty
a krok duní chodbou železný.
Postava teď schází mohutná
po stupních sem; přílba bleskutná
vynáši se z divé vlasů noci —
Asur — běda! Jsem-tě v jeho moci.

Asur.

Mezi květy něžná květino,
pro niž v polích zanechal jsem k lupu
tisíc rabů šakalu a supu —
ó, jak jsem tě koupil lacino!
Strážnými když ohni rozkvétala
zatemnělá niva se všech stran,
krásnější jsi nikdy neslétala
chladem nočním v bitevní můj stan,

nikdy na rozváté hřívě bílé
mého komoně, kdy mrakem střel
letěl nozdry dýmající chýle,
liběji se vděk tvůj nevznášel,
než tu nyní v luzné skutečnosti
slibuješ mi ráje do věčnosti.
Pohleď! koleno to nepodajné
k prvnímu se níží úklonu,
a to čelo, vzdorů sídlo krajné,
brvy tvé se koří zákonu.
Jako královnu tě v lesklém štítě
světem ponesu, ó nebes dítě,
na tvou ochranu ten břitký meč
s ďábly, cheruby se pustí v seč.
Dýno, nevěsto! sem do náruči
skloň se ženichu — ó nebesa!
slza na líci a pod obručí
třpytivou tvá hlava poklesá,
ňadra dmou se, oko v dálku hledí
a ret nemá pro mne odpovědi.
Poslyš, Dýno, musíš býti mojí,
musíš, musíš, — byť i žhavou zbrojí
mezi nás se stavěl cherubín,
na prsa tě mocí přivinu —

(Anděl zjevuje se mezi oběma.)

Jakou zrak mi kouzlí vidinu?
Okřídlený bleskotavý stín, —,
oko krásné hněvně na mne zírá,
bílá náruč k ní se rozestírá — —

Dýna.

Ty's to, ty's to, krásný nebešťane!
ach, proč rajský zjev se rozplývá —
již jen stopa řízy tvé tu plane,
zulíbám tě, stopo zařivá!

Asur.

Smyslů mámení! — Své do ložnice
uvedu tě, sličnou nevěstu,
uvedu, byť celá blýskavice
přízraků mi dštila na cestu!

Dýna.

Nad kalichem zlatým vonný dým
zachvívá se mráčkem bělavým
a svit lampy slabý, kmitavý
obláčí jej v divné postavy.
Časem zdá se mi, jak peruť dlouhá
kývala by tamo nad zemí;
ó ty, jehož spatřuje má touha,
kamo hledím jen — ó zjev se mi!
Ó ty zářivý, jenž bleskem krásy
zatemnil i svět i nebe mi,
v jehož čelence jak hvězda spásy
září drahokam — ó zjev se mi!
Vůkol mne jen chmura prostírá se,
co jsem zplála tvými zářemi,
zaklínám tě při své bledé kráse,
při své mladosti — ó zjev se mi!

Prodléváš — oj, na lesklé tu pásce
břitký lék, jenž zhojí srdce mi,
zaklínám tě při nesmírné lásce
srdce tohoto — ó zjev se mi!

Hlas anděla.

Ach, nevolej, ach, udolej
to hříšné prsou vlání,
jak bílý stín nás cherubín
ach! dělí do skonání.
Ba dálka siná neshledná
a propast temná, bezedná,
sto tisíc mečů ohnivých,
sto tisíc kleteb strašlivých,
sto tisíc božích zákazů,
pekelné muky obrazů
dál nežli zemi od nebe
nás dělí, Dýno, od sebe.

Dýna.

Ó nedělí, můj anděli!
mé lásce nezabrání
ni smrti stín ni cherubín
ni jeho meče plání,
má láska hlubší propastí
a vyšší hvězdných oblastí,
stotisíc mečů přelomí,
stotisíc kleteb ochromí,
tisíci zhrdne zákazy,
jí smíchem pekla obrazy,

zem přemůže i nebesa
a v náruči tvé zaplesá.

Anděl.

Nuže, Dýno, před tebou již planu,
vyhoštěnec truchlý hvězdných stanů;
pro tebe již skládám s hříšných skrání
věnec blesků, svaté plápolání,
vystupuju navždy z bratrů řadu,
na planoucí jímaje tě hruď,
tebe jen by dal mi za náhradu,
k Hospodinu kvílím — —

Hlas s hůry.

Proklet buď!

Dýna.

Pohleď tamo — ze třínožky zlaté
vonný dým se vznáší šeřivě
a dvě oči v něm jak uhly vzňaté
blýskají se divě, jízlivě.

Anděl.

Bůh mi klne — zavrženců kníže
na mne vzpírá škodolibý zor, —
a přec naděj' perutě mi dvíže
a skráň divný vytyčuje vzdor.
Zdá se mi, že v celém světů shluku
nechová Bůh sladší chvíle vděk

a že za všelikou jeho muku
rád bych koupil tento polibek . . .

Dvořané.

Hle! již Asur tamo pod šarlatem
na prestolu usadil se zlatém,
zlatohávý, v blesku slávy
rozhlíží se kol.

Dvořanky.

Vedle Dýna jako ve snách sedí,
její oči do daleka hledí,
pod rubíny, onychýny
tichý v líci bol.

Asur.

Den tento blaha nesmírného
hle! se mnou slaví příroda,
kolkolem sloupů hustým davem
k nám jarní vane pohoda,
v obláčky bílé průsvitné
se šatí nebe blankytné
a v loži lásky ptačími hlásky
má Dýna procitne.

Jen tamo v dáli na obzoru
jak tělo noční příšery
do nebes modrojasných strmí
ohromné archy rozměry.

Tam stařec hlásá zvětralý,
že boží hněv se přivalí,
že dnešní noci vod běsnou mocí
zem hříšnou zahalí.

Co bůh je nám? co hněvy jeho?
co starce blábolavá řeč?
nám pod nebesy bohem, vírou
jen žena, číše, harfa, meč.
Ba málo dbám, zda Nejvyšší
mou hříšnou píseň uslyší,
oj, jasným zvukem zni plesným ťukem
již číše o číši!

Sbor.

Co bůh je nám? co hněvy jeho?
co starce blábolavá řeč?
nám pod nebesy bohem, vírou
jen žena, číše, harfa, meč.
My nedbáme, zda Nejvyšší
tu hříšnou píseň — —

Běda! běda!
tma náhlá s oblohy se níží,
již blesky sloupovím se kříží —
a noha marně východ hledá, —
hrom rachotí, ha jaké zvuky,
jak vody valící se hluky,
a divá spousta hučí sem.
Ve blesku již se vlna, vlna
potvorným jeví obrysem,

již prostora je vody plna,
ó hrůza, toneme . . .

Asur.

Kde Dýna!
Trůn prázdný! Dýno! Dýno má!
Kol šustlo cosi křídloma —
pře de mnou vlny hřbet se vzpíná —
teď blesk! Ha, tam se vznáší, tam —!
stín bílý má ji v ramenou,
půjč, ďáble, peruť plamennou —!
ó běda, běda, poklesám . . .

Hlasy z vln.

Slyš, Hospodine, naše lkání, —
již kajem se, — měj slitování!

Anděl hrůzy
(vznášeje se s ohnivým mečem nad vodami).

Žádné slitování! Ztiší vaše lkání
šumný vody klín,
podle nesmírnosti vaší viny, zlosti
trestá Hospodin!

IV.

Vody mnohé nemohly by uhasiti tohoto
milování aniž ho řeky zatopiti.
Píseň Šalom. 7. 7.

Anděl
(vznášeje se s Dýnou nad vodami).

Kol do kola nepřehledné sino,
v modrý hrob nás voda s oblohou
zaklíčila. Nebojíš se, Dýno?
Celý svět ti zmizel pod nohou.

Dýna.

Mne země zkáza nemučí —
můj svět je ve tvé náruči.

Anděl.

Nad námi hle! stahují se chmury
ku plamenné hříchu pokutě;
před tím bleskem trestajícím s hůry
neocloní tě mé perutě!

Dýna.

Ó, nelekám se plápolu,
v němž zaplaneme pospolu!

Anděl.

Však to tílko, nestvořené k letu,
hlavinka ta kleslá závratí,
sprchnou v dol jak něžné pýří květu,
pozbaveno živné podstati.

Dýna.

Nechať sprchne tato třísen hlíny,
jež nás dělí hrází prostoru!
Splyneme jak bělavé dva stíny
nesoucí se v citů vichoru,
myšlenky dvě pohroužené v sebe,
jichžto sňatek nezruší ni nebe!

*

Nad vodami, hle! tam na obzoru
obrovský se koráb nese mhou,
andělé se v bělokřídlém sboru
nad šeřivou tísní palubou,
bílé stíny s brojí ohnivou,
s okem řevným, lící hrozivou,
nad lodí pak mlhou v divné kráse
oblouk sedmibarvý rozpíná se.

Sbor andělů nad archou.

Nad azurným hrobem staré, hříšné země
nový vezem' svět,
nový život hroudy, nové lidstva plémě,
nový dobra vznět,
jako klasů chvění příští pokolení,
nesčíslné strasti, nesčíslné slasti,
kamenné též desky se zákonů blesky,
dým obětní hustý, chrám i oltář pustý,
proroků hněv, slze, hvězdu spásy v mlze,
Betlém, Nazaret!

Noe
(v arše).

Ve stínu tvé pavezy
plesám, Hospodine!
Spravedlnost vítězí
a pych světa hyne —

Oltář můj se kouřil
obětí vždy zňatou, —
proto zastínil's mne
pravicí svou svatou.

A že ve tvé stopě
chodíval jsem vezdy,
rozmnožíš mé sémě
jako nebes hvězdy.

Ve stínu tvé pavezy
plesám, Hospodine!
Moře lásky bez mezí,
s tebou duch můj splyne!

Anděl.

Děti světla, místečko nám sporé
na korábu přejte obrubě;
pohlédni v mou náruč, zářný sbore,
nezůstav ten kvítek záhubě!

Andělé.

Vari! vari! vari! vino bezejmenná!
Svatýť tento lem;
hustěji se sražte plamenná jak stěna
meče kolkolem!

Anděl.

Smiluj se ty starče — Nechci mnoho:
koutećek nám popřej maličký,
vyhoď aspoň hrstku zrní toho,
jímž tam bílé živíš hrdličky!

Noe.

Boží hněv je bez mezí —
nepravost ať zhyne!
Ve stínu tvé pavezy
plesám, Hospodine!

Anděl.

Nuže k Tobě, pane všehomíra,
zrak můj v žalné modlitbě se vzpírá,
o rozsudek, o trest žebroní:
Važ již, neúprosný, proti sobě
viny, lásky nesmírnosti obě,
nech kamkoli tíž' se nakloní.
Učiň konec kolísání tomu,
nejistotě — vynes ortel svůj!
Nerozvížeš nás ni rázy hromu —
oběma buď ráj neb pekla sluj!

Bůh.

Kolísej se, kolísej se dál,
lásko hříšná, lásko prokletá;
ráje blaženost i pekla žal
dvojaká ti budiž odveta.
Pro tu slzu, jež mi v proklínání
na prokletou zemi skanula,
pro tu slzu, v jejímž krásném plání
k životu jsi spolu vzplanula,
ušetřím tě pekelného žehu —
zůstaň krásná jasná v říze sněhu!

Jinak potrestám tvou hroznou vinu:
křídla kloníc, výšíc ramena
mezi stanem ďáblů, cherubínů
kolísej se, klidu zbavená!
Nad světem se vznášej bez ustání,
však své paty neotiskni veň,
kolem čela hvězd i blesků plání,

v prsou ráj i peklo zároveň:
na rtu vzdechy, v řasách slzy hojné,
v čele věnec květů, trní měj,
v touze věčné, nikdy neukojné
vířivým se letem potácej,
padlý anděl, démon v rajském vděku,
mezi nebem, zemí věčně věků!

Andělé.

Jako sněhu pýří kolem Pána víří
serafínů zjev,
Jemu dav ten hustý, perutí jich šusty,
světů kolot vírný, vesmír přenesmírný,
prostory a časy, všeho tvorstva hlasy,
prales bouří klaný, motýl vánkem hnaný,
lásky šepot luzný, bitvy rachot hrůzný,
nevinnosti snění, vášně rozechvění,
Jemu všechno kolem rozkoší a bolem
hřímá, hučí, šeptá, jásá, kvílí, reptá
věčný chvalozpěv!

OBSAH.

TOPIC & PHRAZE